چاپی دووهەم

بەشێک لە پەیامەکانی نوور

ڕاستی یەکانی ئیمان

بەدیعوززەمان

سەعیدی نوورسی

داینراوە

فاروق ڕەسوول یەحیا

کردوویە بە کوردی

بەشێك لە پەیامەكانی نوور

ڕاستییەكانی ئیمان

بەدیعوززەمان

سەعیدی نوورسی

داینا وە

فارووق ڕەسووڵ یەحیا

كردوویە بە كوردی

تێبینی‌یەك:

ئـــەم کتێبـــەی بەردەســـتی خوێنـــەری بـەڕێز، لـە چـەندین بابـەتی "پەیامـەکانی نوور" پێکهاتووە، کە لـە بارەی هـەندێ لـە (ڕاســـتی‌یەکانی ئیمـــان)ەوە دەدوێـــن. مامۆستای دانەر بەم شێوەیە لە سەرجەمی ئەو پەیامانە هەڵی بژاردوون. (وەرگێڕ)

پێناساندن

به پێنووسی مامۆستا
ئیحسان قاسم ساڵحی
وەرگێڕی "سەرجەمی پەیامەکانی نوور"
بۆ زمانی عەرەبی

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله ومن والاه..

باشترین نموونەیەك پێشکەشی بەردەستی خوێنەری بەڕێز سەبارەت بە چەند لایەنێکی ژیانی دانەر (مامۆستا بەدیعوززەمان سەعیدی نوورسی) ئەو نامەیەیە کە مامۆستا خۆی بۆ سەرۆك وەزیران و وەزارەتی دادپەروەری و وەزارەتی ناوخۆی ناردووە، چونکە پوختەیەکی سەروزیادە و تیشکی ڕووناکی ئاراستەی چەند لایەنێکی ئەوتۆی ژیانی دەکات کە شایانی ڕەچاوکردن و سەرنج لێدانن.

ئەو نامەیە وێڕای ئەوەی کە بەشێکە لە بەرگرییەکانی مامۆستا نوورسی لەبەردەم دادگاکانی تورکیادا، لە هەمان کاتدا بەڵگەنامەیەکی مێژوویشە بۆ ڕووداوەکانی ژیانی.

وا – بۆ ئەم مەبەستە – ئەم بڕگانەی خوارەوە لە نامەی ناوبراو دەهێنین:

(هەموو پیاوانی دەوڵەت لە نزیکەوە دەمناسن، بە تایبەتی ئەوانەیان کە لە سەردەمی ڕووداوە مەزن و گرنگەکانی وڵاتدا ژیاون؛ هەر لە ڕاگەیاندنی "سەربەستی" و "دەستوور" و، دەمی جەنگی جیهانی یەکەم و، داگیر کردنی ئەستەمبووڵ و وڵات لە لایەن هاوپەیمانەکانەوە و، ڕووداوەکانی دواتریش.. تا کاتی دامەزراندنی حکوومەتی نیشتمانی و دەمی ڕاگەیاندنی ڕژێمی "کۆماری"..

ئەو کەسانەی بە جوانی ئاگاداری ئەو ڕووداوانەن و ئێستاش لە دەوڵەتدا دارای پلە و پایەن، بە باشی دەمناسن. لەگەڵ ئەوەشدا هیوادارم ڕێم بدەن زۆر بە خێرایی چەند دیمەنێکی ژیانی خۆمتان بخەمە پێش چاو:

من لە گوندی "نوورس"ی سەر بە پارێزگای "بەدلیس" لە دایك بووم. بە درێژایی ژیانی قوتابێتی و خوێندنم لەگەڵ ئەو زانایانەی تووشم هاتوون کەوتوومەتە وتووێژی گەرمی زانستی‌یانەوە و، لە سایەی چاودێریی پەروەردگاریشمەوە هەمیشە بە سەریاندا سەردەکەوتم، تاکو ڕۆیشتم بۆ ئەستەمبووڵ.

لەو دەوروبەرە تێکەڵ بە "دەردی ناوبانگ"ەی ئەوێشدا هەر وازم لە گفتوگۆ زانستی‌یەکانم نەهێنا، تا لە ئەنجامدا کەسانی حەسوود و نەیار لە لای کاربەدەستان بۆیان تێچاندم و، بە فەرمانی سوڵتان عەبدولحەمید – خوا لێی خۆش بێت – بەرەو نەخۆشخانەی شێتان درامەبەر!

پاشان خزمەتگوزاری‌یەکانم لە دەمی ڕاگەیاندنی "دەستوور" و ڕووداوی "٣١ی مارت"دا سەرنجی حکوومەتی "ئیتیحاد و تەرەقی"ی ڕاکێشا و، منیش ئەم دەرفەتەم بە هەل زانی و پرۆژەی دامەزراندنی زانکۆیەکم لە شاری

"وان"دا پێشکەش کردن کە وەك "زانکۆی ئەزهەر" وابێت و ناوی "زانکۆی زەهراء" بێت، بە دەستی خۆیشم بناغەی زانکۆکەم دانا.

بەڵام جەنگی جیهانیی یەکەم بەرپابوو. ناچار لە قوتابیانی خۆم و خۆبەخشەران تیپەکانی "پاریدەدەران"م پێکهێنا و، خۆیشم سەرکردەیم دەکردن. لە بەرەی قەفقازدا بۆ بەرگری کردن لە شاری "بەدلیس" بەشداریی چەندین جەنگی سەخت و خەتەرناکمان کرد لە دژی دەستدرێژی‌یەکانی "ڕووس"ی داگیرکەر. لە پاشدا "دیل" کرام و کەوتمە بەردەستیان، بەڵام چاودێریی پەروەردگار هات بە هانامەوە و لەو دیلی‌یە ڕزگاری کردم و، گەڕامەوە بۆ ئەستەمبووڵ و، لەوێ کرام بە ئەندام لە (دار الحكمـــــــــة الاسلامية)دا.

ئنجا لەو بارودۆخە سەختەشدا بە هەرچی هێز و توانا و وزەم هەبوو - کە خوای گەورە پێی بەخشیبووم - بۆ جیهاد کردن لە دژی داگیرکەران لە ئەستەمبووڵ ڕاپەڕیم، هەتا جەنگی سەربەخۆیی کۆتایی پێ هات و حکوومەتی نیشتمانی لە ئەنقەرە دامەزرا. ئەو حکوومەتە سەر لە نوێ بۆ مەبەستی ڕێزلێنان لە خزمەتگوزاری‌یەکانم چاوێکی بە پرۆژەی زانکۆکەی "وان"دا گێڕایەوە.

سەرانسەری ژیانم، لە سەرەتاوە تا ئێرە، یەك پارچە خزمەتکردنی وڵات بووە بەپێی بیر و بۆچوونی ئەوسام کە بریتی بوو لە "خزمەت کردنی ئایین لە ڕێی سیاسەتەوە".

بەڵام پاش ئەو ماوەیە، بە یەکجارەکی ڕووم لە دنیا وەرچەرخاند و، "سەعیدی کۆن"م - وەکو خۆم ناوم لێ ناوە - گۆڕ کرد و، بووم بە سەعیدێکی تری "نوێ" کە بە تەواوەتی بۆ ئاخیرەت دەژی.

ئیتر بۆ خۆم لە ژیانی کۆمەڵایەتی کشامەوە و دەستم لەو شتانە داتەکاند کە تایبەتن بە کاروباری کۆمەڵەوە. ئەوەبوو بە تەواوی لە خەڵکی دابڕام و، لە گردی "یوشەع"ی ئەستەمبووڵ و، پاشان لە ئەشکەوتی ناو چیاکانی "وان" و "بەدلیس"دا دەستم دایە گۆشەگیری و خۆم بە موجاهەدەی ڕۆحی و ویژدانیی بەردەوامەوە سەرقاڵ کرد و، بە تاقی تەنیا لە جیهانی ڕۆحیی خۆمدا مامەوە و، دروشمی: "أعوذ بالله من الشيطان والسياسة"م بەرزکردەوە و، گشت کات و بیر و هەستێکم بۆ سەرنجدان و تێڕامان لە واتاکانی قورئانی پیرۆز خستەکار و، بۆ خۆم لە قۆناغی "سەعیدی نوێ"دا دەژیام..

هاودەم لەگەڵ ئەوەشدا قەدەری خوای گەورە بە "نەفی کردن" لەم شارەوە بۆ ئەوشار دەیگواستمەوە.

ئا لەم کاتەدا چەندەها وتەی مەزن کە لە ڕێژنەی قورئانی پیرۆزەوە هەڵقوڵابوون، لە ناخی دڵمەوە سەریان هەڵدا و، منیش بۆ ئەو کەسانەی کە لە نزیکمدا بوون دەموتن و ئەوانیش بۆیان دەنووسیمەوە و، بوون بەو نامیلکانەی کە ناوی "پەیامەکانی نوور"م لێ نان.

ئەم ناوەش لە قووڵایی دڵمەوە هەڵقوڵاوە، چونکە بە ڕاستی ئەو پەیامانە لە نووری قورئانی پیرۆزەوە درەوشاونەتەوە. لە قەناعەت ودڵنیاییەکی تەواویشدام کە ئەم پەیامانە زادەی "بیر"ی من نین، بەڵکو ئیلهامێکی خوایین لە نووری قورئانی پیرۆزەوە بەسەر دڵمدا ڕژاون..

لەبەر ئەوە، پیرۆزبایم ئاراستەی هەموو ئەو کەسانە کرد کە پەیامەکانیان بۆ دەنووسیمەوە، چونکە من دڵنیام کە جگە لەمە هیچ ڕێیەکی تر لە ئارادا نی‌یە بۆ پاراستنی ئیمانی موسڵمانان و، پێم وایە کە هەرگیز نابێ ئەو ڕێژنانەی قورئانی پیرۆز لە هیچ کەسێك قەدەغە بکرێن و بشاررێنەوە.

پاشان دەستانی خاوێن و دڵسۆز بۆ نووسینەوەیان و بڵاوکردنەوەیان کەوتنە کار.

ئیتر منیش دڵنیا بووم کە ئەم لێبڕانەی ئەوان گوێڕایەڵ کردنێکی پەروەردگار و هاندانێکی خواییە تاکو ئیمانی کەسانی تر بپارێزرێن و، هیچ کەسێك نەتوانێت ڕێ لەم ڕامکردن و هاندانە خواییە بگرێت. لەمەشەوە هەستم کرد بە فەرمانی ئایینەکەم گەلێ پێویستە هانی گشت ئەو کەسانە بدرێت کە لەم ڕێیەدا کار دەکەن.

مەبەستی ڕاستەوخۆی ئەم پەیامانە کە لە سەد و سی دانە تێپەڕ دەبن، باسکردن و لێدوانی کاروباری سیاسەت نییە و لەو بارانەوە نادوێن و، تەنها تایبەتن بە کاروباری سەر بە دوارۆژ و ئیمان. کەچی لەگەڵ ئەم ڕاستییە ڕوون و ئاشکرایانەشدا ، بوون بە مایەی پەژارە و سەرقاڵ بوونی ئەو هەل پەرستانەی کە دەیانەوێ لە ئاوی لێڵدا ڕاو بکەن و، کاربەدەستانیان لە دژمان هاندا هەتا توندی بەندیخانەکانی "ئەسکی شەهر" و "قەستەمۆنی" و "دەنیزلی"یان کردم.

پاشان شارەزا و پسپۆڕانی دادگا جۆراوجۆرەکان چەندەها لێکۆڵینەوەی زانستییانەی وردیان لە پەیامەکانی نووردا ئەنجام دا، بە سایەی خوای گەورەشەوە هەموو جارێ "ڕاستی" بەویەڕی ڕوونی دەردەکەوت و، "دادگەری"ش پلە و پایە و ڕێ و شوێنی خۆی دەدرایێ و، هەر دادگایەك لێکۆڵینەوە و لێ وردبوونەوەی زانستییانەی لەو پەیامانەدا کردبێت ، ویژدانی لە کێشەکەماندا بە خەرج داوە و بڕیاری بێ تاوانیی بۆ دەرکردووین)[1] .

---

(١) کتێبی (تیشکەکان) لاپەڕە (٧٠٣-٧٠٦). (وەرگێڕ)

ئەم بڕگانەی پێشوو بەشێك بوون لەو نامەیەی مامۆستا نوورسی کە لە سەرەتادا ئاماژەمان بۆ کرد، تاکو خوێنەری بەڕێز پوختەیەکی ژیانی دانەر و چەردەیەکی لە ناوەرۆکی پەیامەکان لە بەردەستدا بێت کاتێ دەست بە خوێندنەوەی ئەم کتێبە دەکات.

پاشان:

لێدوان و لێکۆڵینەوەی کاروبارە غەیبی‌یەکان زۆربەی جار هێندە گمروگرفتیان دێتەڕێ کە نووسەر و توێژەر لە مەبەست دوور دەخەنەوە، یاخود ناچاری دەکەن پەنا بەرێتە بەر ئاسانترین و کورتترین ڕێ بۆ دەربڕینی مەبەستەکەی، وەك بڵێی کۆڵێکی قورسی لەسەر شان بێت و بیەوێ دایبگرێت!

چونکە توێژەری ئەم چەشنە باسانە لە یەکێك لەم دوو ڕوانگەیەی خوارەوە سەرنج لە بابەتە ئیمانی و غەیبی‌یەکان دەدات:

یەکەم:

ڕوانگەی ئایەتە پیرۆزەکانی قورئان و فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ کە تا دنیا دنیایە دارای سیفەتی نەگۆڕی و بەردەوامی و مانەوەن.

دووهەم:

ڕوانگەی توانا و لێهاتن و هەست و پەی پێ بردنی "عەقڵ"ی مرۆڤ و، قووڵیی بۆچوونەکانی و فراوانیی ئەندێشەکانی.. کە هەموو ئەمانەش ئاڵوگۆڕیان بەسەردا دێت و هەمیشە لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی دیکە و لە بەرەیەکی مرۆڤەوە بۆ بەرەیەکی تر جیاواز و جۆراوجۆر دەبن.

ئاشکرایە کە تەنها خستنەڕووی دەقەکانی ڕوانگەی یەکەم، یان تەنها پشت بەستنی مرۆڤ بە ڕوانگەی دووهەم، ئیمانێکی کاملی دوور لە ناتەواویی بۆ نارەخسێ!

چونکە بە تەنها هێنان و خستنەڕووی یەك بە یەکی دەقی ئایەت و فەرموودە پیرۆزەکان ئەرکی زیندووکردنەوەی ئیمان - بەتایبەت لەم سەردەمەدا - ناگرنە ئەستۆ، بە بێ خستنەکاری ژیری و هەستەکانی تری مرۆڤ کە لەگەڵ توانایی و لێهاتنەکانیدا گونجاون..

هەروەها ناشتوانرێ هەست و نەست و توانستە ژیرییەکانی مرۆڤ و فراوانیی ئاسۆی بیرکردنەوەشی بکرێن بە بناغەیەك بۆ بنیاتنانی تەلارێکی ئیمانیی مەحکەم، گەر تیشکی بینایی "دڵ" و بێداربوونەوەی "گیان" و ئیلهام وەرگرتنی "ناخ"ی مرۆڤی لە "ئایەت و فەرموودەکان" لەگەڵدا هاودەم نەبن!

جا لەسەر ئەم بناغەیە، دەردەکەوێ کە سەلماندنی بابەتە غەیبییەکانی ئیمان، پشت بە دوو ستوون دەبەستێ:

یەکەم:

هیدایەتی پەروەردگار..

دووهەم:

ڕێنمایی قورئانی پیرۆز کە هاودەم بێت لەگەڵ خستنەکاری سەرجەمی ئەو هەست و نەست و پەی بردنە کەمانەی کە خوای گەورە بە مرۆڤی بەخشیون، لە ئاستێکی یەکجار فراواندا، تاکو مرۆڤ بتوانێت ئیلهامەکانی ئیمان لە ئاسمانی ئایەتەکانی قورئان و فەرموودەی پیرۆزەوە وەربگرێت.

جگە لەمە پێویستیی فیترەتی مرۆڤیش بۆ ئیمان، کە تا بناغەکانی ئیمان لەناو دڵاندا کز و لاواز بن ئەویش پتر پەرە دەسێنێ، ئەم پێویستییەش، هەمیشە و بەپێی چەرخەکان دەگۆڕێ و لە مرۆڤێکەوە بۆ یەکێکیتر جیاواز دەبێت.

له‌مانه‌وه كه باس كران، ڕاستیی ئه‌و فه‌رمووده‌یه‌ی پێغه‌مبه‌رمان ﷺ بۆ ڕوون ده‌بێته‌وه كه ده‌ری ده‌خات:

چاودێریی فراوان و گشتیی خوای گه‌وره، سه‌ری هه‌موو سه‌د ساڵێك مرۆڤی نوێكار بۆ موسڵمانان ده‌نێرێت، تاكو "كاروباری ئایین"یان بۆ نوێ بكاته‌وه!

له‌وانه‌یه كه‌سێك بپرسێ:

ئایا چ حیكمه‌تێك له نوێكردنه‌وه‌ی كاروباری ئاییندا هه‌یه؟

یان:

چ دانایه‌ك له ته‌واتور و به دوای یه‌كداهاتنی نوێكاره‌كاندا هه‌یه؟

ئایا بۆچی هێشتا ئایینی ئیسلام كامڵ نه‌بووه؟

له ڕاستیدا بیركردنه‌وه له‌م باسه، په‌یوه‌ندیی نێوان دوو شتمان بۆ ده‌رده‌خات:

یه‌كه‌م:

نوێكردنه‌وی كاروباری "ئایین" كه هه‌میشه و هه‌تا هه‌تایه كامڵ و نه‌گۆڕ و ته‌واوه..

دووهه‌م:

"پێویستیی مرۆڤ به ئایین" كه پێویستی‌یه‌كه پابه‌ندی هه‌ست و بۆچوون و بیركردنه‌وه‌ی "هه‌میشه بگۆڕ"ی مرۆڤه.

كه‌واته ده‌بێ مرۆڤ توانا و لێهاتن و هه‌ست و نه‌ست و په‌ی بردن و بیركردنه‌وه‌ی به‌رده‌وام فراوانه‌وه‌ی خۆی بۆ قووڵكردنه‌وه‌ی ڕه‌گ و بنچینه‌كانی ئیمان له ناخیدا بخاته كار و، نیعمه‌تی "ملكه‌چ بوونی فیتره‌تی بۆ ئیمان" بێدار بكاته‌وه، مادەم سه‌رچاوه‌ی "ئیمان" و "قورئان" و "فه‌رمووده"

هەرگیز وشك نابن و کانیاوێکی بەخوڕ و نەبڕاوەی ئەوتۆن کە تینوێتیی ئیمانداران بۆ پلەکانی ناسینی خوای گەورە تێراو دەکەن و، مادەم – لە لایەکی دیکەوە – مرۆڤ خۆیشی بە سروشت عەودالی دۆزینەوەی گەوهەری زانستە.

ئا لێرەوە دەردەکەوێ کە "نوێکارەکان" نوێنەری چەرخەکانیان و، ڕێنمایی و ڕابەرایەتیی ئادەمیزادی سەردەمەکانی خۆیانی پێ دەکەن بەرەو سەرچاوەکانی ئیمان و نۆشکردنی ئاوی ژیان لە کانیاوی کاکڵە و ناوەڕۆکی ئایەتەکانی "قورئان" و شیلە و گوڵاوی "فەرموودە" پیرۆزەکاندا، تاکو ئیمانداران لە هەر جێیەکدا و لەسەر هەر شێوە و چۆنێتییەك بن چێژی ئیمانیان دەست بکەوێ.

هەر لەبەر ئەم ڕاستییەش بووە کە ئەو نوێکارانە – بەوپەڕی شایستەیی – نازناوی "میراتگری پێغەمبەرانیان" خەڵات کراوە..

چونکە خوای گەورە بینینێکی ڕوون و فراوان و گشتی و.. بینایەکی دەروونیی تیژ و.. توانستێکی ناوازە بۆ ڕۆچوون بە ناخی ئایەت و فەرموودەکاندا، بە مرۆڤی نوێکاری کاروباری ئایین دەبەخشێ، تاکو بتوانێت ئەو ئەرکەی پێی سپێرراوە بە تەواوی ڕاپەڕێنێت.

ئەم ڕاستییە هێندە ئاشکرایە کە هەرکات سەرنج لە ڕەوتی ژیانی مرۆڤی نوێکار دەدرێ – هەر لە منداڵییەوە تا کۆچی دوایی لەم جیهانەدا – دەردەکەوێ کە هەر لە بناغە و سەرەتاوە بۆ ئەو مەبەستە ئامادەکراوە و ئەو ئەرکەی لە ئەستۆ نراوە. دەبینیت سەرجەمی ژیانی تۆمارێکی تێروپڕە و، وێنەی سەردەم و چەرخەکەی و ڕاستکردنەوەی هەڵەکانی ئیماندارانی ڕۆژگاری خۆی لە ئاوێنەی ژیانیدا دەردەکەوێ و، دەبینرێ کە ئەو نوێکارە – بەردەوام – ڕاستە شەقامیان نیشان دەدات.

"بەدیعوززەزمان مامۆستا سەعیدی نوورسی"ش خوای گەورە هێندە نووری قورئانی پیرۆزی بەسەر دڵ و دەروونندا پەخشاندووە کە ئامادەی کردووە بەوپەڕی هەڵمەت و چاونەترسی و دامەزراوی و باوەڕبەخۆبوونەوە، بڕواتە ناو جیهانی ئیمان و مەیدانی بابەتە غەیبی‌یەکانەوە، بە تایبەت لە چەرخێکدا کە هێزە ماددی‌یەکان هێندە تیایدا زاڵ بوون کە پەردەیان بەسەر چاوی مرۆڤ و بەسیرەتی دڵاندا داوەتەوە و، دوارۆژ نابینن و، بابەتە پەنهانە غەیبی‌یەکانیش لەناو دڵاندا کز و لاواز بوون و، چاوەڕوانن کەسێك بێت لە ژەنگ و تەپوتۆز و تەمومژی کەڵەکەبووی ساڵەهای ساڵ خاوێنیان بکاتەوە و، بریسکەی پرشنگی ئیمانیان لێ بدرەوشێنێتەوە!

ئا لەم کاتەدا "بەدیعوززەمان" هات و، نووری هیدایەتی پەروەردگاری کرد بە توێشووی خۆی و.. ئنجا گشت لێهاتن و کارامەیی و توانستە بەرزەکانیشی - کە خوای گەورە پێی بەخشیبوو - لە قۆزتنەوەی ئەو زانستە کۆن و نوێیانەدا خستەکار کە هەر لە مێژەوە تا ڕۆژگارانی سەردەمی خۆی لەسەر "خەرمانی زانست"ی چەرخەکەی مەڵۆ بووبوون.. دوای ئەمانەش، ئاسۆ فراوان و بەرینەکانی سەرجەمی پێداویستی‌یەکانی مرۆڤی هاوچەرخی لە پێش چاودا خرانە سەرپشت..

هەموو ئەمانە، بوون بە بەردی بناغە بۆ ڕاپەڕاندنی ئەرکی سەرشانی و، کردیان بە سوارچاکی ئەو مەیدانە و، لە ئەنجامدا دەرکەوت کە مامۆستا "نوورسی" چ لە پەیامەکانیدا و چ لە پەروەردەکردن و پێگەیاندنی قوتابی‌یەکانیدا، نموونەیەکی ڕاستەقینەی نوێکاری ڕابەر و شوێن پێ هەڵگری هەنگاوەکانی نووری هیدایەتی قورئان و سوننەتی پیرۆزی پێغەمبەرە ﷺ.

بەڵێ، چاودێریی پەروەردگار خواستی وابوو کە بەسیرەتێکی تیژ و توانستێکی سەرسوورهێنەر بە "نوورسی" ببەخشێ، تاکو - لێزانانە - زانستە عەقڵیيە نوێکانی لەمەڕ سەردەم و زانستە شەرعیيەکان ئاوێتەی یەکتر بکات، بە ڕادەیەك کە هەست دەکەیت ڕاستەوخۆ لە سەرچاوەی زانستەوە زانیارییەکان هەڵدەگۆزێ نەك لە جۆگەلە و ڕووبارە باریك و لاوەکییەکانەوە.

دەبینیت بە ڕەوانبێژییەکی ڕوون و ڕەنگین و شێوازێکی قەشەنگ و پاراوی ئەوتۆ کە "عەقڵان"ی پێ دەحەوێنەوە و "دڵان"یشی پێ دەسرەون، چارەسەری و ڕێنمایی بۆ سەخت و ئاڵۆزترین کێشە و گیروگرفتی "ژیان" و "ئیمان" و "غەیب" دەستنیشان دەکات و، سەرجەمی خواستە نادیارەکانی "ژیری" و "دڵ"ی مرۆڤیان تێدا دەست دەکەوێ و لە دڵەتەپێ و نیگەرانی ڕزگاریان دەکات، بێ ئەوەی - ئەم شێوازە - سەر لە زەین و تێگەیشتنی مرۆڤ بشێوێنێت یان لە باسە لاوەکییە (دوور لە بناغەییە)کاندا نوقمیان بکات!

ئنجا بۆ ئەوەی - ئەم شێوازەی - بتوانێ ژیرییەکان لە "پەرتەوازەیی" و دڵەکانیش لە "بێبڕاوی" ڕزگار بکات و خاترجەمییان پێ ببەخشێ و لە دەردی "شپرزەیی" بیانپارێزێت، خوای گەورە توانایەکی ئەوتۆی پێ بەخشیوە کە بتوانێت "نموونە"ی قەناعەت بەخشی نزیك لە "ژیری" و "دڵ"ی مرۆڤەوە بۆ باسەکانی بهێنێتەوە و، توانای مەنتیقی سروشتی و بەڵگە هێنانەوەی ژیریی قەناعەتدەر و بەهێزی داوەتێ لە چارەسەرکردنی کێشە و بابەتە غەیبییەکانی ئیماندا.

جا له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌م په‌یامانه‌ هه‌میشه‌ ئاسۆی ئیمانیی نوێتر له‌به‌رده‌م خوێنه‌ریاندا والاّ ده‌كه‌ن كه‌ له‌ خوێندنه‌وه‌ی یه‌كه‌م جاردا نه‌یبینیبوون، ئه‌وا هه‌تا زیاتر بیانخوێنێته‌وه‌ پتر چێژ و زانیاریی نوێیان تێدا ده‌بینێته‌وه‌.

له‌ خوای گه‌وره‌ داواكارین كه‌ له‌ سوودی "زانسته‌كانی ئیمان" به‌هره‌مه‌ندمان بكات و، له‌ میهره‌بانی‌یه‌كه‌شی ئومێده‌وارین كه‌ ئیخلاسمان له‌ كردار و گوفتاردا پێ ببه‌خشێ.

انه نعم المولى ونعم النصير.

ئیحسان قاسم ساڵحی

چەند ڕاستی‌یەک

لەبارەی نوێژەوە

لە کتێبی (وتەکان)

وتەی چوارەم:

بسم الله الرحمن الرحیم

(الصَّلاةُ عمادُ الدِّین)

ئەگەر دەتەوێت ڕادەی بەها و گرنگیی نوێژت بۆ دەربکەوێت و، بزانیت چ دەستکەوتێکی گەورەیە و، چۆن مرۆڤ ئەم دەستکەوتەی بە ئاسانی دەستگیر دەبێت..

هەروەها ئەگەر دەتەوێ گێلی و تێنەگەیشتنی ئەو کەسەت بۆ دەربکەوێت کە ئەم پەرستشە ئەنجام نادات و، بزانیت چەندە مرۆڤێکی زەرەرمەندە..

بەڵێ، ئەگەر حەز دەکەیت ئەمانە بزانیت و بە ئەندازەی (دوو کەڕەت دوو دەکاتە چوار) لێی دڵنیا بیت، ئەوا سەرنج لەم چیرۆکە کورتە بدە و لێی ورد بەرەوە:

جارێکیان فەرمانڕەوایەکی گەورە دوو خزمەتگوزاری خۆی بۆ باخچەیەکی تایبەتیی جوان و دڵڕفێن نارد کە دوو مانگ ڕێ دوور بوو، یەکی بیست و چوار لیرەی زێڕینی دانێ تاکو پێی بگەنە مەزراکە و لەوێ نیشتەجێ بن و، پێی وتن:

(بلیت و پێداویستییەکانی گەشتەکەتان و پێویستییەکانی ناوماڵ و نیشتەجێ بوونتان، بەم پارەیە بکڕن.. دوای ڕۆژە ڕێیەکیش دەگەنە

ئیستگایه‌ك كه هه‌موو هۆكاره‌كانی گواستنه‌وه‌ی تێدایه‌ له‌ ئۆتۆمبیل و، فڕۆكه و، شه‌مه‌نده‌فه‌ر و، پاپۆڕ.. نرخی سواربوونی هه‌ر كام له‌مانه‌ش له‌وی تر جیایه و به‌ پێی سه‌رمایه‌ی ئه‌و كه‌سه‌یه كه سواری ده‌بێت).

ئه‌وانیش دوای وه‌رگرتنی ئه‌م ده‌رس و ئامۆژگارییانه‌، كه‌وتنه‌ ڕێ. یه‌كێكیان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی مرۆڤێكی به‌خته‌وه‌ر و شادمان و ژیر بوو، به‌شێكی پاره‌كه‌ی به‌ جۆرێك فه‌رمانڕه‌وا پێی ڕازی بێت، خسته‌كار و كه‌سابه‌ته‌وه تا گه‌یشته ئیستگاكه و، سوود و قازانجێكی زۆری لێ ده‌ست كه‌وت به‌ چه‌شنێك كه سه‌رمایه‌كه‌ی یه‌ك بۆ هه‌زار زیادی كرد.

به‌ڵام ئه‌وی تریان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی هه‌رزه و به‌دبه‌خت بوو، تا گه‌یشته هه‌مان جێ، بیست و سێ لیره‌ی به قومار و هه‌ڵه‌خه‌رجی به زایه دا و ته‌نها یه‌كێكی پێ مایه‌وه!

له‌به‌ر ئه‌وه، هاوڕێ‌كه‌ی پێی وت:

كاكی خۆم! ئه‌م لیره‌یه‌ی ئێستا پێت ماوه بلیتی سه‌فه‌ری پێ بكڕه و به‌ خۆڕایی له ده‌ستی مه‌ده، بۆ ئه‌وه‌ی له‌م ڕێگا دوور و درێژه‌دا به برسێتی و ئاواره‌یی نه‌مێنیته‌وه. فه‌رمانڕه‌وای گه‌وره‌شمان تابلێی لێبورده و جوامێرده، به‌ڵكو له‌ كه‌موكوورییه‌كانت خۆش ببێت و تۆش سواری فڕۆكه بكات و پێكه‌وه له ماوه‌ی ڕۆژێكدا بگه‌ینه نیشته‌جێی خۆمان. خۆ ئه‌گه‌ر به گوێیشم نه‌كه‌یت، ئه‌وا ناچار ده‌بیت كه به پێ بكه‌ویته ڕێ و به دوو مانگی ڕه‌به‌ق و به برسێتی و نامۆیی و ته‌نیایی ئنجا بیبڕیت و بگه‌یته جێ.

جا ئه‌گه‌ر ئه‌م هاوڕێیه سه‌رپێچیی نواند و، به‌و تاكه لیره‌یه‌ی پێی ماوه بلیته‌كه‌ی نه‌كڕی - كه وه‌ك كلیلی ده‌رگای گه‌نجینه‌یه‌ك وایه - به‌ڵكو له‌ پێناوی حه‌ز و چێژێكی سه‌رپێیدا به‌كاری هێنا، ئایا ته‌مبه‌ڵترین مرۆڤیش تێناگات كه ئه‌و كه‌سه چه‌نده به‌دبه‌خت و زه‌ره‌رمه‌ند و گێژ و گه‌وجه‌یه؟

ئەی ئەو کەسەی کە نوێژ ناکات!

هەروەها ئەی دەروونی خۆیشم کە حەزت لە نوێژ نی‌یە و پێت ناخۆشە!

مەبەست لەو فەرمانڕەوایە: خوای پەروەردگار و بەدیهێنەرمانە..

دوو خزمەتگوزارەکەش: یەکێکیان ئەو کەسەیە کە ڕێی ئایینی گرتووەتە بەر و، زۆر بە پەرۆشی و تاسەوە نوێژەکانی دەکات.. مەبەست لەوی تریشیان ئەو مرۆڤە بێ ئاگایانەیە کە وازیان لە نوێژ کردن هێناوە..

بیست و چوار لیرەکەش، بریتی‌یە لەو بیست و چوار سەعاتەی شەو و ڕۆژ کە تەمەنی مرۆڤیان لێ پێکدێت..

باخچە تایبەتی و جوانەکەش بریتی‌یە لە بەهەشتی بەرین..

مەبەست لە ئیستگاکەش گۆڕی مرۆڤە، کە لێیەوە دەڕوات بۆ جیهانێکی تر..

گەشت و سەفەرەکەش، ئەو گەشتەیە کە مرۆڤ لە سەرەتای لەدایکبوونیەوە دەستی پێ دەکات و بە دەرگای گۆڕدا تێدەپەڕێت تا دەگاتە ئەودنیای هەمیشەیی و، ئنجا لەوێ کۆتایی بە گەشتەکەی دەهێنێت.

ئەوانەش بەم ڕێگایەدا گوزەر دەکەن بەش بەشن، هەر بەشەی بە پێی پایەی کردەوەکانی خۆی پلەی بۆ دانراوە؛ هەندێك لەو خواپەرستانە وەك هەورە بروسکە ماوەی هەزار ساڵ بە یەك ڕۆژ دەبڕن و، هەندێکی تریان – وەك خەیاڵ – لە یەك ڕۆژدا ماوەی پەنجا هەزار ساڵ دەبڕن، وەك قورئانی پیرۆز لە دوو ئایەتدا پەنجەی بۆ ئەم ڕاستی‌یە ڕاکێشاوە[1]..

مەبەست لەو بلیتەش (نوێژ)ە..

---

(١) لەوانەیە نووسەر ئاماژە بۆ ئەم دوو ئایەتە بکات: ﴿وَإِنَّ يَوْماً عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ﴾(الحج:٤٧)، ﴿تَعْرُجُ الملائكة والروح إِلَيْهِ في يوم كان مقداره خمسين ألف سنة﴾(المعارج:٤). (وەرگێڕ)

له‌ ڕاستیدا ته‌نها یه‌ك سه‌عات له‌و بیست و چوار سه‌عاته‌ سه‌روزیاده‌ بۆ نوێژ و ده‌ستنوێژی ماوه‌ی ئه‌و شه‌و و ڕۆژه‌.

ئایا ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ بیست و سێ سه‌عاتی شه‌و و ڕۆژ بۆ ئه‌م دنیا زۆر كورت و كه‌م خایه‌نه‌ سه‌رف ده‌كات و، تاقه‌ سه‌عاتێكیشی بۆ ژیانی نه‌بڕاوه‌ی هه‌میشه‌یی ته‌رخان ناكات، چه‌نده‌ سته‌م له‌ خۆی و كارێكی دوور له‌ ژیری ده‌كات؟!

به‌ڵێ، ئه‌گه‌ر خه‌رج كردنی نیوه‌ی سامان له‌ قومارێكی وه‌ك "یانسیب"دا، كه‌ هه‌زار كه‌س به‌شداریی تێدا ده‌كه‌ن، به‌لای هه‌ندێكه‌وه‌ به‌ كارێكی ژیرانه‌ بژمێررێ، كه‌ ڕێژه‌ و گریمانی بردنه‌وه‌شی یه‌ك له‌ هه‌زاره‌، ئه‌ی ئه‌و كه‌سه‌ی كه‌ یه‌ك له‌ بیست و چواری سامانی خۆی له‌ قازانجێكی گومان لێ نه‌كراودا و له‌ ده‌ستكه‌وتنی گه‌نجینه‌یه‌كی هه‌میشه‌ییدا به‌شدار ناكات - كه‌ ڕێژه‌ی قازانجی له‌ سه‌دا نه‌وه‌دونۆیه‌ -كاره‌كه‌ی پێچه‌وانه‌ی ژیری و دژی دانایی نی‌یه‌؟ ئایا هه‌ر كه‌سێك خۆی به‌ ژیر و تێگه‌یشتوو بزانێت له‌مه‌ تێناگات؟!

له‌ هه‌مان كاتیشدا نوێژ كردن، خۆی له‌ خۆیدا، حه‌سانه‌وه‌یه‌كی تابڵێی گه‌وره‌ به‌ "گیان" و "دڵ" و "ژیری"ی مرۆڤ ده‌به‌خشێت. جگه‌ له‌وه‌ش كارێكی قورس و مایه‌ی بێزاری نی‌یه‌ بۆ "جه‌سته‌"ی مرۆڤ. سه‌ره‌ڕای هه‌موو ئه‌مانه‌ش، ئه‌و كه‌سه‌ی نوێژه‌كانی به‌جێ ده‌هێنێت، به‌هۆی نیازی پاك و خاوێنه‌وه‌، هه‌موو كار و كۆششێكی حه‌ڵاڵی تری بۆ ده‌بێت به‌ په‌رستش و، به‌ عیباده‌ت بۆی ده‌نووسرێت.

به‌م چه‌شنه‌، مرۆڤی نوێژكه‌ر ده‌توانێت هه‌موو سه‌رمایه‌ی ته‌مه‌نی به‌ره‌و ئاخیره‌ت به‌ڕێ بكات و، به‌ ته‌مه‌نه‌ كورت و فانی‌یه‌كه‌ی دنیای، ته‌مه‌نێكی هه‌میشه‌یی له‌ دواڕۆژدا به‌ده‌ست بهێنێت.

وتەی نۆهەم:

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿فسبحانَ الله حين تُمسون وحين تُصبحون ۞ وله الحمدُ في السمواتِ والأرضِ وعشيّاً وحين تُظهِرون﴾ (الروم:١٧-١٨)

ئەی برای بەڕێزم!

پرسیبووت کە: "حیکمەت" لە دەستنیشان کردنی ئەو پێنج کاتە دیاری کراوانەی نوێژدا چی‌یە؟

ئێمەش ئاماژە بۆ تەنها حیکمەتێك دەکەین لە نێوان ئەو دانستە زۆرانەی کە لە دیاری کردنی ئەو پێنج کاتانەدا هەن:

بەڵێ، هەروەك کاتی هەموو نوێژێك سەرەتای ئاڵوگۆڕێکی گەورە و گرنگە لە "زەمان"دا، لە هەمان کاتیشدا ئاوێنەیەکە نیعمەتە هەمەکی‌یەکانی خوای گەورەی تێدا دەردەکەوێت.

لەبەر ئەوە، خوای گەورە فەرمانی بە نوێژ کردن داوە لەو کاتانەدا. واتە فەرمانی بەوە داوە کە بەندەکانی تەسبیحات و ڕێز لێگرتنی خوای گەورەی بالآ دەست زیاتر بکەن. هەروەها شوکر و ستایشی نیعمەتە زۆرە لەژمارە نەهاتووەکانی - کە لە نێوان ئەو دوو کاتەدا بەخشیونی - زیاتر دەربڕن.

بۆ ڕوونکردنەوەی ئەم واتا و ناوەرۆکە قووڵ و وردە، پێم باشە کە هاودەم لەگەڵ دەروونی مندا گوێ بۆ پێنج سەرنج ڕابگریت:

❑ سەرنجی یەکەم:

نوێژ - لە ناوەرۆکیدا - بریتییە لە تەسبیحات و بە گەورە ڕاگرتن و ستایش نواندن بەرامبەر بە خوای گەورە. واتە:

پیرۆز ڕاگرتنی خوای گەورە، بە کردار و گوفتار، بەرامبەر گەورەیی و شکۆمەندی(جلال)ی ئەو، بە وتنی: "سبحان الله"..

هەروەها ڕێز لێگرتنی، بە ڕەفتار و کردار، بەرامبەر کەماڵ(کمال)ی ئەو، بە وتنی: "الله أكبر"..

هەروەها ستایش کردنی بە کردەوە و دڵ و زمان و لەش بەرامبەر جوانی(جمال)ی ئەو، بە وتنی: "الحمد لله".

واتە ئەم سیانە: "سبحان الله، الله أكبر، الحمد لله" بریتین لە بنج و بناوان و تۆوی نوێژ، بۆیە لە هەموو زیکر و هەڵسان و دانیشتنێکی نوێژدا هەن. هەر لەبەر هەمان هۆیە و بۆ چەسپاندنی ناوەرۆکی نوێژ و بۆ مەبەستی جێگربوونیەتی لە دڵدا کە لە دوای نوێژەکانیش هەر یەکی سی و سێ جار دووپات دەبنەوە. چونکە بەم وشە کورت و پڕ واتایانە واتا و کاکڵە و ناوەرۆکی نوێژ دەچەسپێت و لە دڵدا جێگیر دەبێت.

❑ سەرنجی دووهەم:

پەرستش - لە ناوەرۆکدا - بریتییە لەوەی کە بەندە بە خۆشەویستییەکی پاکی بێگەرد و بەوپەڕی ڕێز و سەرسووڕمانەوە سوژدە بەرێتە بەر دەرگانەی خوایەتیی خوا و، سەر بخاتە سەر زەوی لە بەردەم کەمالی پەروەردگارێتی و دەسەڵاتی نەبڕاوە و میهرەبانیی خوایەتیی ئەودا و، لە هەمان کاتدا "بێ دەسەڵاتی" و "هەژاری" و "لاوازی"ی خۆیشی ببینێت.

بەڵێ، هەروەك "پەروەردگارێتی"ی خوای گەورە خوازیاری بەندایەتی و گوێڕایەڵییە، پیرۆزی و بێ نیازیی ئەو پەروەردگارێتییەش داخوازی ئەوەن

کە "بەندە" - لەگەڵ داوای لێبوردن و بینینی کەموکووڕی‌یەکانی - دەری بـبڕێت کـە: خواوەنـد پـاك و بـێ نیـازە لـە هـەموو کەموکووڕی‌یـەك و، ڕایبگەیەنێت کە ئەستۆی سەرجەمی بیروڕا پووچەڵەکانی گومڕایان ناتوانێت بگاتـە گـەورەیی ئەو خوایـە و، خواوەنـد بـەرز و بڵنـدە بەسـەر هـەموویاندا. هەروەها دەری ببڕێت کە خوای گەورە هێندە خاوێن و بڵندە کە دەستی هیـچ چەشنە کـەموکووڕی و ناتەواوی‌یەکی بوونـەوەران ناگاتـە داوێنـی بـەرز و بڵندی‌یەکەی.. بەڵێ، هەموو ئەمانە بە وتنی: "سبحان الله" دەربببڕێت..

هەروەها کەماڵی توانستی پەروەردگاریتی داوا لە "بەندە" دەکات کە پەنا بباتـە بـەری و پشتی پێ ببەستێت. چونکـە بـەندە "لاوازی"ی خـۆی و "بـێ دەستەڵاتی"ی سـەرجەمی بەدیهاتووان دەبینێت. ئیـتر لـە بەرامبـەر مـەزنیی ئاسـەوارەکانی توانسـتی صەمەدانی‌یـەوە و بـە دەربڕینـی ئەوپـەڕی ڕێـز و سەرسووڕمانەوە: "الله أکـبر" دەکـات و بـە کـەماڵی خشـووع و ئـەدەب و ملکەچی‌یەوە دەڕواتە ناو "ڕکووع"ەوە..

هەروەها میهرەبانیی فـراوان و نـەبڕاوەی پـەروەردگاریتیی خـوای گـەورە داوا لـە "بەنـدە" دەکـات کـە بـە زمـانی نزا و پـاڕانەوە، پێداویستی‌یەکانی خۆی و گشت بوونەوەران و، "هەژاری" و "بێ دەسـەڵاتی"ی هـەموویان، لـە دەرگای ئەو گەنجینە نەبڕاوەیەی میهرەبانیی پەروەردگاردا بخاتە ڕوو.

هەروەها بە وتنی: "الحمـد لله" شـوکرانە و سـوپاسـگوزاریی ئـەو نیعمەتـە زۆر و چاکەکاری و میهرەبانی‌یە زەبەندەیەش دەربببڕێت کە ئەو پـەروەردگارە میهرەبانە ڕشتوونی بە سەریاندا.

واتـە: کـردار و گوفتارەکـانی نوێـژ، ئـەم واتایانـەیان تێدایـە و، هـەر لـەبەر دەرخستنی ئەم ناوەرۆکانەیە کە خـوای گـەورە نوێـژی لـە سـەرمان فـەرز کردووە.

❑ سەرنجی سێهەم:

هەروەك مرۆڤ نموونەیەکی پوخت و بچووکی ئەم بوونەوەرانەیە و، سوورەتی "فاتحە"ش نموونەیەکی نوورانیی قورئانی پیرۆزە، بە هەمان جۆر "نوێژ"یش پێڕستێکی نوورانی‌یە کە هەموو پەرستشەکان لەخۆ دەگرێت و نەخشەیەکە ڕێ و شوێنی پەرستشەکانی سەرجەمی بەدیهاتووانی لەسەر دانراوە و ئاماژەی تێدا بۆ کراوە.

❑ سەرنجی چوارەم:

هەروەك بە جوولانی هەریەکە لە چرکە ژمێر و خولەك ژمێر و کات ژمێر و ڕۆژ ژمێری هەر سەعاتێك ئەوی تر دەجوولێت و حوکمی ئەوی تر وەردەگرێت، جیهانی دنیاش - کە بریتی‌یە لە سەعاتێکی گەورەی خوایی - بە هەمان جۆرە، چونکە خولی شەو و ڕۆژ کە وەك چرکە ژمێرە و، هی ساڵەکان کە وەك خولەك ژمێر وان و، ئاڵوگۆڕی چینەکانی تەمەنی مرۆڤ کە کات دەژمێرن و، چەرخ وسەردەمەکانی تەمەنی جیهان کە ڕۆژ ژمێری جیهانن، هەریەکەیان ڕووی لەوانی ترە و لەوان دەچێت و حوکمی ئەوانی تر وەردەگرێت و یەکتر یاد دەخەنەوە.

بۆ نموونە:

کاتی (بەیانی تا گزنگ): سەرەتای بەهارمان یاد دەخاتەوە و لەو کاتە دەچێ.. هەروەها ئەو کاتە دەخاتەوە یاد کە مرۆڤ کەوتووەتە ناو ڕەحمی دایکیەوە.. هەروەك یەکەم ڕۆژی شەش ڕۆژەکەی بەدیهێنانی ئاسمانەکان و زەویمان دەخاتەوە یاد و لەو ڕۆژە دەچێ..

بەم جۆرە، "کات"ی ئەم نوێژە مرۆڤ بۆ ئەو کارە گەورە خواییانە ئاگادار دەکاتەوە کە لەم کاتانەدا بەڕێ دەکرێن.

کاتی (نیوەڕۆ)یش: ئاماژە بۆ ناوەڕاستی هاوین و، هەڕەتی لاوی و، دەمی بەدیهێنانی مرۆڤ لە تەمەنی دنیادا دەکات و، دەرکەوتن و درەوشانەوەی میهرەبانیی خوا و ڕێزنە و لێشاوی نیعمەتەکانیمان لەو کاتانەدا یاد دەخاتەوە.

کاتی (عەسر)یش: وەکو وەرزی پایز و، ماوەی پیری و، چەرخی بەختەوەری وایە کە سەردەمی دواهەمین پێغەمبەرە ﷺ. ئەمەش کاروبار و نیعمەتە سەرتاپا میهرەبانییەکانی خوامان یاد دەخاتەوە.

کاتی (خۆرئاوا و شێوان)یش: ئاوابوونی زۆربەی بوونەوەران لە کۆتایی پایزدا و، مردنی مرۆڤ و، کاول بوونی دنیامان لە دەمی بەرپابوونی قیامەتدا دەخاتەوە یاد.. لەگەڵ ئەمەشدا دەرسی شکۆمەندیی خوامان پێ دەڵێت و، مرۆڤ لە خەوی بێ ئاگایی ڕادەپەڕێنێت.

کاتی (عیشا)یش: ئەوەمان پیشان دەدات کە "جیهانی تاریکی" پەردەی ڕەشی بەسەر ڕوخساری "جیهانی ڕووناکی"ی ڕۆژدا دادایەوە. هەروەها کفنە سپییەکەی زستانمان دەخاتەوە یاد کە سەر ڕووی زەوی دادەپۆشێت. تەنانەت ئەوەشمان یاد دەخاتەوە کە شوێنەواری مردووەکانیش دەمرێت و دەڕواتە ژێر پەردەی لەیادچوونەوە..

هەروەها ئەو کاتەمان یاد دەخاتەوە کە دەرگاکانی خانەی تاقیکردنەوەی دنیا بە تەواوی دادەخرێن..

لە هەموو ئەمانەشدا - ئەم کاتە - کردارە شکۆدارەکانی خوای "قەهاری شکۆمەند" دەردەخات و ڕایاندەگەیەنێت.

کاتی (شەو)یش: زستان و قەبر و جیهانی بەرزەخمان یاد دەخاتەوە. سەرەڕای ئەوەی کە "گیان"ی مرۆڤیش ئاگادار دەکاتەوە بۆ ئەوەی کە چەندە پێویستیی بە سۆز و میهری خوای گەورەی میهرەبانە!

(شه‌ونوێژ)یش: فێرمان ده‌كات كه‌ چه‌نده‌ بۆ ڕۆشنایی تاریكه‌ شه‌وی قه‌بر و ڕووناك كردنه‌وه‌ی تاریكایی جیهانی به‌رزه‌خ پێویستیمان پێیه‌تی. هه‌روه‌ها ئاگادارمان ده‌كاته‌وه‌ و یادی ئه‌و نیعمه‌ته‌ بێ كۆتاییانه‌ی نیعمه‌ت به‌خشی ڕاسته‌قینه‌مان پێ ده‌كاته‌وه‌ كه‌ له‌م ئالوگۆڕانه‌دا هه‌ن و، ئه‌وه‌ ده‌رده‌خات كه‌ چه‌نده‌ ئه‌و نیعمه‌ت به‌خشه‌ ڕاسته‌قینه‌یه‌ شایسته‌ی شوكر و سه‌نا و ستایشه‌.

(به‌یانیی دووهه‌م)یش: به‌ره‌به‌یانی "حه‌شر"مان یاد ده‌خاته‌وه‌!

به‌ڵێ، هه‌روه‌ك هاتنی به‌یانی به‌ دوای ئه‌م شه‌وه‌دا و، به‌هار به‌ دوای ئه‌م زستانه‌دا شتێكی پێویست و "حه‌تمی"یه‌ به‌ لای ژیری‌یه‌وه‌، به‌ هه‌مان پله‌، هاتنی به‌ره‌به‌یانی "حه‌شر" و به‌هاری "به‌رزه‌خ"یش حه‌تمی و دوور له‌ گومانه‌.

كه‌واته‌، هه‌ریه‌كه‌ له‌م پێنج كاتانه‌ سه‌ره‌تای ئالوگۆڕێكی گرنگه‌ و گۆڕانكاریی گه‌وره‌تریشمان یاد ده‌خاته‌وه‌. چونكه‌ موعجیزاتی توانستی خوای گه‌وره‌ و دیاری‌یه‌كانی میهره‌بانیی ئه‌ومان ده‌خاته‌وه‌ یاد كه‌ له‌ ساڵ و چه‌رخ و سه‌رده‌مه‌كاندا ڕوو ده‌ده‌ن، له‌وه‌تا كاروباره‌ ڕۆژانه‌كه‌ی خوای گه‌وره‌ی به‌توانا ئاماژه‌یان بۆ ده‌كه‌ن.

واته‌ نوێژی فه‌رز - كه‌ فه‌رمانبه‌ریی فیتره‌ت و بناغه‌ی به‌ندایه‌تی و قه‌رزی ئه‌ستۆیه‌ - زۆر شایان و به‌جێیه‌ كه‌ له‌م كاتانه‌دا بێت.

□ سه‌رنجی پێنجه‌م:

مرۆڤ - له‌ سروشتیدا - تابڵێی لاوازه‌، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا ئه‌و شتانه‌ی كه‌ ژیانی لێ تاڵ و لێڵ ده‌كه‌ن و خه‌فه‌ت و ئازاری بۆ دروست ده‌كه‌ن، گه‌لێ زۆرن..

له‌ هه‌مان كاتدا تابڵێی ده‌سته‌وسان و بێ ده‌سته‌ڵاته‌، كه‌چی له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا گه‌لێ دوژمن و به‌ڵا و گیروگرفتی له‌سه‌ر ڕێگادایه‌..

هەروەها گەلێ هەژارە، کەچی پێویستییەکانی ژیانی بەکجار گەورە و زۆرن..

هەروەها تەمبەڵ و بێ توانایە، کەچی دەبینیت کاروباری ژیان گەلێ قورسن لەسەر شانی..

مرۆڤایەتییەکەی وای لێ کردووە کە پەیوەندیی لەگەڵ سەرجەمی بوونەوەردا هەبێ بە گشتی، کەچی جودایی خۆشەویستان و لەناوچوونی ئەو شتانەی مایەی تەسکینیی دڵن، ئازاری دەدەن..

هەروەها عەقڵ و هۆشی مرۆڤ ئامانجی بەرز و بەروبوومی نەبڕاوەی پیشان دەدەن، کەچی دەستی بەو ئامانج و بەروبوومانە ناگات و، تەمەنی کورتە و، کەم دەستەڵاتە و، توانای ئارامگرتنیشی بەکجار کەمە.

لەبەر هەموو ئەمانە و لە حاڵەتێکی وەهادا، سەیر بکە و بزانە کە "گیان"ی مرۆڤ چەندە پێویستی بەوە هەیە لە:

"بەرەبەیان"دا بە دوعا و نوێژ و پاڕانەوە لە دەرگانەی خوای بەدەستەڵاتی شکۆمەند و میهرەبان و خاوەنی جوانی بدات و، بە داوای یارمەتیدانەوە عەرزوحاڵی خۆی پێشکەش بکات؟!

گیانی مرۆڤ چەندە پێویستی بە پاڵپشتێکە پاڵی پێوە بدات و هەموو کاروبارێکی قورسی ڕۆژ - کە لە ڕێگایدایە - بەهێزیەوە هەڵبگرێت و بەرەنگاری ببێت؟

ئایا ئەمە شتێکی ئاشکرا نییە؟

لەکاتی "نیوەڕۆ"شدا: کە لوتکەی کەماڵی ڕۆژ و خوار بوونەوەیەتی بەرەو نەمان و، کاتی کامڵ بوونی کاروباری ڕۆژانە و، وەختی حەسانەوەی دوای ماندوو بوونی کار و، دەمی هەناسە و پشوودانی "گیان" و

حەوانەوەیەتی لەو بێ ئاگایی و سەرسامی و پەشۆکان و ناڕێکیی دەروونەی کە دنیای فانی و کاروبارە قورسەکانی دەرخواردی مرۆڤی دەدەن.. جگە لەوەی کە ئەم کاتە کاتی خۆ دەرخستن و نواندنی نیعمەتەکانی خوای گەورەشە..

ڕزگاربوونی "گیان"ی مرۆڤ لەو هەموو ئازارانە و خۆ قوتار کردنی لەو بێ ئاگایی و سەرسامی‌یە و، دەرباز بوونی لەو شتە کەم نرخانە، تەنها بەوە دەبێ کە:

مرۆڤ بە سکالاّ و پاڕانەوە هانا بەرێتە بەر دەرگانەی ڕۆزیدەری ڕاستەقینە..

هەروەها بە شوکر و ستایش دەبێ لە بەرامبەر ئەو نیعمەتە زۆرانەی کە لای کۆ بوونەتەوە..

هەروەها بەوە دەبێ کە تەنها پشت بەو خواوەندە ببەستێ و داوای یارمەتی تەنها لەو بکات، هاودەم لەگەڵ دەربڕینی بێ دەسەلاّتیی خۆی لە بەرامبەر گەورەیی و شکۆمەندیی خوای گەورەدا بە "ڕکووع بردن" و، دەربڕینی ملکەچیی خۆی، بەوپەڕی ئەدەب و ڕێز و خۆشەویستی‌یەوە، بە "سوژدە بردن" بۆ کەماڵی هەمیشەیی و جوانیی بێ وێنە و ناوازەی ئەو.

ئەمەیە نوێژی نیوەڕۆ!

کەواتە چەندە جوان و بەتام و شیاو و پێویستە؟

دەبا ئیتر هیچ کەسێ خۆی بە مرۆڤ نەداتە قەڵەم گەر لەمە تێنەگات!

لە دەمی "عەسر"یشدا: کە کاتێکە وەرزە خەفەتبارەکەی پایز و، دەمی خەم بزوێنی پیری و، ڕۆژانی پڕ لە ئازاری ئاخر زەمان و، کاتی دەرکەوتنی بەرهەمی کردەوەی ڕۆژانەمان دەخاتەوە یاد..

کە دەمی کۆبوونەوەی تێکڕای نیعمەتە مەزنە خواییەکانە، وەك: چەشتنی تەندروستی و لەشساغی و ئەنجامدانی خزمەتگوزاریی ڕێك و پەسەند..

هەروەها کاتی ڕاگەیاندنی ئەوەیە کە مرۆڤ میوانێکی ڕاسپێرراوە و، هەموو شتێکیش لە جموجووڵدایە و بەرەو نەمان دەڕوات. ئەوەتا خوار بوونەوەی ئەو خۆرە گەورەیەی ئاسمان بەرەو ئاوا بوون، ئاماژە بۆ ئەم مەبەستە دەکات.

بەڵێ "گیان"ی مرۆڤ کە داواکاری نەمری و هەمیشەییە و لە ڕاستیشدا بۆ مانەوە و هەمیشەیی بەدی هێنراوە و، شەیدای جوانی و چاکەکاری‌یە و، جوداییش ئازاری دەدات..

ئەم مرۆڤە، لە دەمی عەسردا دەستنوێژ دەگرێت و نوێژی عەسر بەجێ دەهێنێت، تاکو لە دەرگانەی خواوەندی "قەدیم" و "باقی"دا بپاڕێتەوە، ئەو خوایەی کە مانەوە و ڕاگیربوونی هەموو شتێك بە دەستی ئەوە..

هەروەها بۆ ئەوەی پەنا بباتە بەر گەورەیی و هەمیشەیی میهرەبانی‌یە فراوانەکەی و، شوکر و ستایشی نیعمەتە لە ژمارە نەهاتووەکانی پێشکەش بکات..

دەبینیت بەوپەڕی ملکەچی‌یەوە "ڕکووع" دەباتە بەردەم عیززەتی پەروەردگارێتیی خوا و، بەوپەڕی لەخۆبوردن و خۆنەویستیشەوە "سوژدە" دەباتە بەردەم هەمیشەیی خوایەتیی ئەو.

ئنجا ئاسوودەیی دەروون و پشووودانی ڕاستەقینەی "گیان"یشی لەوەدا دەبینێتەوە کە بە بەندایەتی‌یەکی ڕێك و پێك و بە ئامادەیی‌یەکی تەواو لە بەرامبەر خوایەتیی خوای گەورەدا ڕاوەستێت.

ئیتر وەرە سەیر بکە و بزانە کە: بەجێهێنانی نوێژی عەسر - بەم واتا و ناوەرۆکە - چەندە خزمەتگوزاری‌یەکی شایستە و فەرمانبەری‌یەکی بەرزە؟ بەڵکو چ وەختێکی شایستە و گونجاوە بۆ گێڕانەوەی قەرزی "فیترەت" کە لە ئەستۆماندایە و، چەندە دەستکەوتێکی بەتامی لەزەت بەخشە بۆ بەدەستهێنانی بەختەوەری!

هەر کەسێك بە ڕاستی مرۆڤ بێت، لەمە تێدەگات!

لە کاتی "مەغریب"یشدا: کە چەند شتێکی گرنگمان یاد دەخاتەوە، وەك: ئاوابوونی ئەو بەدیهاتووە ناسکۆڵە و جوانانەی جیهانی هاوین و پایز، لە گەنجینەی ئەمانەتەکان لە سەرەتای وەرزی زستاندا..

هەروەها وەك: یادخستنەوەی ڕۆشتنی مرۆڤ بۆ ناو گۆڕ لە کاتی مردندا و، جودایی و لێکدابڕانی بەسۆ و ئازاری لە گشت خۆشەویستانی..

هەروەها وەك: یادخستنەوەی مردنی دنیا بە گشتی و گواستنەوەی دانیشتووانی بۆ چەند جیهانێکی تر..

هەروەها وەك: یادخستنەوەی کوژانەوەی چرای تاقیگەی ئەم دنیایە..

"کاتی مەغریب" وەختی ئاگادار کردنەوە و ڕاپەڕاندنی گشت ئەو کەسانەیە کە تا ڕادەی پەرستن، شەیدای ئەو شتانەن کە لە پشت ئاسۆی "نەمان"ەوە ئاوا دەبن!

جا لەبەر هەموو ئەمانە، ئەو مرۆڤەی کە خاوەنی "گیان"ێکی پاکی بێ گەردی وەك ئاوێنەیە و، بە سروشت تاسەمەندە بۆ موتاڵا کردنی درەوشانەوەی جوانیی خواوەندی هەمیشەیی و باقی..

ئەم مرۆڤە، بۆ بەجێهێنانی نوێژی شێوان لەم کاتەدا، ڕوو دەکاتە عەرشی گەورەیی ئەو خوایەی کە هەر بووە و هەر دەشبێ، لەو خوایەی کە هەرچی

کاروباری گەورە و ئالوگۆڕی ئەم جیهانە مەزنە هەیە هەر تەنها ئەو سازیان دەکات و هەڵیان دەسووڕێنێت.

بۆیە بە دەنگێکی زوڵاڵ هەموو دەوروبەری خۆی دەلەرێنێتەوە و لە ڕووی گشت بوونەوەرە فانی‌یەکاندا "اللّٰه أكـــــبر" دەڵێت و دەستی لە هەموویان دادەتەکێنێت.

ئنجا لە بەردەم کەماڵی بەرز و جوانیی بێ وێنەی خوای گەورەدا دەستەونەزەر ڕادەوەستێت، تاکو بە وتنی: ﴿ الحمدُ للهِ ﴾ ستایشی میهرەبانیی نەبڕاوەی ئەو بکات و، پاشان بە وتنی: ﴿ إيَّاكَ نَعْبُدُ وإيَّـــاكَ نَسْـتَعين﴾یش بەندایەتی و پشت بەخوابەستنی خۆی بخاتە بەردەم پەروەردگارێتی و خوایەتیی ئەو خوایەی کە پێویستی بە یاریدەدەر و هاوەڵ و وەزیر نی‌یە و نیشیەتی..

ئیتر ئەو مرۆڤە، هاودەم لەگەڵ سەرجەمی بوونەوەراندا، دەچێتە "ڕکووع"ەوە و، بە وتنی: "سبحان ربي العظيم وبحمـــده" بێ دەستەڵاتی و لاوازی و هەژاریی خۆی لە بەرامبەر گەورەیی هەمیشەیی و دەستەڵاتی نەبڕاوە و عیززەتی بێ کەموکووڕیی خواوە، دەردەبڕێت.

پاشان کڕنووش دەباتە بەردەم جوانیی زاتی ئەو خوایەی کە نەمانی نی‌یە و، ئەو سیفەتە پیرۆزانەی کە گۆڕان ڕوویان تێ ناکات و، ئەو کەماڵە هەمیشەییەش کە هەرگیز ناگۆڕێت. بەمەش واز لە پەرستنی غەیری خوا دەهێنێت و خۆشەویستی و بەندایەتیی خۆی - بەوپەڕی ڕێز و خۆنەویستی و سەرکزی‌یەوە - بە وتنی: "سبحان ربي الأعلى" دەردەبڕێت، چونکە لە بریی هەموو شتێکی فانی و بڕاوە، جوانێکی هەمیشەیی و خاوەن میهرەبانی‌یەکی

بەردەوامی دۆزیوەتەوە. بەمەش خۆشەویستی و بەندایەتی و ڕێزلێنانی لە خوای خۆی بەوپەڕی توانەوە و خۆنەویستی‌یەوە ڕادەگەیەنێت، ئەو خوایەی کە بەرزە بەسەر هەموو نەمانێکدا و پاکە لە هەموو کەموکووڕی‌یەك.

پاشان بۆ "تَشَــهُّد" و خوێندنی "تەحیات" دادەنیشێت و، لەو ڕێگایەوە سلاوی پیرۆز و سلاواتی پاك و بێگەردی هەموو بوونەوەران پێشکەش دەکات بە بارەگای ئەو خوا خاوەن جوانی‌یەی کە بووە و، ئەو خاوەن گەورەییەی کە هەر هەیە..

هەروەها پەیمان لەگەڵ پێغەمبەری خۆشەویستدا ﷺ تازە دەکاتەوە بە سلاو لێ کردن و دەربڕینی گوێڕایەڵیی فەرمانەکانی..

لەم کاتەدا ڕێك و پێکیی بە دانست نەخشاوی ئەم کۆشکەی گەردوون دەبینێت و دەیکات بە شایەت لەسەر "یەکتایی" بەدیهێنەری شکۆمەند و، بەمەش ئیمانی خۆی نوێ دەکاتەوە..

پاشان شایەتمان بە شانی ڕاگەیەنەر و پێناسەری پەروەردگارێتیی خوای گەورە و ڕوونکەرەوەی ئایەتەکانی کتێبی گەردوون دەهێنێت کە حەزرەتی محەممەد پێغەمبەرە ﷺ.

ئنجا بڕوانە بۆ بەجێهێنانی نوێژی مەغریب بەم ناوەرۆکە بەرزە و، بزانە کە چەندە فەرمانبەری‌یەکی بلند و پاك و بێگەرد و شیرینە و، چەندەش بەندایەتی‌یەکی بەتام و جوانە و، چ ڕاستی‌یەکی ڕەسەن و مەزن و بەرز و بالایە!

دەبینین ئەنجامدانی نوێژی مەغریب - بەم شێوە و واتایە - هاودەمی‌یەکی بەوەفایانەیە و دانیشتنێکی پیرۆز و نەبڕاوەیە لە میوانی‌یەکی بڕاوەی وەك ئەم دنیایەدا.

ئایا ئەو کەسەی لەمە تێنەگات، خۆی بە مرۆڤ دەزانێت؟

دەمی "عیشا"یش، کە هیچ شوێنەوارێکی ڕۆژی تێدا نامێنێت و هەموویان لە ئاسۆدا ئاوا دەبن و، "شەو"یش بە ڕەشماڵی خۆی جیهان دادەپۆشێ..

لەم کاتە، چەند شتێکمان یاد دەخاتەوە، وەك: کاروبارە پەروەردگاری‌یەکانی ئەو خوایەی "مُقَلِّبُ اللیلِ والنهار"ە، کە خوای بەتوانای شکۆمەندە و، خوایەکە لاپەڕە سپی‌یەکەی "ڕۆژ" دەگۆڕێت بە لاپەڕە ڕەش داگیرساوەکەی "شەو"..

هەروەها وەك: یادخستنەوەی کار بەڕێ کردنە خواییەکانی ئەو کەسەی "مُسخِّرُ الشّمسِ والقمر"ە، کە خوای دانای خاوەن کەماڵە و، خوایەکە لاپەڕە ڕەنگینەکەی هاوین دەگۆڕێت بە لاپەڕە سارد و سپی‌یەکەی زستان..

هەروەها وەك: یادخستنەوەی کاروبارە پەروەردگاری‌یەکانی ئەو خوایەی کە "خالِقُ الموتِ والحیاة"ە، ئەویش بە بنەبڕ بوونی هەموو شوێنەوارێکی خەڵکی گۆڕستان - بە درێژایی ڕۆژگار - لەم دنیایەدا و گواستنەوەیان بە گشتی بۆ جیهانێکی تر.

بەڵێ، کاتی عیشا کاتێکە کاروبارەکانی "شکۆمەندیی" خوای گەورە و، درەوشانەوەکانی "جوانی"ی بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی و، دەرکەوتنی جیهانی فراوان و مەزن و نەبڕاوەی دواڕۆژ و، مردن و کاول بوونی یەکجارەکیی دنیای تەنگ و تەسکی کەم نرخی فانیمان دەخاتەوە یاد..

کاتی عیشا، کات و هەڵوێستێکە دەیسەلمێنێت کە:

خاوەن و بەڕێوەبەری ڕاستەقینە و شایستەی پەرستنی ڕاستەقینە و خۆشەویستی ڕاستەقینە تەنها ئەو کەسەیە کە ئاڵوگۆڕی "شەو" و "ڕۆژ" و،

"زستان" و "هاوین" و، "دنیا" و "قیامەت"ی وەك ئاسانیی هەڵگێڕانەوەی لاپەڕەی کتێب بەلاوە ئاسانە..

ئەو کەسەیە کە نووسین و کوژاندنەوە و گۆڕینی لاپەڕەکانی کتێبی بوونەوەری بە دەست بێت. دیارە ئەمەش لە دەست هیچ کەسێك نایەت مەگەر خاوەنی ڕەهاترین دەسەڵات کە فەرمانەکانی هەمیشە جێبەجێ کراوە.

"گیان"ی مرۆڤیش کە لەوپەڕی هەژاری و کۆڵەواری و دەستەوسانیدایە و، خەمناك و سەر لێ شێواوی دواڕۆژە و، نازانێ چی لە ژێر پەردەی شارراوەی ئەو شەو و ڕۆژانەدایە کە لەسەر ڕێی ژیانیدان.. ئەم مرۆڤە، کە نوێژی عیشا دەکات - بەم ناوەرۆك و شێوەیەی باسمان کرد - بە بێ هیچ دوودڵی‌یەك و بە وێنەی سەروەرمان ئیبراهیم پێغەمبەر - دروودی خوای لەسەر بێت - دەڵێت: ﴿لا أحبُّ الآفِلين﴾ (الأنعام:٧٦)!

بۆیە دەبینیت بە نوێژکردن پەنا دەباتە بەر دەرگانەی پەرستراوی ئەزەلی و خۆشەویستی هەتاهەتایی و، لەم جیهانە فانی‌یەدا ڕاز و سکاڵای خۆی لە خزمەت خواوەندی باقیی هەمیشەییدا دەدرکێنێت لە دەست ئەم دنیا تاریکە و ئەو دواڕۆژەش کە هیچی لە بارەوە نازانێت، تاکو لە ڕێی ئەم نزیکی‌یە سەرپێیی و ڕاز درکاندن و پاڕانەوەکانی‌یەوە، ڕووناکی بە ژیانی ئەم دنیای ببەخشێت و، بە بینینی ڕوو تێکردن و ئاوڕ لێدانەوەی میهرەبانیی خواوەندی "بەخشندە" و "میهرەبان" دواڕۆژیشی ڕووناك بکاتەوە و تیماری ئەو زامانەشی پێ بکات کە جودایی و لێکدابڕانی کەس و کار و هاوڕێ و خۆشەویستان لە دەروونیدا دروستیان دەکات..

ئیتر ئەو دنیایەی کە ئەمی لە یاد کردووە ئەمیش لە یادی دەکات و، فرمێسکەکانی دڵ و خەم وپەژارەکانی دەروونی خۆی لە بەردەم ئەو میهرەبانی‌یە نەبڕاوەیەدا هەڵدەڕێژێت.

جا بۆ ئەوەی دواهەمین فەرمانبەریی بەندایەتی (واتە نوێژی عیشا) بەجێ بهێنێت، پێش ئەوەی بڕواتە ناو شتێکەوە کە ئەنجامی نادیارە و نازانێت پاش ئەو نوستنەی کە لە مردن دەچێت، چیی بەسەر دێت..

هەروەها بۆ ئەوەی دەفتەری کردەوەی ڕۆژانەی بە "حُسْنُ الخاتمة" کۆتایی پێ بهێنێت..

لەبەر هەموو ئەمانە، لەم کاتەدا نوێژی عیشا بەجێ دەهێنێت و شەرەفمەند دەبێت بە ڕاوەستانی لە بەردەم خۆشەویست و پەرستراوی ڕاستەقینە و هەمیشەییدا، لە بریی پەرستنی هەر خۆشەویستێکی تر و.. لە بەردەم خواوەندی بەخشندەی بەتوانادا ڕادەوەستێت، لە بریی ڕاوەستانی لە دەرگای ئەو بێ دەستەڵاتانەی کە خۆیشیان دەستیان کورتە و دەست لە غەیری خۆیان دەگرنەوە.

هەروەها بۆ ئەوەی بە ڕاوەستانی لە دەرگانەی خواوەندی پارێزەری میهرەباندا، پلەی ئیمانەکەی بەرز بێتەوە و لە شەڕی ئەو شتە سامناکانە دەرباز بێت کە لێیان دەترسێت..

بە تایبەتی کە سەرەتای نوێژەکەی بە "فاتیحە" دادەمەزرێنێت! واتە لە سەرەتاوە مەدح و ستایشی پەروەردگاری جیهانیان و بەخشندەی میهرەبان دەکات. ئەو خوایەی کە خاوەنی کەمالێکی بێ سنوور و دەوڵەمەندی‌یەکی نەبڕاوەیە. ئیتر چ کارێکی بەسەر مەدح و ستایشی ئەو بەدیهاتووانەوە هەیە کە هیچ سوودێکیان نی‌یە و شایانی ستایش نین، تەنانەت لاواز و هەژاریشن؟

هەروەها لە بریی هەڵگرتنی "منەت"، بۆ پلەی "میوانی نازداری ناو ئەم گەردوونە" و "فەرمانبەری ناسراو" بەرز دەبێتەوە، هەرچەندیش بچووك و نادیار بێت، تەنانەت وەك "نەبوو" وابێت لەچاو گەورەیی بوونەوەردا. ئەمەش بەهۆی بەرزبوونەوە و گەیشتنە پلەی وتوویژی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ﴾. واتە بە نیسبەت پەیدا كردنی لەگەڵ خاوەنی ڕۆژی قیامەت ﴿مالِكِ يَوْمِ الدِّين﴾ و پادشای ئەزەل و ئەبەددا.

كەواتە بە وتنی: ﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نستعين﴾ پەرستش و داواكاریی یارمەتیدانی كۆمەڵگای گەورەی هەموو بوونەوەران پێشكەش دەكات و، پاشان بە ناوی هەموانەوە و بە وتنی: ﴿إهْدِنا الصِّراطَ الْمُسْتَقيم﴾ داوای ڕێنمایی ڕێی ڕاست دەكات، كە شارێگایەكی نوورانی‌یە و مرۆڤ دەگەیەنێتە ئەو بەختەوەرییە هەمیشەییەی كە دوای تێپەڕ كردنی تاریكاییەكانی دوارۆژ پێی دەگات.

پاشان بیر لە گەورەیی خوا دەكاتەوە و سەرنج لەو خۆرە شارراوانە دەدات، كە وەك ڕووەك و ئاژەڵە نوستووەكانی ئێستا وان و، لەم ئەستێرە بێدار و دیارانەش كە هەریەكەیان سەربازێكی گوێڕایەڵی فەرمانی خوای گەورە و چرایەكی ڕووناكی بەخشی ئەم میوانخانەیە و خزمەتگوزارێكی ئەون.. ئیتر كە سەرنج دەدات و ئەمە دەبینێت، بەكسەر لەگەڵ وتنی: "اللّٰه أكبر"دا دەڕواتە ناو "ڕكووع"ەوە.

پاشان لە سوژدەی مەزنی هەموو بوونەوەران ڕادەمێنێت، چونكە دەبینێت هەموو جۆرەكانی بوونەوەران - لە هەموو ساڵ و سەردەمێكدا - بە وێنەی بوونەوەرە خەو لێ كەوتووەكانی ئەم شەوەن، تەنانەت زەوی خۆیشی و

بگرە سەرتاسەری جیهانیش وەك سوپایەکی ڕێکوپێك و سەربازێکی گوێڕایەڵ وایە، هەر کە فەرمانبەرێتیی دنیای بە فەرمانی: ﴿كُنْ فَيَكون﴾ تەواو دەبێت و بەرەو جیهانی شارراوەی "غەیب" دەنێررێتەوە، یەکسەر بەوپەڕی ڕێکوپێکی و بە وتنی: "اللّٰه أكبر"ەوە سوژدە دەباتە سەر بەرماڵی ئاوا بوون!

پاشان ئەم بوونەوەرانە، هەر خۆیان یان لە وێنەی خۆیاندا، تەنها بە ئاگادار کردنەوەیەك، کە فەرمانی: ﴿كُنْ فَيَكون﴾ ە، سەرجەم زیندوو دەکرێنەوە و، ئەوانیش بەوپەڕی هێمنی‌یەوە سەر دەردەهێنن و فەرمانی خواوەندی ڕاستەقینەیان جێبەجێ دەکەن.

هەروەها ئەم مرۆڤە لاوازەش - وەك ئەو بوونەوەرانە - بە وتنی: "اللّٰه أكبر" سوژدە دەباتە بەردەم بارەگای "بەخشندە"ی خاوەن کەماڵ و "میهرەبان"ی خاوەنی جوانی و، بە خۆشەویستی‌یەکی پڕ ڕێز و خۆنەویستی‌یەکی "بەقا"بەخش و ملکەچ کردنێکی سەربەرزیدەرەوە دەڵێت: "اللّٰه أكبر"!

گومانی تێدا نی‌یە کە ئێستا تێگەیشتیت لەوەی نوێژی عیشا بەرز بوونەوە و سەرکەوتنێکی وەك "میعراج"ە!

جا بڕوانە کە چەندە فەرمانبەری‌یەکی جوان و، ئەرکێکی شیرین و، خزمەتگوزاری‌یەکی بەرز و، بەندایەتی‌یەکی بەتام و سەربەرزکەر و، ڕاستی‌یەکی ڕەسەنی شیاوە.

واتە هەریەکە لەم پێنج کاتانەی نوێژ، پەنجە بۆ ئالوگۆڕێکی گرنگ درێژ دەکات کە لە "زەمان"دا ڕوو دەدات و، نیشانەی بەڕێکردنی کارە مەزنە خواییەکان و نیعمەت بەخشینە هەمەکی‌یەکانیەتی.

بەم پێیە بۆمان دەرکەوت کە:

دیاری کردنی ئەم کاتانەی نوێژ - کە فەرزی فیترەتە بە ئەستۆمانەوە - لەوپەڕی داناییدایە.

﴿سُبْحانَكَ لا عِلْمَ لَنا إلاّ ما عَلَّمْتَنا إنَّكَ أنتَ العَليمُ الحَكيمُ﴾.

اللهم صل وسلم على من أرسلْتَه معلماً لعبادك، ليعلمَهم كيفيةَ معرفتِك والعبوديةِ لك.. ومعرفاً لكنوزِ أسمائِك.. وترجماناً لآيات كتابِ كائناتِك .. ومرآةً - بعبوديتِه - لجمالِ ربوبيتِك.. وعلى آله وصحبه أجمعين. وارحمنا وارحم المؤمنين والمؤمنات. آمين برحمتك يا أرحم الراحمين.

* * *

وتەی بیست و یەکەم

مەقامی یەکەم

بسم الله الرحمن الرحیم

﴿إِنَّ الصَّلاةَ كانَتْ عَلى الْمُؤْمِنِين كِتاباً مَوْقوتاً﴾ (النساء:١٠٣)

ڕۆژێکیان یەکێك، کە لە تەمەن و بەژن و باڵا و پلەدا لە خۆم گەورەتر بوو، پێی وتم:

(بەجێهێنانی نوێژ شتێکی جوان و شیرینە، بەڵام دووپات بوونەوەی لە پێنج کاتدا و لە ماوەی یەك ڕۆژدا، گەلێ زۆرە. ئەم زۆرییەش مرۆڤ بێزار دەکات)!

پاش ئەوەی ماوەیەکی زۆر بەسەر ئەم قسەیەدا تێپەڕی، گوێم لێ بوو نەفسی خۆیشم هەمان قسەی دەکردەوە!

منیش کە بە وردی سەرنجم لە نەفسی خۆم دا، بۆم دەرکەوت ئەم نەفسە لە ڕێی تەمبەڵییەوە هەمان دەرسی لە شەیتان وەرگرتووە. ئەو کاتە زانیم کە ئەو پیاوەی باسم کرد، بە ناوی هەموو نەفسێکی ئەمارەوە ئەو قسەیەی کرد، یان بەبێ ویستی خۆی پێی درکێنرا!

کە ئەمەم بۆ دەرکەوت (لەبەر خۆمەوە) وتم:

مادەم نەفسی خۆیشم بەدخوازە، ئەوا دەبێ لە خۆمەوە دەست پێ بکەم. چونکە هەرکەسێ نەفسی خۆی بۆ چار نەکرێت، دیارە هی خەڵکی تری هەرگیز پێ چار ناکرێت!

لەبەر ئەوە، ڕووم لە "نەفس"ی خۆم كرد و پێم وت:

نەفسەكەم!

وا دیارە تۆ نوقمی نەفامی‌یەكی ئالۆز بوویت و، لەسەر پێخەفی تەمبەڵی خەوی بێ‌ئاگاییت لێ كەوتووە.

جا لە بەرامبەر ئەو قسەیەی كە دەرت‌بڕی، ئەم پێنج "بێداركردنەوە"یەم لێ ببیستە و وەریان بگرە:

☐ بێداركردنەوەی یەكەم:

ئەی نەفسی بەدبەختم!

ئایا تەمەنت هەمیشەییە؟

ئایا هیچ پەیمانێكی ڕاست و بێ گومانت دراوەتێ كە تا ساڵێكی تر، تەنانەت تا سبەینێ بمێنیت و لەم دنیایە كۆچ نەكەیت؟

دیارە هیچ كام لەمانە نی‌یە. كەواتە یەك شت هەیە لە نوێژكردن بێزاری كردوویت، كە ئەوەیە بە وەهمی خۆت پێت وایە هەرگیز نامریت و لە دنیادا هەمیشەیی دەبیت. لەم ڕێگایەشەوە وات لێ هاتووە ناز بكەیت و پێت وایێت كە لە دنیادا بۆ خۆشی و ڕابواردن هەر دەمێنیتەوە.

جا ئەگەر لەوە تێبگەیت كە تەمەنت یەكجار كورتە و لە ناكاودا بێ هوودە دەڕوات و لەدەستت دەردەچێ، ئەوا بە جوانی بۆت دەردەكەوێت كە بەكارهێنانی بەشێك لەو بیست و چوار بەشەی (ژیانی ڕۆژانەت) لە بەجێهێنانی خزمەتگوزاری‌یەكی جوان و فەرمانبەری‌یەكی شیرین و پشوودەردا، كە لە هەمان كاتیشدا هۆی میهرەبانی و ژیانێكی پڕ لە بەختەوەریی هەمیشەییە، هەرگیز نابێت بە مایەی بێزاری، بەڵكو ئەو كاتە نوێژكردن دەبێت بەهۆی وروژاندنی شەوق و زەوقێكی جوان و بەرز و ڕاستەقینە لە مرۆڤدا.

□ بێدارکردنەوەی دووهەم:

ئەی نەفسە چڵێسەکەم!

تۆ هەموو ڕۆژێك نان دەخۆیت و، ئاو دەخۆیتەوە و، هەناسە دەدەیت.. ئایا ئەم دووپات بوونەوە ڕۆژانەیە نابێت بە مایەی بێزاری؟

بێ گومان نەخێر..

چونکە دووپات بوونەوەی شتی پێویست نەك هەر نابێت بە مایەی بێزاری، بەڵکو چێژ و لەزەتیشی تازە دەکاتەوە.

لەبەر ئەوە، ئەو نوێژکردنەی کە خۆراکە بۆ "دڵ"م و، ئاوی ژیانە بۆ "گیان"م و، سروەی فێنکی و حەوانەوە بەو لایەنە ناسك و پەنهانەم دەبەخشێت کە پێی دەوترێ: "السّرالإنساني" .. ئەو نوێژە هەرگیزاو هەرگیز زویر و بێزارم ناکات.

بەڵێ، ئەو "دڵ"ەی کە گیرۆدەی ئازار و پەژارەیەکی بێ سنوور بێت و کەوتبێتە داوی چەندین ئاوات و ئازاری بێ کۆتاییەوە، ئەو "دڵ"ە، هێز و خۆراکی خۆی تەنها لەوەدا دەبینێتەوە کە بەوپەڕی توانایەوە بە دەستی نزا و لاڵانەوە لە دەرگانەی ئەو خواوەندە میهرەبانە بدات کە دەستەڵاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا.

"گیان"یش کە لەگەڵ زۆربەی ئەو بوونەوەرانەی بە پەلە دێن و دەڕۆن، پەیوەندیی هەیە، هەرگیز ئاوی ژیان نانۆشێت و تامی ناکات، تەنها بەوە نەبێت کە لە ڕێی نوێژەوە ڕوو بکاتە سەرچاوەی میهرەبانیی ئەو خوایەی کە خۆشەویستە و پەرستراوی هەمیشەییە.

ئەو لایەنە نیان و ناسك و هەستیار و نەبینراوەش کە پێیدەوترێ: "السّـــر الإنساني" و بریتی‌یە لە شتێکی نووراني و سەر بە پەروەردگار و بۆ هەتاهەتایی

بەدی هێنراوە و بە سروشتیش حەزی لە ژیانێکی هەمیشەییە و، ئاوێنەیەکی ڕەنگدەرەوەی درەوشانەوەکانی نووری زاتی گەورەی کردگارە..

لەم لایەنە ناسکەی کە ئەم سیفەتانەی هەیە، لە نێوان سەختی و پاڵەپەستۆی ئەم بارە دژوار و تەنگ و تاریکانەی ژیانی دنیادا، پێویستی‌یەکی زۆری بە هەناسە و پشوودان هەیە..

خۆ ئەگەر لە دەروازەی نوێژەوە نەبێت، هەرگیز ئەو هەناسە و پشوودانەی دەستگیر نابێت.

☐ بێدارکردنەوەی سێ‌هەم:

ئەی نەفسی بێ‌ئارامم!

تۆ کە "ئەمڕۆ" یادی ماندووبوونی ئەو پەرستشانەت دەکەیتەوە کە لە ڕۆژانی "ڕابوردوو"دا بەجێت هێناون و ئەو نوێژانەش کە پێشتر کردووتن، بێ ئارامی و شڵەژانی خۆت دەردەبڕیت..

پاشان هەر "ئەمڕۆ"ش کە بیر لە ئەرکی پەرستش و خزمەتگوزاری‌یەکانی نوێژکردن و ئازار و بەڵا و گیروگرفتەکانی ڕۆژانی "داهاتوو" دەکەیتەوە، ئۆقرەت لەبەر دەبڕێ و بێ ئارامی دەنوێنیت!

جا ئایا هەر کەسێك خاوەنی تۆزقاڵێك هۆش و ژیری بێت کاری وا دەکات؟ یان هەڵوێستی وای لێ دەوەشێتەوە؟

تۆ لەم ڕەفتارەتدا وەك ئەو سەرکردە نەزانە وایت کە هێزێکی گەورەی سوپاکەی ئاراستەی دەستەڕاستی سوپای دوژمن کرد، لەو کاتەدا کە ئەو بەشەی سوپای دوژمن لەوێ نەمابوون و هاتبوونە ڕیزی سوپاکەی ئەمەوە و بووبوونە پاڵپشتی! ئنجا بەشەکەی تری هێزەکەی بۆ سەر دەستەچەپی دوژمن نارد، لە کاتێکدا کە هیچ سەربازێکی ئەوانی تێدا نەمابوو!

دوژمنیش ئەم هەل و دەرفەتەی قۆزتەوە و، هێرشێکی چاپوکانەی هێنایە سەر ناوجەرگەی سوپاکەی ئەم پادشایە و، خۆی و سوپای - بە تەواوی - تەفروتوونا کرد.

بەڵێ، تۆ لەم سەرکردە هەڵەشەیە دەچیت!

چونکە هەموو ماندوویی و ئازارەکانی ژیانی ڕابوردوو، ڕۆشتن و بەسەرچوون. واتە ئازارەکانی ڕۆژانی ڕابوردووت نەماون، بەڵام لەزەت و خۆشی‌یەکانی هەر ماون و پاشان ماندووبوون و ئەرکەکانیشی بوون بە پاداشت و بۆت پاشەکەوت کراون. کەواتە لە ڕاستیدا ئەو ئازارانەی ڕابوردوو، بێ تاقەتی و بێ ئارامی بەرهەم ناهێنن، بەڵکو شەوق و شادمانی‌یەکی نوێ و هەوڵ و کۆششێکی هەمیشەییت پێ دەبەخشن و هەڵت دەنێن کە پتر هەنگاو بەرەو پێش بنێیت.

بیرکردنەوەش لە ڕۆژانی داهاتوو - کە هێشتا نەهاتوون - لە ڕاستیدا جۆرە نەفامی و نەزانی‌یەکی تایبەتی‌یە و، وەك ئەوە وایە لە ترسی برسێتی و تینوێتی‌یەك کە لەوانەیە لە ڕۆژانی داهاتوودا بێنە ڕێت، هەر لە ئێستاوە دەست بە هاوار و گریان بکەیت!

جا مادەم ڕاستی وایە، ئەوا تۆش - گەر خاوەنی تۆزقاڵێك هۆش و ژیریت - بیر لە پەرستشی "ئەمڕۆ"ت بکەرەوە..

بەڵێ، هەر تەنها ئەمڕۆ و بەس.

بە خۆت بڵێ:

"وا سەعاتێکی ئەمڕۆم لە ئەرکێکی گرنگی بەلەزەت و جواندا.. لە خزمەتگوزاری‌یەکی بەرزی بەپیت و پاداشتی کەم ئەرکدا بەسەر دەبەم". کە

ئەنجامیشت دا، هەست بە نەمانی ئازار و کەمتەرخەمی‌یەکانت دەکەیت و دەبینیت هیممەت و چالاکی‌یەکی خۆش و بەتامیان بۆ بەجێ هێشتوویت.

دەسا ئەی نەفسی بێ ئارامم!

بزانە کە سێ جۆر ئارامگرتنت لە بەردەمدایە و لێیان بەرپرسیاریت:

یەکەم:

ئارامگرتن لەسەر گوێڕایەڵی و خواپەرستی.

دووهەم:

ئارامگرتن لەسەر خۆپاراستن لە تاوانکاری و یاخی بوون.

سێهەم:

ئارامگرتن لە کاتی بەڵا و موسیبەتدا.

جا مادەم ئەم سێ جۆرە ئارامگرتنەت لە ئەستۆدایە و، تۆش گەر مرۆڤێکی زیرەك و هۆشیاریت، ئەوا فەرموو لەو ڕاستی‌یە بەرزەی کە لە نموونەی سەرکردەکەدا هەیە، پەند و ئامۆژگاری وەربگرە و، بەوپەڕی جوامێری و هیممەت و غیرەتەوە هانا بۆ لای خوای گەورە ببە و بڵێ: "یا صبور"!

پاشان هەر سێ جۆرەکانی ئارامگرتن بخەرە ئەستۆی خۆت و، پشت بەو هێزی ئارامگرتنە ببەستە کە خواوەند لە تۆدا دایناوە. چونکە هەر تەنها ئەو هێزە سەروزیادی بەرەنگاربوونەوەی سەرجەمی ئەو ئازار و ئەرك و گیروگرفتە زۆرانەن کە لە ژیاندا دێنە ڕێت، بە مەرجێ ئەم هێزەت بەم لا و بەو لا و لە شتی لاوەکیدا بڵاو نەکەیتەوە و لە دەستی خۆتی دەرنەکەیت!

□ بێدارکردنەوەی چوارەم:

ئەی نەفسی سەرکەشم!

ئایا ئەم پەرستشە ئەرکێکی بێ ئەنجام و بێ مەبەستە؟ یان ئایا پاداشتەکەی بە کەم دەزانیت تا بێزاریی لە دەست دەربڕیت؟

خۆ ئەگەر هەر کام لە ئێمە بەڵێنی پارە و پوولێکی پێ بدرێت، یان بۆ کار کردن زۆری لێ بکرێت، هەر لە بەیانی‌یەوە تا ئێوارە - بە بێ بێزاری دەربڕین - بۆ کار کردن لێدەبڕێت و خۆی ماندوو دەکات..

ئایا ئەو نوێژەی کە لەم میوانخانە کاتی‌یەی دنیادا ئارامی بە "دڵ"ی کۆڵەواری مرۆڤ دەبەخشێت و دەبێت بە توێشووی ئەو دڵە..

ئەو نوێژەی کە خۆراك و ڕووناکیی ئەو مەنزڵەیە کە چار نی‌یە دەبێ بڕۆیتە ناویەوە "کە گۆڕەکەتە"..

ئەو نوێژەی کە بۆت دەبێت بە "تەبریبە" و پەیمان لەو دادگایەدا کە بێ هیچ گومانێك تیایدا حەشر دەکرێیت..

ئەو نوێژەی کە لەسەر پردی سیراتدا - کە دەبێ بەسەریدا تێ بپەڕیت - بۆت دەبێت بە بوراق و ڕووناکی، تاکو بە ئاسانی بیبڕیت..

ئەو نوێژەی کە ئەم هەموو بەرهەمانەی هەیە، تۆ هێشتا بە شتێکی بێ ئەنجامی دەزانیت؟ یان پاداشتەکەی بە کەم لەقەڵەم دەدەیت؟

خۆ ئەگەر کەسێك بەڵێنی "سەد" لیرەت بداتێ، ئەوا بێ هیچ بێزاربوونێك "سەد" ڕۆژی ڕەبەق کاری بۆ دەکەیت و پشت بە بەڵێنەکەی دەبەستیت، لەکاتێکدا کە دەشزانیت لەوانەیە بەڵێنەکەی نەباتەسەر..

ئایا هەڵوێستت بەرامبەر بەو کەسە چی‌یە کە بەڵێنی پێ داویت و دڵنیاشی لەوەی کە بەڵێنەکەی دەباتەسەر؟

ئەوەتا هەر بۆ خۆت دەزانیت کە نەبردنەسەری بەڵێن لای ئەو کارێکی مەحاڵە. نابینیت وادەی پاداشتی بەهەشت و بەڵێنی دیاری‌یەکی گەلێ مەزنی پێ داویت، کە بەختەوەریی هەمیشەیی‌یە، لە بەرامبەر بەجێهێنانی ئەرك و فەرمانبەری‌یەکی ئاسان لە ماوەیەکی کەم و کورتی تەمەندا؟

ئایا بیر لەوە ناکەیتەوە کە ئەگەر ئەم خزمەتگوزاری و کارمەندی‌یە کەم و ئاسانە ئەنجام نەدەیت.. یان ئەنجامی بدەیت، بەڵام بە بێ هیچ حەز و تاسە و شەوقێك و بە چەشنێکی پچڕ پچڕ بەجێی بهێنیت..

ئایا ئەم ڕەفتارەت لەوە ناگەیەنێت کە تۆ گاڵتە بە دیاری‌یەکەی ئەو دەکەیت و لە بەڵێنەکەیدا تۆمەتباری دەکەیت؟

ئایا ئەو کاتە - بۆ ئەوەی لەسەر ئەو هەڵەیەت سزا بدرێیت - شایانی ئازارێکی سەخت نابیت؟

ئایا ئەمە هیممەتت نابزوێنێت کە ئەم فەرمانبەری‌یە ئاسانە لە ترسی سزای بەندیخانەی هەمیشەیی دۆزەخ بەجێ‌بهێنیت؟ لە کاتێکدا کە لە ترسی ئەشکەنجەی بەندیخانەی دنیا چەندەها کاری قورسی بە ئەشکەنجە و ئازار ئەنجام دەدەیت، کە دەشزانیت سزای بەندیخانەی دنیا هەرگیز لە هی بەندیخانەی هەمیشەیی دۆزەخ ناچێت و هاوتای یەکتری نین؟

□ بێدارکردنەوەی پێنجەم:

ئەی نەفسی دنیاپەرستم!

ئایا ئەم تەمبەڵی و کەمتەرخەمی‌یەت لە نوێژ و پەرستشدا هی سەرقاڵی و کاروباری دنیاکەتە؟ یان بەهۆی بێ کاتی و خەفەتی دەرد و ئازاری ژیانەوەیە کە بەو جۆرە سەرت ناپەرژێتە سەریان؟

گەلێ سەیرە! خۆ تۆ تەنها بۆ دنیا دروست نەکراویت تا تەنها سەرقاڵی دنیا بیت!

باش بزانە کە هەرچەندە تۆ بە سروشت لە هەموو زیندەوەرانی دنیا باڵاتری، بەڵام هەرگیز بە ئەندازەی بچووکترین چۆلەکە توانای بەدەستهێنانی پێداویستی‌یەکانی ژیانی دنیات نی‌یە..

ئەدی بۆچی لەم بەراوردەوە تێناگەیت لەوەی کە تۆ وەك ئاژەڵ و زیندەوەرانی تر نییت تاکو ئەرکی سەرەکیی ژیانت بریتی بێت لە بایەخدان بە ژیانی دنیا؟

تۆ (وەك مرۆڤێکی ڕاستەقینە) کارمەندی و ئەرکی سەرەکیت لە ژیانی دنیادا بریتی‌یە لە هەوڵدانی بێ وچان بۆ ژیانێکی هەمیشەیی.

لەگەڵ ئەوەشدا، زۆربەی ئەو سەرقاڵی و کاروبارە دنیاییانەی کە باسیان دەکەیت هیچ پەیوەندی‌یەکیان بە تۆوە نی‌یە و بە زۆر خۆتیان تێ هەڵدەقورتێنیت، بەمەش کاتی هەرە بەنرخی خۆت بە شتی بێ هوودە و بێ سوودەوە لە دەست دەردەکەیت. وەك ئەوەی کە دەتەوێ بزانیت ژمارەی مریشك لە ئەمریکادا چەندە و، ئەڵقەکانی دەوری هەسارەی کەیوان(زُحَل) لە چ جۆرێکن!! وەك بتەوێت لەم ڕێیەوە شتێك لە بارەی "ئامار" و "گەردوونناسی"یەوە فێر ببیت!

ئیتر بەم جۆرە لەوەی پێویست و گرنگە وازی لێ دەهێنیت و، سەرگەرمی کاری وا بێ هوودە دەبیت وەك پێت وابێت هەزاران ساڵ لە دنیادا دەژییت و تەمەن بەسەر دەبەیت!

خۆ ئەگەر دەڵێیت: ئەو شتەی لە پەرستش دوورم دەخاتەوە و ساردم دەکاتەوە، ئەم شتە کەم نرخانە نین، بەڵکو چەند کاروبارێکی ئەوتۆن کە بۆ ژیانی دنیا پێویستن ئەنجامیان بدەم..

گەر وا دەڵێیت، ئەوا گوێ ڕابگرە با ئەم نموونەیەت بۆ باس بکەم:

ئەگەر کرێی ڕۆژانەی کەسێك "سەد فلس" بێت و، یەکێکی تر بێت و پێی بڵێت:

(وەرە بۆ ماوەی (دە) خولەك ئەم جێگایە هەڵبکەنە، چونکە یەك دانە گەوهەر یان بەردێکی گرانبەهای - سەد لیرەیی - تێدایە و بۆ خۆتی دەربهێنە)..

ئەگەر ئەم کرێکارە بەهانە بهێنێتەوە و بڵێت:

(نەخێر.. کاری وا ناکەم، چونکە ڕۆژانەکەم کەم دەکاتەوە)!..

چەندە کارێکی شێتانە دەکات و چ بەهانەیەکی بێ نرخ دەهێنێتەوە؟!

تۆش وەکو ئەم کرێکارە وایت! چونکە ئەگەر واز لە نوێژ کردن بهێنیت، ئەوا هەرچی بەروبوومی ئەو کۆششانەی کە لەم ڕەز و باخ و بێستانەتدا کردووتن، تەنها لەوەدا دەبێت کە دەرامەتێکی کەم نرخی دنیاییت تێدا دەست دەکەوێت و، لە خێر و بەرەکەتیشی بێ بەش دەبیت.

بەڵام ئەگەر کاتەکانی پشوودان و حەوانەوەت - کە لە نێوان کاتەکانی کار کردندان - لە نوێژ کردندا بەسەر بەریت، کە دەبێتە مایەی پشوودانی دەروون و حەوانەوەی گیان، ئەوا دوو کانگا و سەرچاوەی مەعنەوی و هەمیشەییت دەست دەکەوێت و بۆت دەخرێنە سەر دەرامەت و توێشووەکانی ئەودنیا و دەرامەتە پیرۆزەکانی ئەم دنیاشت.

ئەو دوو کانگا و سەرچاوە مەعنەوی‌یانەش ئەمانەن:

کانگای یەکەم:

ئەو کاتە بەهۆی نیيەتی پاك و پڕ لە ئیخلاس و نیازی بێ گەردتەوە، بەشی خۆت لە تەسبیحاتی ئەو گوڵ و بەروبووم و ڕووەکانەی کە لە باخ و ڕەزەکەتدا بەرهەمت هێناون، وەردەگریت[1].

---

(١) ڕووی دەمی ئەم گوفتارە لە باخەوانێکی خەڵکی گوندی (بارلا)یە و وەڵامی پرسیارێکی ئەوە. (دانەر)

کانگای دووهەم:

ئەوەیە کە هەر کەسێك - چ دز بێ و چ کرێکار، تەنانەت ئاژەڵیش - هەر شتێك لە بەروبوومی باخ و ڕەزەکەت بخوات، وەك خێرێکی هەمیشەیی و بەردەوام لای خوای گەورە بۆت دەنووسرێت، بە مەرجێ خۆت بە وەکیل و فەرمانبەرێکی دابەشکردنی ماڵی خوا دابنێیت لەم کارەدا. واتە بەو مەرجەی کە بە ناوی ڕۆزیدەری ڕاستەقینە و لە پێناوی ڕەزامەندیی ئەودا ئەم کارانە ئەنجام بدەیت.

ئێستا سەرنج لەو کەسە بدە کە وازی لە نوێژکردن هێناوە و، بزانە چ زیانێکی گەورە دەکات و چەندە لەو سامانە زۆرە و چۆن لەو دوو کانگا و سەرچاوە بەپیت و هەمیشەییانە بێ بەشە، کە هەردەم هێز و شەوقی مەعنەوی بۆ کار و کۆشش لە مرۆڤدا دروست دەکەن؟

سەرنجی بدە و بزانە کاتێ کە دەگاتە تەمەنی پیری، چۆن بێزار دەبێت و لەبەر خۆیەوە بە خۆی دەڵێت : (بۆ کێی بکەم؟ خۆ دەبێ سبەینێ ئەم دنیایە بەجێ بهێڵم! کەواتە بۆچی خۆم ماندوو بکەم)؟

بەم شێوەیە خۆی دەهاوێتە ناو باوەشی تەمبەڵی و کەمتەرخەمییەوە.

بەڵام مرۆڤی یەکەم وا ناڵێت. بەڵکو دەڵێت :

(هەردەم لەگەڵ کردەوەکانمدا، کە ڕۆژ لەدوای ڕۆژ لە پەرەسەندن و زیادبووندان، بۆ ئیش و کاری حەڵاڵ تێدەکۆشم، تاکو ڕووناکیی زیاتر بەرەو ئاخیرەت بەرێ بکەم).

بە کورتی:

ئەی نەفسەکەم!

بزانە کە "دوێنێ" ڕۆشت و لەدەست دەرچوو.. "سبەینێ"ش هێشتا نەهاتووە، هیچ بەڵێن و پەیمانێکیشت نەدراوەتێ کە تۆ "سبەینێ"ت هەیە و

ده‌مێنیت تا ببینیت. كه‌واته ته‌نها "ئه‌مڕۆ" به ته‌مه‌نی ڕاسته‌قینه‌ی خۆت بزانه. كه‌مترین شتێكیش كه تۆ له‌مڕۆدا بتوانیت بیخه‌یته ناو سندووقی پاشه‌كه‌وت كردنی دواڕۆژته‌وه، ته‌نها یه‌ك سه‌عاته كه له مزگه‌وتدا یان له‌سه‌ر به‌رماڵ به‌سه‌ری به‌ریت، تاكو دواڕۆژی ڕاسته‌قینه و هه‌میشه‌یی خۆتی پێ ده‌سته‌به‌ر بكه‌یت.

ئه‌وه‌ش بزانه كه هه‌موو ڕۆژێكی نوێ له ژیاندا ده‌رگایه كه ڕووه‌و جیهانێكی نوێ - بۆ تۆ و هه‌موو كه‌سێكی تر - ده‌خرێته سه‌رپشت.

جا ئه‌گه‌ر له‌و ڕۆژه‌دا نوێژه‌كانت نه‌كه‌یت، ئه‌وا كاتێ ئه‌و ڕۆژه كۆتایی پێ دێت، به تاریكی و سكاڵا و خه‌فه‌تباری‌یه‌وه به‌ره‌و جیهانی غه‌یب كۆچ ده‌كات و، سبه‌ینێش له دواڕۆژدا شایه‌تیت له‌سه‌ر ده‌دات.

هه‌ركام له ئێمه جیهانێكی تایبه‌تیمان له نێوان جیهانی گشتیدا هه‌یه، جۆری ئه‌و جیهانه تایبه‌تی‌یه‌ی هه‌ركامێكیشمان شوێنی دڵ و كرده‌وه‌كانمان ده‌كه‌وێت.

(واته: دڵ و كرده‌وه‌كانمان چۆن بن، ئه‌و جیهانه‌ش به‌و جۆره ڕه‌نگ ده‌داته‌وه)..

ئه‌و جیهانه تایبه‌تی‌یه چه‌شنی "ئاوێنه"یه، ڕه‌نگ و شێوه‌ی شتان وه‌ك خۆیان ده‌رده‌خات. جا ئه‌گه‌ر ئاوێنه‌كه ڕه‌ش و تاریك بێت، وێنه‌كان ڕه‌ش ده‌رده‌خات و، گه‌ر پاك و خاوێنیش بێت ئه‌وا به ڕوونی پیشانیان ده‌دات. ده‌نا وێنه‌كان ناشرین ده‌كات و بچووكترین شت وه‌ك گه‌وره‌ترین شت ده‌رده‌خات.

تۆش - ئه‌ی نه‌فسه‌كه‌م! - ته‌نها له ڕێی دڵ و عه‌قڵ و كرده‌وه‌كانته‌وه و، به‌پێی نیاز و ویست و ئاره‌زووی خۆت ده‌توانیت ئه‌و جیهانه تایبه‌تی‌یه‌ت وا

لێ بکەیت کە یان شایەتیت بۆ بدات لەسەر کردەوەی چاك، یان شایەتیت لەسەر کردەوەی خراپ لێ بدات.

بەم جۆرە، ئەگەر نوێژەکانت بەجێ هێنا و ئاراستەی خواوەندی "شکۆمەند" و بەدیهێنەری خۆت کردن، ئەوا یەکسەر ئەو جیهانەی خۆت ڕووناك دەبێتەوە. وەك بڵێی بە "نیەت"ی نوێژەکەت کلیلی دەرگای ڕووناکیت بە دەستەوە گرتووە و ئەو دەرگایەت پێ کردووەتەوە و، چرای نوێژەکەت دەوروبەری تۆی ڕووناك کردووەتەوە و تاریکیی تێدا نەهێشتووە.

ئیتر ئەو کاتە هەرچی دڵتەنگی و خەفەت لە دنیا تایبەتییەکەی دەوروبەرتدا هەن، هیچیان نامێنن و، هەست دەکەیت و بۆ خۆت دەبینیت کە جیهانەکەت لە ڕاستیدا بریتییە لە ڕێسایەکی سەرانسەر دانایی و، نووسراوێکی پڕاوپڕ لە واتای ئەوتۆ کە بە قەڵەمی توانستی پەروەردگار نووسراوەتەوە.

ئنجا لەمەوە یەکێك لە نوورەکانی ئایەتی: ﴿اللهُ نورُ السَّموات والأرضِ﴾ (النور:٣٥) دەڕواتە ناو دڵتەوە و، جیهانی ئەو ڕۆژەت بۆ ڕووناك دەکاتەوە. ئنجا لە خزمەت خواوەندیشدا شایەتیی ئەوەت بۆ دەدات کە ئەو ڕۆژەت ڕووناك بووە.

ئێستاش براکەم!

هەرگیز نەڵێیت:

(نوێژی من لە کوێ و، حەقیقەتی ئەم نوێژەی تۆ باسی دەکەیت لە کوێ)؟

نەخێر هەرگیز وانەڵێیت..

چونکە هەروەك ناوکە خورمایەك سەرجەم سیفەت و ئەدگارەکانی درەختێکی خورمای مەزنی تێدایە، مەگەر جیاوازی تەنها لە گەورە و

بچووکی و کورتـی و درێژیـدا ببێـت، هـەر بـەو جۆرەش نوێـژی عەوامـەکانی وەك من و تۆ بەشێکی لـەو نوورە و نهێنی‌یەکی لە نهێنی‌یـەکانی ئەو حەقیقەتـە تێدایە، وەك حەقیقەتی ئەو نوورەی کە لە نوێژی هەر وەلی‌یەکدا هەیـە، بـا ئـەو کەسە خۆیشی هەستی پێ نەکات!

دیارە پلەکانی ڕووناکیی نوێژ، بە چەشنی پلەکانی نێوان ناوکـە خورمـا و درەختەکەی، جیاوازی‌یان لە نێواندایە.

جا هەرچەند پلەکانی نوێژ گەلـێ زیاترن، بـەڵام هـەموو پلەیـەك لـەو پلانـە بناغەیەکی لەو ڕاستی‌یە نوورانی‌یە تێدایە.

اللهمَّ صَلِّ وسلم على مَنْ قال:

"الصلاةُ عمادُ الدين"[٢] وعلى آله وصحبه أجمعين[٣].

---

(٢) بڕوانە: البيهقي، شعب الإيمان ٣/٣٨؛ الديلمي، المسند ٢/٤٠٤؛ الترمذي، الإيمان ٨؛ أحمد بن حنبل، المسند ٥/٢٣١،٢٣٧. (وەرگێڕ، لە چاپە عەرەبی‌یەکەوە)

(٣) لە چاپە تورکی و عەرەبی‌یەکەدا، دوای ئەم باسە و لەم شوێنەدا، "بریسکەی سیازدەهەم"ی کتێبی (بریسکەکان) دانراوە. ئێمەش لە چاپی یەکەمدا بە هـەمان شێوە بڵاومـان کـردەوە. بـەڵام لـەم چاپەدا لەبەر ئەوەی لەو بریسکەیەمان وەکو کتێبێکی سـەربەخۆ بـە نـاوی: (حیکمـەتی خۆپەنادان لە شەیتان) بڵاوکردووتەوە و، لەبەر ئەوەش نرخی گران نەکەوێت لەسەر کڕیار، لـەو بەشەمان لەم چاپەدا لابرد. خوێنەری بەڕێز دەتوانێت لە کتێبی ناوبراودا بیخوێنێتەوە. (وەرگێڕ)

چەند یادخەرەوەیەك لە بابەتی

ناسینی خوای گەورە

لە کتێبی (بریسکەکان)

پازدە یادخەرەوەن لە "زەهرە"ەوە درەوشاونەتەوە

بسم الله الرحمن الرحیم

پێشەکی

دوازده ساڵ پێش ئێستا[1] چاودێریی خواوەندی پەروەردگار ئاوڕی میهرەبانیی لێ دامەوە و، لە کاتی تێڕامانێکی "فیکری" و گەشت و گەڕانێکی "دڵی" و ڕوونبوونێکی "گیانی" و، لە دەمی بڕینی پلە و قۆناغەکانی ناسینی خوای گەورەدا، ئەو مەسەلانەی لەمەڕ "یەکتایی خوای گەورە" لە ڕووم درەوشانەوە، لە شێوەی چەند یادخەرەوەیەك و لە پەیامەکانی "زەهرە" و "شوعلە" و "حەببە" و " شەممە" و "ذەڕڕە" و "قەطرە" و هاوچەشنیاندا، بە زمانی عەرەبی تۆمارم کردن.

جا لەبەر ئەوەی ئەو یادخەرەوانە لە پێناوی پیشاندانی "سەرەتای" ڕاستییەکی مەزن و فراوان و، بۆ مەبەستی دەرخستنی "یەکێك" لە تیشکەکانی نوورێکی ڕووناك و درەخشان، نووسران.. ئەوا شێوە و ڕوخساری چەند تێبینی و ئاگادارییەکیان لەخۆ گرت.

ئنجا تەنها بۆ خۆیشم نووسیبوومن، کە ئەمەش بوو بە مایەی ئەوەی سوودی کەمیان لێ وەربگیرێت، بە تایبەتی بەشی هەرە زۆری برا دڵسۆز و یێگەردەکانم زمانی عەرەبییان نەخوێندووە.

---

(١) واتە ساڵی ١٣٤٠ك (١٩٢١ز).

هێندەش ئەو برایانە داوای ڕوونکردنەوەی ئەو یادخەرەوانەیان لێ دووپات کردمەوە هەتا ناچار بووم چەند ڕوونکردنەوەیەك لەسەر هەندێکیان بە زمانی تورکی بنووسم و ئەوانی تریشیان دەقاودەق و بێ دەستکاری وەربگێڕم. لەبەر ئەوەش دەستکاریم نەکردن چونکە "سەعیدی نوێ" کاتێ لە سەرچاوەی "زانستی حەقیقەت" دەستی بە هەڵگۆزینی "ڕاستی" کرد، ئەو بێداری و تێبینی‌یانەی لە پلەیەکی وەك پلەی "شهود"دا بینی.

لەبەر ئەوە، هەندێ لەو ڕستانەی کە لە چەند پەیامێکی تردا هەن، لێرەشدا باس کراونەتەوە. هەندێکی تریشیان زۆر بە کورتی هێنراون و بە باشی ڕوون نەکراونەتەوە، نەبادا چێژە ناسکەکانی ئەو ڕستە و دەستەواژانە لە کاتی ڕوونکردنەوەدا لە دەست بچن و وەك خۆیان نەمێنن.

سەعیدی نوورسی

* * *

یادخەرەوەی یەکەم

کاتێ خۆی بەم جۆرە لەگەڵ خۆمدا دوابووم:

ئەی سەعیدی بێ ئاگا!

بزانە! کارێکی گەلێ نەشیاو دەکەیت گەر دڵت بە شتێکەوە بەستیت کە دوای لەناوچوونی ئەم دنیایە لەگەڵ تۆدا نامێنێتەوە، تەنانەت بە کاولبوونی دنیا ئەویش لێت جیا بێتەوە. چونکە مرۆڤ کارێکی ژیرانە ناکات گەر دڵی پابەندی شتی لەناوچوو بکات!

چ جای ئەو شتەی کە بە تەواوبوونی ئەو سەردەمەی تیایدا دەژیت، وازت لێ دەهێنێت و پشتت تێدەکات!

بەڵکو چ جای ئەو شتەی کە لە گەشتی بەرزەخدا هاوڕێت نابێت!

بەڵکو چ جای ئەو شتەی کە هەتا دەرگای گۆڕەکەت لەگەڵتدا دێت!

بەڵکو چ جای شتێ کە دوای ساڵێك یان دوو ساڵ، بە تەواوی و هەمیشەیی بەجێت دەهێڵێت و، تاوانەکەشی دەخاتە ئەستۆی تۆوە!

بەڵکو چ جای شتێ کە هەر لەو دەمەدا دڵت پێی خۆشە، ئەو بەجێت دەهێڵێت و دەستبەردارت دەبێت!

ئەگەر خۆت بە ژیر و وریا دەزانیت، گوێ بەمانە مەدە و خەمیان پێ مەخۆ. واز لە هەموو ئەو شتانە بهێنە کە ناتوانن لە گەشتی هەمیشەییدا هاوڕێت بن، ئەوانەی کە لە ژێر پاڵەپەستۆی ئاڵوگۆڕەکانی دنیا و ڕووداوەکانی بەرزەخ و تەقینەوەکانی قیامەتدا، تیادەچن و نامێنن.

ئایا نابینیت لایەنێکی ناسك و نیانت هەیە کە بە: "هەمیشە" و "شتی هەمیشەیی" نەبێت هەرگیز بە شتی تر ڕازی نابێت و جگە لەوە بۆ هیچی تر ناڕوانێت و ملی بۆ کەچ ناکات؟ بە ڕادەیەك کە ئەگەر هەموو دنیای پێ بدرێت، هێشتا هەر ئەو پێویستی‌یە سروشتی‌یەت تێر و دڵنیا نابێت؟

ئەم لایەنەی کە ئاوا داخوازی "هەمیشە" و هۆگری "هەمیشەیی"یە بریتی‌یە لە دەستەڵاتی هەست و لایەنە ناسکەکانت. دەسا تۆش گوێڕایەڵی فەرمان و داخوازی‌یەکانی ئەو لایەنە ناسکانەت بە، ئەوانەی کە بۆ خۆیان گوێڕایەڵ و ملکەچی فەرمانی بەدیهێنەری دانایانن..

بەڵێ، گوێڕایەڵیی ئەو لایەنانەت بکە و، لەم ڕێیەوە خۆت لە هەموو پەژارەیەك ڕزگار بکە.

یادخەرەوەی دووهەم

لە خەونێکی ڕاستی ئاوێتەی حەقیقەتدا بە خەڵکیم دەوت:

مرۆڤینە!

یەکێك لە دەستووره پیرۆز و فەرمانە دامەزراوەکانی قورئان ئەوەیە کە:

جگە لە خوا کەس لە خۆت بە مەزنتر مەزانە تەوەك بیگەیەنیتە پلەی "پەرستن"..

خۆیشت لە هیچ شتێك بە گەورەتر دامەنێ با دەرگای خۆ بە گەورە زانین(التکبر)ت لێ نەکاتەوە.

چونکە هەروەك هەموو بەدیهێنراوان لەوەدا یەکسانن کە هیچیان "پەرستراو" نین، بە هەمان جۆر لەوەشدا یەکسانن کە هەموویان بەدیهاتوو و دروستکراون!

یادخەرەوەی سێهەم

ئەی سەعیدی بێ ئاگا!

ئەو دنیایەی کە زۆر بە پەلە دێت و دەڕوات و لەناودەچێت، کاتێ بۆی دەڕوانیت، بە ڕواڵەت وەك دنیایەك دێتە بەرچاوت کە هەرگیز تامی مردن نەچێژێت و هەتاهەتایە بۆ خۆی هەمیشەیی بێت..

ئەوەتا هەر کاتێ سەیری "ئاسۆکانی" دەوروبەری خۆت دەکەیت، بە شێوەیەکی گشتی و تا ڕادەیەك، لە بەرچاودا نەگۆڕ و دامەزراو دەردەکەون.

ئنجا کە ڕووی خۆت لەو ئاسۆیانە وەردەچەرخێنیت و ئاوڕ لە ناوەوەی خۆت دەدەیتەوە و هەر بەم چاوەش بۆ "دەروون"ی لەناوچووی خۆیشت دەڕوانیت، پێت وا دەبێت کە ئەویش - بە هەمان جۆر - نەجووڵ و نەگۆڕ و دامەزراوە! لەمەوە وات لێ دێت کە وا بزانیت جگە لە سامی بەرپابوونی قیامەت هیچ شتێك ئەم بۆچوونە مەنگەت لێ ناشڵەقێنێت، وەك بڵێی تا بەرپابوونی قیامەت بمێنیت!

نەخێر، بۆ خۆت وریا و ژیر بە و، هەرگیز لەو گومانەدا مەبە! چونکە خۆت و دنیا تایبەتییەکەشت هەموو چرکەیەك لەسەر ڕێی گەشتی نەماندا بە خێرایی هەنگاو دەنێن!

تۆ لەم هەستە هەڵەیەتدا وەك ئەو کەسە وایت کە ئاوێنەیەکی بە دەستەوە بێت و، ڕووەو کۆشکێك، یان شارێك، یان باخچەیەك ئاوێنەکەی ڕاگرتبێت و، بەم پێیە وێنەی ئەو کۆشکە یان ئەو شارە یاخود باخچەکە لە ئاوێنەکەی ئەودا دەرکەوتبێت..

جا ئەگەر بە ئاستەم ئاوێنەکەی دەستی بجووڵێنرێت یان بچووکترین گۆڕانکاریی تێدا بکرێت، ئەوا - وەك ئاشکرایە - وێنەکانی ناوی

دەلەرێنەوە و ئالوگۆڕیان بەسەردا دێت. ئەو کاتەش مانەوە و نەبزوان و بەردەوامیی "خودی" کۆشك و شار و باخچەکە دادی تۆ نادات، چونکە تۆ تەنها ئەوەندەت لەو شار و کۆشك و باخچەیەدا هەیە کە ئاوێنەکەت - بەپێی توانا و لێهاتنی خۆی - پیشانتی دەدات!

کەواتە باش بزانە کە "ژیان" و "تەمەن"ت ئاوێنەن!

ئەم ژیانە پایە و، پشت و پەنا و، مەڵبەند و، ئاوێنەی دنیای تۆیە!

لەبەر ئەوە، تەنها لە دنیا تایبەتییەکەی خۆت و شتانی ناوی بڕبکەرەوە و، بە وردی و خەستی سەرنج لەوە بدە کە هەموو خولەکێك دەگونجێ دنیاکەت بڕووخێت. واتە "ژیان"ت لە دۆخێکی وەهادایە کە هەموو خولەك و ساتێك لەوەدایە قیامەتی بەرپا ببێت!

مادەم "ڕاستی" وایە، ئەوا تۆیش ژیر بە و، کۆڵێك مەخەرە ئەستۆی ژیان و دنیاکەی خۆتەوە کە پێیان هەڵنەگیرێت!

یادخەرەوەی چوارەم

بزانە!

یەکێك لە ڕەویە و یاسا و کارە بەردەوامەکانی بەدیهێنەری دانا ئەوەیە کە:

زۆربەی جار "خودی" شتە بەنرخ و بایەخدارەکان - نەك هاووێنەیان - سەرلەنوێ بەدیدەهێنێتەوە. دەبینیت لە کاتی ئالوگۆڕی وەرز و چەرخەکاندا شتان بە "هاوچەشنی خۆیان" دروست دەکاتەوە. بەڵام ئەو شتانەی کە دارای گرنگی و نرخ و بەهای تایبەتین، خودی خۆیان بەدیدەهێنێتەوە، نەك هاوچەشنیان!

گەر حەز دەکەیت لەم دەرەنجامە دڵنیا بیت، لەوا فەرمووسەیری حەشری ڕۆژانە و ساڵانە و چەرخانە بکە، دەبینیت ئەم دەستوورە لە هەموو شتێکدا جێبەجێیە و بە ڕوونی دیار و بەردەوامە.

جا ئێمەش لەسەر بناغەی ئەم دەستوورە دامەزراوە، دەڵێین:

هەموو زانستەکان لەوەدا یەکدەنگن کە مرۆڤ پێگەیشتووترین بەروبوومی درەختی بوونەوەران و، گرنگترین و بەنرخترین بەدیهێنراوە و، هەموو "یەکێك"ی لە حوکمی "جۆر"ی زیندەوەرانی تردایە..

لەبەر ئەوە، بە هەستێکی بێ گومان دەتوانرێت بوترێ کە:

(لە حەشر و زیندووبوونەوەی قیامەتدا، خودی هەموو یەکێکی مرۆڤ، بە خۆی و لەشولار و ناو و شێوەیەوە، زیندوو دەکرێتەوە و سەرلەنوێ وەك یەکەم جاری بەدی دەهێنرێتەوە).

یادخەرەوەی پێنجەم

کاتێ "سەعیدی نوێ" ڕێی تێڕامان و بیرکردنەوەی گرتەبەر، گشت هونەر و زانستە فەلسەفییەکانی ئەورووپا کە تا ڕادەیەك لە بیری "سەعیدی کۆن"دا جێگیر بووبوون، لەناو دڵی ئەودا چەند نەخۆشییەکیان پێکهێنا و، لەو گەشتەی کە ئەو بە "دڵ" ئەنجامی دا چەندین گیروگرفتی زۆریان لێ پەیدا بوو.

لەبەر ئەوە، "سەعیدی نوێ" بیری خۆی - بە یەکجارەکی - لە چڵك و چەپەڵیی فەلسەفەی بە ڕووکەش ڕازاوە و شارستانێتیی ساختە و نەفام داتەکاند و، خۆی بە ناچار زانی لەغاو لە دەمی ئەو هەستە دەروونییانەی خۆی بنێت کە وان لە گیانیدا و لە بەرژەوەندیی ئەورووپا دەدوێن و پشتی دەگرن.

جا لەم پێناوەدا، ئەم وتووێژەی خوارەوەی لەگەڵ کەسێتیی مەعنەویی ئەورووپادا ساز کرد. هەرچەندەش ئەم وتووێژە لە ڕوویەکەوە کەم و کورت دیارە، بەڵام لە ڕوویەکی ترەوە بە دوور و درێژ دادەنرێت.

جا بۆ ئەوەی کەس بە هەڵە لێم تێنەگات، پێویستە خوێنەری بەڕێز لەوە ئاگادار بکەینەوە کە "ئەورووپا" دوو ئەورووپایە:

یەکەمیان: ئەو ئەورووپایەی کە بەهۆی کەڵك وەرگرتنی زۆری لە ئایینی مەسیحیی ڕاستەقینە، گەلێ سوودی بە مرۆڤایەتی گەیاند و چەندین خزمەتیشی بە ژیانی کۆمەڵایەتیی مرۆڤ پێشکەش کرد، لە ڕێی ئەو زانست و پیشەسازی‌یانەی کە لەسەر بناغەی ویژدان و دادگەری دامەزراون و ئەو بەدەستی هێناون.

من لەم وتووێژەمدا لەگەڵ ئەم بەشەی ئەورووپادا نادوێم، بەڵکو لەگەڵ:

بەشی دووهەم: (یاخود ڕووی دووهەمی ئەورووپا) دەدوێم. ئەو بەشەی کە بەهۆی فەلسەفەی سروشتی و ماددی‌یەوە، بە تەواوەتی گەنیوە و، خراپکاریی شارستانێتی‌یەکەی بە چاکە دادەنێت و، لەم ڕێیەوە مرۆڤایەتیی بەرەو نەفامی و گومڕایی و بەدبەختی داوەتەبەر!

لەم گەشتە گیانی و مەعنەوی‌یەمدا، دوای ئەوەی چاکەکاری‌یەکانی شارستانێتی و سوودە زانستی‌یەکانیم لێ جیا کردەوە، ڕووی دەمی گوفتارم ئاراستەی ئەو کەسێتی‌یەی ئەورووپا کرد کە فەلسەفەی زیانبەخشی بێ نرخ و شارستانێتیی نەفام و بێ کەڵکی بەدەستەوە گرتووە. پێم وت:

ئەی ئەورووپای دووهەم!

گەر نەتزانیوە، ئەوا باش بزانە کە تۆ بە دەستی ڕاستت فەلسەفەی ڕێ ونکەری نەخۆش و، بە دەستی چەپیشت شارستانێتیی زیانبەخش و نەفامت

هەڵگرتووە. پاشان لافی ئەوە لێ دەدەیت کە گوایا: "بەختەوەریی مرۆڤ لەو دوانەدایە"!

دەك دەستت بشکێت بۆ ئەو دیارییە بێ کەڵکەی پێشکەشی مرۆڤایەتیی دەکەیت! یاخوا هەر مایەی شوومی و هۆی نەهاتیی خۆت بێت.. هەروەك دەشبێت!

ئەی ئەو گیانە چەپەڵەی کە برەو بە بڵاوکردنەوەی کوفر و ئینکاری دەدات!

گەر مرۆڤێك گیان و ویژدان و دڵ و دەروونی پێکرابن، ئایا دەگونجێ کە تەنها بەوەی سامانێکی زۆر و ئارایشتێکی ڕواڵەتیی لەخشتەبەری دەست کەوتبێت، بەختەوەریی بەدەست هێنابێت؟

ئایا دەکرێ بەم جۆرە کەسانە بوترێت: "مرۆڤی بەختەوەر"؟

نابینیت گەر کەسێك لە کارێکی هەندەکی نائومێد بووبێت و، لە هیوا و ئاواتێکی "وەهمی" دەستی داشۆردبێت و، لە هێنانەدیی کارێکی بێ بایەخیشدا ڕەنجەڕۆ بووبێت، چۆن ئەو لەندێشە بەتامەی لێ دەبێت بە ژەهری مار و، ئەو بارودۆخە نەرمونیانەی دەوروبەریشی ئازاری بەسۆی پێ دەچێژن و، ئەم دنیا بەرین و فراوانەی وەك بەندیخانە لێ دێتەوە یەك؟

ئەو کەسەی کە بەهۆی شوومیی تۆوە ناخی دڵ و گیانی پێکرابێت و، شەشدەری هەموو هیوا و ئاواتێکی لێ گیرابێت و، سەرجەم ئازارەکانی هاتبنەوە سۆ، تۆ بۆ مرۆڤی بەدبەختی ئاوا چ بەختەوەرییەك دەتوانیت دەستەبەر بکەیت؟

ئەگەر کەسێك "دڵ" و "گیان"ی لە دۆزەخدا سزا بچێژن و، تەنها جەستەی لەناو بەهەشتێکی درۆینەی لەناوچوودا بێت، ئایا دەکرێ پێی بوترێت: "بەختەوەر"؟

ئەی ئەو گیانە چەپەڵە!

تۆ بە ڕێنماییەکانت وەها سەرت لە مرۆڤایەتی شێواند کە بە جارێ گرفتاری سەرکەشیت کرد، وا ئێستاش تاڵی و ئازاری ئەو دۆزەخە دەچێژێت کە تۆ لەناو ناز و نیعمەتی بەهەشتێکی درۆینەدا دەرخواردت دا.

ئەی دەروونی بەدخوازی مرۆڤایەتی!

سەرنج لەم نموونەیە بدە و ئنجا بزانە گرۆی ئادەمیزاد بەرەو کوێ دەبەیت:

وا دابنێ دوو ڕێگامان لە بەردەمدایە و، یەکێك لەو دوو ڕێگایەمان گرتەبەر. لە هەموو هەنگاوێکی ڕێی یەکەمدا چەندین هەزاری بێ دەستەڵات دەبینین کە ستەمکاران هێرشیان بۆ دەبەن و شمەك و سامانیان زەوت دەکەن و کەپر و خانووبەرەیان بەسەردا دەڕووخێنن. تەنانەت هێندە بە قووڵی جەستەیان زامدار دەکەن کە لە تاو سۆزی ئازارەکەیان تەنانەت ئاسمانەکانیش بەکوڵ بۆیان دەگرین! چاو بە هەر لایەکدا بگێڕێت و سەیری هەر شوێنێك بکرێت هەمان هەڵوێست و بارودۆخ دەبینرێت..

بەم جۆرە، ئەم ڕێیە جگە لە قڕە و غەڵبەی ستەمکاران و، شیوەن و گریانی ستەم لێکراوان هیچی تری تێدا نابیسترێ. دەڵێی ماتەمینگایەکی گشتی لەسەر ئەم ڕێیەدا دانراوە!

خۆ مادەم مرۆڤیش - بەپێی خواستی مرۆڤایەتی‌یەکەی - هەردەم بە سزا و ئازاری کەسانی تر خەفەت دەخوات و ئازار دەچێژێت، ئەوا ناتوانێت بەرگەی ئازاری لە سنووربەدەری ئەم ڕێیە بگرێت! چونکە ویژدانی مرۆڤ هەڵگرتنی ئازاری تا ئەم ڕادەیەی لە توانادا نی‌یە..

لەبەر ئەوە، هەر کەسێك ئەم ڕێیە دەگرێتەبەر ناچار دەبێت یەکێك لەم دوو چارەسەرە هەڵبژێرێت:

یــان خــۆی لــە مــرۆڤێتی داماڵێت و، دڵێکــی ڕەقــی بەردئاســا لــەناو هەنــاویدا هەڵبگرێت و، نوقمــی ئەوپەڕی دڕندەیی بێــت و، مــادەم خــۆی تەندروســت و بێ وەی بێــت ئیتر گــوێ بــە تیــاچوونی کەســانی تــر نــەدات و خەمی ئازاری ئەوان نەچێژێت..

یاخود هەر شتێك "دڵ" و "ژیری"ی مرۆڤ داخوازی بن، ئەو وازیان لــێ بهێنێت و بە یەکجارەکی دەست لە هەموویان دابشوات!

دەسا ئەی ئەورووپای لادەر لە ئایینی ڕاستەقینەی "مەسیحی" و نوقم بــووی ناو لیتاوی گومڕایی و خراپکاری!

تۆ لــە پێشــدا بــە "فێڵبازیی یــەك چــاوەی دەجــاڵ ئاســا" بــارێکی دژوار و نالەبارت بە گیانی مرۆڤ بەخشــی. پاشــان هەســتت کــرد کــە ئــەو بــارەی تــۆ بۆت ڕەخســاند - لــە ڕاستیدا - دەردێکــی ســەختی بێ دەرمانــە، چونکــە لــە چلەپۆپەی بڵندترین بەرزییەوە مرۆڤ دەهاوێتە پلەیەکی گەلــێ نزمتر لــە هــی ئاژەڵیش!

ئنجــا هیــچ چارەســەرێکیش بۆ ئــەم دەردە کوشــندە و زامــە ناســۆرە شــك نابەیت جگە لە یاری و گەمە و لــەهوە ســەرنج ڕاکێشــەکانت (کــە هەســت و نەستی ئادەمیزاد لەکار دەخەن و بە جۆرێکی کاتی بەنجی دەکەن) و، جگە لــە فەنتازییە ڕووکەش و، ئارەزووە خەوێنەرەکانت (کە پتر خەوی بێ ئاگایی لــە مرۆڤ دەخەن).

ئەمەیــە لــەو چارەســەر و دەرمانــەی شــکی دەبــەیت! دەك بەدبــەختی و چارەشوومی هەر چارەنووسی خۆت و دەرمانت بێــت، لــەو دەرمانــەی کــە - بە دڵنیایی - لە ئەنجامدا دەبێتە مایەی لەناوچوونی خۆیشت!

بەڵێ، ئەو ڕێیەی کە تۆ لە بەردەم مرۆڤدا کردووتــەوە، کتومــت، وەك ئــەم نموونەیە وایە.

بەڵام ڕێی دووهـەم: ئەو دیاری‌یەی قـورئانی پیرۆزە کـە پێشکەشـی مرۆڤایەتیی کـردووە و، لەوێوە بۆ ڕێی ڕاست ڕێنمایی کردوون.

ئێمە لـە هـەموو مـەنزڵگا و شـوێن و شـارێکی سـەر ئـەم ڕێیـەدا چـەندین سەربازی دەستپاك و گوێڕایەڵی پادشایەکی دادپەروەر دەبینـین کـە بـە هـەموو لایەکدا بڵاوبوونەتەوە و هەردەم لە کار و هاتوچۆدان.

جاربەجاریش هـەندێ کەسـی کارمـەندی ئەو پادشا دادگـەرە دێـن و بـە فەرمانی فەرمانڕەوای دادگەر هـەندێ لـەو سـەربازانە لەسـەر کـار لادەبەن و چەك و وڵاخ و کەرەسەی سەربازیی سەر بە دەوڵـەتیان لـێ وەردەگرنـەوە و، "بلیتی حەوانەوە"یان دەدەنێ.

ئەو سـەربازانەش، بەم حەوانـەوە و لەسـەر کـار لابردنـە - لـە ڕاسـتیدا - گەلـێ شـاد و دڵخۆشن، چونکە هەرچەند لە ڕواڵەتدا خەم بۆ لەدەستچوونی ئەو کەرەسە و پێداویستی‌یانە دەخۆن کە لێیان سەندراوەتەوە، بەڵام دڵشـادی ئـەوەن کـە کارەکـەیان ئـەنجام داوە و، وا ئێسـتا بـەرەو خانـە و مەڵبـەندی پادشـایەتی و بـۆ مەبەسـتی شـادمانیی ئامادەبوونیـان لـە خزمـەت پادشـادا، دەگەڕێنەوە.

هەندێ جار دەبینین ئەو کارمەندانەی پادشا بـە سـەربازی وا دەگـەن کـە ئەمان ناناسێت، کاتێ ئـەمان پێی دەڵێـن: چەکەکانت دابنـێ.. ئـەو بەکسـەر دەڵێت:

"من سەربازی پادشـای مـەزنم و چاوەڕوانی فـەرمانی ئـەوم و لـە خزمـەتی ئەودا کار دەکەم و لە ئەنجامیشدا هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێمـەوە. ئێوە کێـن وا دەتـانەوێت ئـەوەم لـێ بسـێنن کـە پادشـای مـەزن پێی بەخشـیوم؟ گـەر بـە فـەرمان و ڕەزامـەندیی ئـەو هـاتوون، ئـەوا بەسـەر چـاو، فەرمانـە بـەرزە پیرۆزەکەیم پیشان بدەن. دەنا لەسەر ڕێم لاچن، خۆ گەر لانـەچن ئەوا با من

تەنها یەك كەس و ئێوەش هەزاران بن، لەگەڵتاندا دەجەنگێم، چونكە من لەبەر خۆم ناجەنگم و موڵكی خۆم نیم، بەڵكو لە پێناوی پارێزگاری كردنی ئەمانەتی خاوەن و گەورەكەی خۆمدا و بۆ مەبەستی پاراستنی عیززەت و مەزنییەكەی ئەو لەگەڵتان دەكەومە جەنگەوە. كەواتە هەرگیز ملتان بۆ كەچ ناكەم"!

ئەمە نموونەیەكی، یەك لە هەزاری، ئەو نموونانەیە كە لەم رێیەدا هەن و سەرچاوەی خۆشی و بەختەوەرین. ئیتر بۆ خۆت دەتوانیت نموونەی تری وەك ئەمە بدۆزیتەوە.

ئێمە بە درێژایی رێی دووهەم و ماوەی گەشت و سەفەر، خەڵكی دەبینین كە بەوپەڕی خۆشی و كامەرانی و شادمانی و بە جۆرێكی چڕ و بەردەوام دەكرێن بە سەرباز، مەبەست لەمەشدا ئەوانەن كە پێیان دەوترێت: "لە دایك بوان".. هەروەها لە هەمان كاتدا و بە هەمان خۆشی و لەگەڵ وتنی: "لا إله الا الله" و "الله اكبر"دا هەمیشە تەسریح بوونیش لە سەربازی بەردەوامە، كە بریتییە لەوانەی پێیان دەوترێت: "كۆچكردوان".

ئەمەیە دیاریی قورئانی پیرۆز بۆ مرۆڤایەتی. هەركەسێ شوێنی بكەوێت لە هەردوو جیهاندا سەرفراز و بەختەوەر دەبێت و، بێ ئەوەی خەم بۆ شتێك بخوات كە لە دەستی چووبێت، یان پەژارەی رووداوی ئایندەی بێت، ئەم بە ئارامی و دڵنیایی رێی خۆی دەبڕێت، بە چەشنێ كە واتای ئەم ئایەتە پیرۆزەی تێدا دێتەدی كە دەفەرموێ:

﴿لا خَوْفٌ عليهم ولا هُمْ يَحْزَنون﴾[1].

ئەی ئەورووپای دووهەمی بێ كەڵكی خراپكار!

---

(١) (البقرة: ٢٦٢و٢٧٤) ، (المائدة: ٦٩). گەلێ شوێنی تری قورئان. (وەرگێڕ)

تۆ پشتت بە چەند بناغەیەکی لاوازی کرمۆڵ بەستووە، ئەوەتا گومان وا دەبەیت کە گوایا:

(هەموو زیندەوەرێك، هەر لە مەزنترین مەلائیکەتەوە تا دەگاتە بچووکترین گیانلەبەری وەك ماسی، خۆی خاوەنی خۆیەتی و، تەنها بۆ خۆی و لە پێناوی خۆیدا کاردەکات و تێدەکۆشێت و، هەرچی کەسە تەنها بۆ تام و چێژی خۆی هەوڵ و تەقەلا دەدات و، هەر لەبەر ئەوەش مافی ژیانی هەیە. کەواتە ئەوپەڕی هیممەت و ئامانجی: مسۆگەر کردنی مانەوە و بەردەوامبوونی ژیانی خۆیەتی)!

پاشان ئەو "یاسای هاوکاری"یەی کە بۆ ئەنجامدانی فەرمانی بەدیهێنەری دانا لە نێوان بەدیهاتوواندا هەردەم دەست بەکارە و لە هەموو جێیەکی گەردووندا بە ئاشکرا لە بەرچاودایە، چەشنی "یارمەتیدانی ڕووەك بۆ ئاژەڵ و، ئاژەڵیش بۆ مرۆڤ"، تۆ ئەم یاسا خوایی و درەوشانەوە خاوەن کەرەم و میهرەبانی‌یەی کە لەو یارمەتی و هاوکاری‌یە گشتی‌یەوە پەیدا بوون، بە چاوی خۆت دەبینیت، کەچی پێت وایە ئەم یاسایە بریتی‌یە لە "مشتومڕ" و "ململانێ"! بە جۆرێکی وەها لەم هەڵەیەشدا ڕۆچوویت کە بڕیارێکی شێتانە دەردەکەیت و دەڵێیت:

"ژیان تێکڕا بریتی‌یە لە: مشتومڕ و ململانێ"!

قسەیەکی گەلێ سەیرە! چۆن ئەو فریاگوزاری‌یەی کە گەردیلەکانی خۆراك دەیکەن و بەوپەڕی تاسەمەندی و خۆشی‌یەوە بەدەم خانەکانی لەشەوە دەڕۆن و خۆراکیان دەرخوارد دەدەن، بە کاری مشتومڕ و ململانێ دادەنرێت؟!

نەخێر. بەهەڵەدا چوویت! ئەو کارە لە ڕاستیدا "یاسای هاوکاری"یە، کە تەنها بە فەرمانی پەروەردگارێکی گەورەی کارساز ئەنجام دەدرێت.

ئەو بناغەیەش کە پشتی پێ دەبەستیت و شتی لەسەر بنیات دەنێیت و لات وایە: "هەموو شتێك خاوەنی خۆیەتی"، بناغەیەکی فشەڵ و هەڵەیەکی گەلێ ئاشکرایە!

ڕوونترین بەڵگەش بۆ ئەمە: مرۆڤە؛ ئەوەتا لە نێوان سەرجەمی هۆکارەکاندا مرۆڤ بەرزترینیانە و خاوەنی فراوانترین ویست و ئیختیارە، کەچی دەبینین لەناو دەستی ویست و ئیختیاری مرۆڤ و بازنەی توانایدا و لەو کردەوانەیدا کە بە ویست و ئیختیاری خۆی ئەنجامیان دەدات - وەك خواردن و خواردنەوە و بیرکردنەوە - بەشێکی تەماویی یەك لە سەد نەبێت هیچی تری بە دەستی خۆی نییە!

جا کەسێك کە لەم کارە ئاشکرایەدا لە سەدا یەك زیاتری لە توانادا نەبێت، چۆن بە خاوەنی خۆی دادەنرێت؟!

لە کاتێکدا بەڕێزترین "هۆکار" و فراوانترین "ویست و ئیختیار" ئاوا دەستی بەسترابێت و، خاوەنی موڵکدارییی ڕاستەقینە و هەڵسوکەوتی سەربەخۆی تەواو نەبێت، دەبێ چی سەبارەت بە ئاژەڵ و بێ گیانەکانەوە بوترێت؟

ئایا کەسێك وتەی ئاوای بە جۆرێکی هەڕەمەکی و بێ پەروا لە زار دەربچێت، لە ئاژەڵ گومڕاتر و لە بیانییەکانیش بێ هەست وشعوورتر نییە؟!

دەسا ئەی ئەورووپا!

تەنها فێڵبازیی یەكچاوەتە - کە زیرەکییە لەڕادەبەدەر شوومەکەتە - تۆی گرفتاری ئەم گێژاوە کردووە. ئەوەتا بەهۆی ئەم زیرەکییە شوومەت، پەروەردگار و بەدیهێنەری هەموو شتێکت لە یاد چووە و، ئاسەوار و جێدەستە ناوازە و بێ وێنەکانی ئەوت داوەتە پاڵ هۆکارەکان و، سروشتی

دەست هەڵبەستی خەیاڵ. ئنجا مولکی ئەو بەدیهێنەرەشت بەسەر ئەو "بتانەی" کە جگە لە خوای گەورە دەپەرستڕێن، دابەش کرد.

لە گۆشە نیگای ئەم زیرەکی‌یە یەك چاوەی تۆوە، هەموو زیندەوەرێك ناچار دەبێت، هەر بە تەنها خۆی، لەگەڵ چەندین دوژمنی لەژمارەبەدەردا بکەوێتە ململانێ و، هەر تەنها خۆیشی پێداویستی‌یە لەسنوور بەدەرەکانی پەیدا بکات..

هەموو ئەمانەش تەنها لە ڕێی تواناکەی خۆیەوە کە بە ئەندازەی گەردیلەیەکە و، بە ویست و ئیختیاریشی کە چەشنی تاڵە موویەکە و، بەو هەست و نەست و شعوورەی کە وەك بریسکەیەك وایە و یەکسەر نامێنێت و، بەو ژیانەی کە لە بڵێسەیەك دەچێت؛ لە پڕ دەکوژێتەوە و، لەو تەمەنەشدا کە دەڵێی یەك خولەك ماوەیەتی و کتوپڕ تەواو دەبێت. لە کاتێکدا هەرچی‌یەکی لە دەستدایە بەشی هێنانەدیی یەکێك لە داواکاری‌یەکانی ناکات، بە ڕادەیەکی وا کە ئەگەر دووچاری گیروگرفتێك بێت، بە چەند هۆکارێکی کەڕو کاس نەبێت هیوای بە هیچ دەرمانێکی تر نی‌یە و، بە تەواوی ناوەڕۆکی ئەم ئایەتەی تێدا دێتەدی کە دەفەرموێ:

﴿وما دُعاءُ الْكافرينَ إلاّ في ضَلال﴾ (الرعد:١٤)!

ئەم فێڵبازی و زیرەکی‌یە ڕەش و تارەت، ڕۆژگاری مرۆڤایەتیی گۆڕیوە بە شەوگارێکی تاریکی پڕ لە ستەمکاری. پاشان دەتەوێت بە چەند چرایەکی درۆینە و کاتی ئەو تاریکی‌یە سامناکە بڕەوێنیتەوە و دنیا ڕووناك بکەیتەوە!

بەڵام باش بزانە ئەو چرایانەی کە تۆ دایاندەگیرسێنیت هەرگیز لە ڕووی مرۆڤدا ڕووناکیی خەندە و دڵنەوایی نانوێنن، بەڵکو بە چاوی سووکایەتی و گاڵتەجاڕی بۆی دەڕوانن، بە تایبەت لەو کاتانەدا کە مرۆڤ نوقمی لێتاوی

چەندین باری ئازاربەخشی گریان ئامێزە و لەتاوا - شێتانە - قاقا لێ دەدات!

لە ڕوانگەی بینینی قوتابییەکانی تۆوە هەموو زیندەوەرێك هەزارە و دووچاری چەندین گیرو گرفتی ئەوتۆیە کە هەر هەموویان ئەنجامی هێرش و پەلاماری ستەمکارانە لەسەریان.

دنیا لە ڕوانگەی ئەودا ماتەمینگایەکی گشتییە و، ئەو دەنگانەش کە لێی دەبیسترێن هەواڵی مردن و، ئاخ و ئۆفی ئازار و، ناڵە و گریانی هەتیوانە.

هەر کەسێك ئامۆژگاری لە تۆ وەردەگرێت و ڕەفتار بە ڕێنماییەکانت دەکات، لە ئەنجامدا دەبێت بە "فیرعەونێکی ستەمکار" بەڵام لە هەمان کاتدا فیرعەونێکی ڕسوا و زەلیل! چونکە بێ نرخترین شت دەپەرستێت و هەرچی سوودی لێ ببینێت بە پەروەردگاری خۆی دادەنێت!

هەر ئەم قوتابییەت، قوتابییەکی "سەرکەش"ە، بەڵام سەرکەشێکی هەژار؛ چونکە لە پێناوی بەدەستهێنانی لەزەتێکی بێ بایەخدا قاچی شەیتانیش ماچ دەکات و، لەبەر دەستکەوتنی سوودێکی نزمیش بەوپەڕی زەلیلی ڕازی دەبێت!

ئەم قوتابییەت گەلێ بە زەبروزەنگە، بەڵام خاوەن زەبرێکی وەهایە کە تابلێی کۆڵەوارە. چونکە لەناو دڵی خۆیدا هیچ پاڵپشتێك شك نابات پاڵی پێوە بدات.

ئەوپەڕی ئاوات و هیممەتی بەرزی قوتابیی تۆ لەوەدایە کە: "هەوا و ئارەزووەکانی خۆی" تێر و دڵنیا بکات، بە ڕادەیەکی ئەوتۆ کە ساختە و فێڵیشی بۆ بەکاردەهێنێت! چونکە لە ژێر پەردەی لافی میللەتپەروەری و قوربانی و خۆبەختکردندا بە دوای سوود و بەرژەوەندییە تایبەتییەکانی خۆیدا دەگەڕێت!

بەم چەشنە فێڵ و تەڵەکەبازی‌یانەش هەڵپە و تەماع و غرووری ناخی خۆی تێر دەکات. چونکە - لە ڕاستیدا - جگە لە خۆی کەسی تری خۆش ناوێت، تەنانەت لە پێناوی خۆیدا هەموو شتێکی تر بەخت دەکات!

بەڵام قوتابیی دڵسۆز و بێگەردی قورئانی پیرۆز "بەندە"یە. بەندەیەکی وا کە سەری بەندایەتی بۆ مەزنترین بەدیهێنراویش دانانەوێنێت. کەواتە "بەندەیەکی خاوەن عیززەتە" و، هەرگیز بەوە ڕازی نابێت کە نیعمەتی هەرە مەزنی بەهەشتیش ئامانج و مەبەستی خواپەرستیی بێت..

هەر ئەم قوتابی‌یەی قورئان "لەسەرخۆ و نەرمونیان"ە، بەڵام جگە لە بەدیهێنەری مەزنی خۆی و بۆ غەیری فەرمانەکانی ئەو، لە ڕووی کەسدا زەلیلی نانوێنێت! کەواتە خاوەنی هیممەتێکی بەرز و ویستێکی ڕاستە..

ئنجا ئەم قوتابی‌یە: "هەژار"ە، بەڵام لەبەر ئەو پاداشتە زۆرەی کە خاوەنە میهرەبانەکەی بۆی پاشەکەوت کردووە، پێویستی بە هیچ شتێك نی‌یە و، لە ڕووی کەسدا دەست ناگرێتەوە..

پاشان "لاواز"ە، بەڵام پاڵی بە هێزی خاوەنە گەورەکەی خۆیەوە داوە. کەواتە قوتابیی خاوێن و بێگەردی قورئانی پیرۆز ڕازی نابێت بەهەشتی هەمیشەییش ئامانجی بێت، چ جای ئەم دنیا فانی‌یە!

بۆ خۆت لەم بەراوردەوە مەودای ئەو جیاوازی‌یە مەزن و فراوانە تێبگە کە لە نێوان هیممەتی ئەو دوو قوتابی‌یەدا هەن!

هەر بە هەمان جۆر، دەتوانن لە ڕووی دەرکەوتنی "ڕادەی خۆبەختکاری"ی هەردووکیانەوە، جیاوازیی نێوان شاگردانی فەلسەفەی نەخۆش و قوتابیانی قورئانی پیرۆز لێکبدەنەوە:

ئەوەتا قوتابیی فەلسەفە لە پێناوی بەرژەوەندیی خۆیدا، لە براکەی هەڵدێت و دەعوای لەسەر تۆمار دەکات!

بەڵام قوتابیی قورئان، سەرجەمی بەندە ڕاست و چاکەکانی خوای گەورە، کە لەناو زەوی و ئاسمانەکاندان، تێکڕا بە برای خۆی دەزانێت و لە ناخی گیانی خۆیدا هەست بە چەندەها پەیوەندی و ئاسەمەندی دەکات بەرامبەریان.

لەبەر ئەوە، هەمیشە لە قووڵایی دڵی خۆیدا نزای گەرموگوڕی بێگەردیان بۆ دەکات و، بە بەختیاریی ئەوان هەمیشە بەختەوەر دەبێت..

کە دەشڕوانێتە گەردوون، مەزنترین شتی وەك عەرش و خۆری مەزنی ئاسمانیش، بە بەندەی گوێڕایەڵ و کار پێ سپێرراوی خوای گەورەیان دادەنێت.

ئنجا دەتوانیت بەمەی خوارەوە، ئەندازەی بەرزبوونەوە و فراوانیی "گیان"ت لە لای ئەو دوو قوتابییە بۆ دەربکەوێت:

قورئانی پیرۆز - بە چەشنێکی بەرز - ڕوونی و فراوانی و بەربڵاوی بە "گیان"ی قوتابیانی خۆی دەبەخشێت. چونکە لە بریی نەوەد و نۆ دەنکی تەسبێح، زنجیرەیەکی پێکهاتوو لە نەوەد و نۆ جیهانیان لە جیهانەکانی گەردوون دەداتە دەست، کە نەوەد و نۆ ناوی جوانی خوای گەورەیان تێدا دەدرەوشێتەوە و، پێیان دەڵێت:

"فەرموون زیکر و ویردەکانتان بەم زنجیرە و تەسبێحە مەزنە بخوێنن".

ئەوانیش بەو تەسبێحە سەرسوورهێنەرە ویردەکانیان دەخوێنن و، بە ژمارە بێ سنوورەکانیشی یاد و زیکری پەروەردگاری خۆیان دەکەن.

ئەگەر حەز دەکەیت ئەمەت بۆ دەربکەوێت، ئەوا فەرموو سەیری "ئەولیا و پیاوچاکان"ی قوتابیانی قورئان بکە، وەك: (شێخی گەیلانی[1] و، ڕەفاعی[2] و، شازلی[3]، خوایان لێ ڕازی بێت) کاتێ کە ئەوان وێردەکانیان دەخوێنن گوێیان لێ ڕابگرە و بزانە چۆن زنجیرەی گەردیلەکان و ژمارەی

(١) شێخ عەبدولقادری گەیلانی لە ساڵی (٤٧٠ ك) لە گەیلان هاتووەتە دنیا و، لە نەوەی حەزرەتی حەسەنە. بۆ خوێندن ڕۆیشتووە بۆ بەغدا و سەرجەمی زانستە ئیسلامی‌یەکانی ئەو ڕۆژگارەی لای زانایانی پایە بەرزی بەغدا خوێندووە. یەکێکە لە گەورە خزمەتگوزارانی ئاینی ئیسلام و، چەندەها کەس لە گاور و جوولەکەکان لە خزمەتیدا موسڵمان بوون و هەزاران موسڵمانیش لەسەر دەستیدا تۆبەیان کردووە و دەستبەرداری کردەوە خراپەکان بوون. چەند کتێبێکی لە دوای خۆی بەجێ هێشتووە وەك (الغنية) و (فتوح الغيب) و (الفتح الربـــاني). لە ساڵی (٥٦١ك) لە تەمەنی نەوەد ساڵیدا کۆچی دوایی کردووە و لە قوتابخانەکەی خۆی لە بەغدا نێژراوە. بۆ مەبەستی ناسینی پایەبەرزیی ئەم مەردە مەزنە و ئاشنا بوون بە ڕۆڵی کاریگەری لە مێژووی ئیسلامدا، خوێنەری بەڕێز ڕەوانەی ئەو فەسڵانە دەکەین کە مامۆستای مێژوونووسی هاوچەرخ (أبو الحسن الندوي) خوا لێی خۆش بێت، لە بەرگی یەکەمی (رجال الفكر والدعــوة في الإسلام)دا تۆماری کردوون، هەروەها کتێبی: (هكذا ظهر جيل صلاح الدين وهكذا عادت القدس) نووسینی: (د. ماجد عرسان الكيلاني) بە تایبەت (الفصل الحـــادي عشـــر: مـــدارس الإصلاح والتجديد، المدرسة القادرية). (وەرگێڕ)

(٢) سەید ئەحمەدی ڕەفاعی: ناوی تەواوەتی: ئەحمەدی کوڕی عەلی کوڕی یەحیای ڕەفاعی‌یە. ساڵی (٥١٢ك) لە گوندێکی سەر بە شاری "واسط"ی عێراق لەدایك بووە و، هەر لەو شارەشدا وانەکانی خوێندووە و، لە ئەدەب و فیقهدا شارەزایی پەیدا کردووە. لە گوندی "ئوم عوبەیدە" لە نێوان واســط و بەسرەدا ژیاوە. ساڵی (٥٧٨ك) کۆچی دوایی کردووە. پێشەوایەکی زاهید بووە و دامەزرێنەری تەریقەتی ڕەفاعی‌یە. بڕوانە: الأعلام ١/١٧٤، جـــامع كرامات الأولياء ٢/٤٩٠، نور الأبصار ٢٢٠، الطبقات الكبرى ١/١٤٠، وفيـــات الأعيـــان ١/٥٥. (وەرگێڕ)

(٣) شازلی: ناوی تەواوەتی: "عەلی کوڕی عەبدوڵلای کوڕی عەبدولجەبار"ە و، لە ساڵی (٥٩١ك) لە گوندێکی ئەفریقیا بەناوی "شـــاذلة" لە دایك بووە. پێشەوایەکی زاهید و شێخی تەریقەتی شاذلی و دانیشتووی "ئەسکەندەریە"ی میسر بووە و، خاوەنی ئەو کۆمەڵە وێردەیە کە بە: "حزب الشاذلي" ناسراوە. بڕوانە: الأعلام ٤/٣٠٥، جامع كرامات الأولياء ٢/٣٤١، نـــور الأبصار ٢٣٤. الطبقات الكبرى ٢/٤. (وەرگێڕ)

دڵۆپە ئاوەکان و هەناسەی بوونەوەرانیان کردووە بە تەسبێحی خۆیان و، تەقدیس و یاد و زیکری خوای گەورەی پێ دەکەن!

بە وردی سەرنج بدە چۆن ئەم مرۆڤە لاوازە بچووکەی کە بچووکترین میکرۆب زۆرانی لەگەڵ دەگرێ و، کەمترین تەنگانەش تەختی زەویی دەکات، چۆن لە ڕێی پەروەردەی ناوازەی قورئانەوە بەرز دەبێتەوە و، هەموو لایەنە ناسك و نیانەکانی فراوانی و بەربڵاوی بەدەست دەهێنن و، بەهۆی ڕێژنەی ڕێنماییەکانی قورئانەوە پتر دەدرەوشێنەوە، بە ڕادەیەك کە مەزنترینی بوونەوەرانی دنیای گەلێ پێ بچووکترە لەوەی بیکات بە تەسبێحی ویردەکانی، تەنانەت بەهەشتی مەزنیشی پێ کەمترە لەوەی بیکات بە ئامانجی زیکرەکانی کە یادی خوای گەورەیان پێ دەکات!

کەواتە ئەم قوتابییەی قورئان، ئەوپەڕی "لەخۆبوردەیی" لە نێوان ئەوپەڕی "عیززەت"دا کۆکردووەتەوە!

بەم جۆرە، دەتوانیت مەودای ئەو دواکەوتن و نزمییەت بۆ دەربکەوێت کە قوتابیانی فەلسەفە تێی کەوتوون.

بەم چەشنە دەرکەوت کە هەموو ئەو "ڕاستی"یانەی فەلسەفەی نەخۆشی ئەورووپا لە ڕێی "زیرەکیی یەك چاوەی" خۆیەوە بە چەند شتێکی قەڵب و شێواویان دەبینێت، ڕێنمایی قورئانی پیرۆز بە ڕوونی و لەسەر شێوەی ڕاستەقینەیان دەیانبینێت. چونکە ڕێنمایی قورئان ڕووناکییەکی وایە کە لە یەك کاتدا بە دوو دانە چاوی ڕوون و تیژی غەیب‌بین بۆ هەردوو جیهانی ئەم دنیا و ئەودنیا دەڕوانێت و بە هەردوو دەستیشی ئاماژە بۆ بەختەوەرییەکانی هەردوو دنیا دەکات و، بە گرۆی مرۆڤ دەڵێت:

ئەی کاکی مرۆڤ! نە خۆت و نە سامانت هیچیان موڵکی تۆ نین، بەڵکو هەردووك سپاردەن و لای تۆ دانراون.

خاوه‌نی ئه‌و سپارده‌یه‌ش توانای هه‌موو شتێكی هه‌یه‌ و ئاگاداری هه‌موو كارێكه‌ و به‌خشنده‌ و میهره‌بانه‌. ئه‌و موڵكه‌ی خۆی - كه‌ به‌ سپارده‌ لای تۆ داینا‌وه‌ - ده‌یكرێته‌وه‌ لێت، تاكو نه‌فه‌وتێ و هه‌ڵی بگرێت بۆت و بیپارێزێت. نرخێكی گه‌لێ گه‌وره‌ و زۆریشت له‌ بریی ئه‌وه‌دا ده‌داتێ.

تۆ جگه‌ له‌ سه‌ربازێكی كار پێ سپێرراوی ئه‌و شتێكی تر نیست. كه‌واته‌ له‌به‌ر ئه‌و خاوه‌نه‌ت و له‌ پێناویدا كاره‌كانت جێبه‌جێ بكه‌. ئه‌وه‌تا هه‌ر ڕۆژێ‌یه‌كت پێویست بێت هه‌ر ئه‌و ده‌ینێرێت بۆت و، هه‌ر ئه‌ویشه‌ كه‌ له‌و گیروگرفت و دوژمنانه‌ت ده‌تپارێزێت كه‌ ده‌سه‌ڵاتت به‌سه‌ریاندا ناشكێت و بۆ خۆت ناتوانیت ڕووبه‌ڕوویان ببیته‌وه‌!

ئامانج و ئه‌نجامی ئه‌م ژیانه‌ت بریتی‌یه‌ له‌وه‌ی كه‌ جێی دره‌وشانه‌وه‌ی ناوه‌كانی خاوه‌نه‌كه‌ت و تیشكده‌ره‌وه‌ی كاروباره‌ پڕ له‌ دانسته‌كانی ئه‌و بێت. خۆ هه‌ر كات دووچاری هه‌ر گیروگرفتێك بوویت، پێی بڵێ:

﴿إِنَّا لله وإِنَّا إِلَيْهِ راجِعُونَ﴾ (البقرة:١٥٦).

واته‌ من گوێڕایه‌ڵی فه‌رمانی خاوه‌نه‌كه‌ی خۆمم. تۆش - ئه‌ی گیروگرفته‌كه‌! - گه‌ر به‌ ڕوخسه‌ت و ناوی خاوه‌نه‌كه‌مه‌وه‌ هاتوویت، به‌خێربێیت سه‌رچاوان! چونكه‌ ئێمه‌ - بێ چه‌ند و چۆن - بۆ لای ئه‌و ده‌گه‌ڕێینه‌وه‌ و شه‌رمه‌ندی ئاماده‌بوونی خزمه‌تی ئه‌و ده‌بین.

له‌ ڕاستیدا ئێمه‌ گه‌لێ تامه‌زرۆ و ئاره‌زوومه‌ندی شادبوونی دیداری ئه‌وین. مادام ئه‌و خاوه‌نه‌مان ڕۆژێك له‌ ڕۆژان له‌ده‌ست ئه‌ركه‌كانی ژیان ڕزگارمان ده‌كات، ده‌با ئێستا ڕزگاربوونمان له‌سه‌ر ده‌ستی تۆدا بێت، من ئاماده‌ و ملكه‌چ و ڕازیم.

خۆ ئه‌گه‌ر فه‌رمان و ویستی خوای گه‌وره‌ بۆ ئه‌وه‌ ده‌رچوو بێت له‌سه‌ر ده‌ستی تۆدا تاقی بكرێمه‌وه‌ و ده‌ربكه‌وێت تا چه‌نده‌ پارێزگاریی سپارده‌كه‌ی

ئەستۆم دەکەم و تا چ ڕادەیەکیش ئەرکی سەرشانم جێبەجێ دەکەم، ئەوا باش بزانە کە من تا دەتوانم سپاردەی خاوەنەکەم دەپارێزم و بە هیچ دەستێکی ناسپێرم کە جێی بڕوا و متمانەم نەبێت و، بە فەرمان و ڕەزامەندیی ئەو نەبێت من هەرگیز بۆ هیچ کەسێك مل کەچ ناکەم!

ئەمە نموونەیەك بوو لە نێوان هەزاراندا، بۆ دەرخستنی نرخی ئەو دەرسەی کە زیرەکیی فەلسەفە دەیلێتەوە و.. ئەو پلەوپایە بەرزەش کە وانەکانی قورئانی پیرۆز ڕێنمایی مرۆڤیان بۆ لا دەکەن.

بەڵێ، باری ڕاستەقینەی هەردوو لا لەسەر ئەم تەرح و تەرزەن کە باسمان کردن.

ئەوەندە هەیە کە پلەکانی خەڵکی لە "هیدایەت و گومڕایی.. ئاگاداری و بێ ئاگایی"دا وەکو یەك نین و، هەموو کەسێك لە هەموو پلەیەکدا بە ڕوونی هەست بەم ڕاستییە ناکات. چونکە "بێ ئاگایی" هەست و نەستی مرۆڤ بە تەواوی لە کار دەخات و بەنجی دەکات.

خۆ لەم ڕۆژگارەدا بە ڕادەیەك هەست و شعووری خەڵکیی لەکار خستووە کە تەنانەت ئەو کەسانەش شوێن پێی شارستانێتیی نوێیان هەڵگرتووە، هەست بە ئازار و تامی تاڵی ئەم ئەشکەنجە سەختەی گومڕایی ناکەن. بەڵام - پشت بە خوا - بە زێدە زۆربوونی هەستی زانستی و پەی بردن بە نرخ و بەهای زانیاری، ئەم پەردەی بێ ئاگایی و بەنج بوونی هەستە دەدڕێت، جگە لە هەڕەشەی "مردن"یش کە هۆکارێکی ترە بۆ ئەم بێداربوونەوەیە و هەرچی ڕۆژە لە بەرچاوی مرۆڤایەتیدا تەرمی سی هەزار کەس بەڕێ دەکات!

دەسا داخ و حەسرەت و زەرەرمەندی بۆ ئەو کەسەی کە بە "بت"ی بیانییەکان و زانستە ماددییە سروشتییەکانی ئەوان لە ڕێ دەرچووە و،

شوێنیان کەوتووە و بست بە بست - کوێرانە - هەنگاویان بە دوادا دەنێت و لاسایی هەڵسوکەوتیان دەکاتەوە!

ئەی ڕۆڵەکانی ئەم نیشتمانە!

هەرگیز هەوڵ نەدەن چاو لە فەرەنگ بکەن! ئایا دوای ئەو هەموو ستەمە ناڕەوا و دوژمنایەتی‌یە سەختەی کە لە ئەوروپاوە بینیتان، هێشتا هەر لە گومڕاییاندا چاویان لێ دەکەن و بە شوێن پێی بیرە بەتاڵەکانیاندا هەنگاو دەنێن و، بێ ئەوەی بە خۆتان بزانن دەچنە ژێر ئاڵاکەیانەوە؟!

ئێوە بەم کارەتان بڕیاری "لە سێدارەدانی هەمیشەیی" بۆ خۆتان و براکانتان دەردەکەن.

کەواتە وریا و ژیر بن! هەتا ئێوە لە گومڕایی و نەفامی‌یاندا لاساییان بکەنەوە و شوێن پێیان هەڵبگرن، لە لاف لێدانی میللەتپەروەری و خۆبەختکاریدا درۆزنتر دەردەچن! چونکە شوێنکەوتنی ئەوان - لە ڕاستیدا - سووکایەتی و گاڵتەکردنە بە نەتەوەکەی خۆتان.

لە خوا داواکارم ئێمەش لەگەڵ ئێوەدا ڕێنمایی ڕێی ڕاست بکات.

یادخەرەوەی شەشەم

ئەی ئەو کەسەی لە تاو زۆریی ژمارەی کافران گرفتاری دڵتەنگی و نیگەرانی دەبێت! ئەی ئەو کەسەی بە یەکگرتنی ئەو کافرانە لەسەر ئینکاری کردنی هەندێ "ڕاستیی ئیمان" هەڵوێستی لەق دەبێت!

کاکی هەژار! بزانە کە:

یەکەم:

نرخ و گرنگی لە "زۆریی ژمارە" و "چەندایەتی"دا نی‌یە. چونکە مرۆڤ گەر مرۆڤێکی ڕاستەقینە نەبێت، ئەوا دەبێت بە ئاژەڵێکی ڕاستەقینە!

ئەوەتا مرۆڤ هەتا زیاتر لە ماندەوە ئاژەڵییەکاندا ڕۆبچێت، پتر لە ئاژەڵەکان ئاژەڵێتی بەدەست دەهێنێت، وەك هەندێ لە بیانییەکان و ئەوانەش کە شوێن پێیان هەڵدەگرن! جا لە کاتێکدا کەمیی ژمارەی مرۆڤ لە چاو زۆریی ژمارەی ئاژەڵدا بە چاوی خۆت دەبینیت، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا دەبینیت ئەم مرۆڤە بووە بە پادشا و سەرداری هەموو جۆرەکانی زیندەوەران و جێنشینی سەر ڕووی زەوی.

کەواتە ئەو کافرانەی ئینکاریی ئیمان دەکەن و ئەو کەسانەش کە لە هەرزەییدا چاویان لێ دەکەن، جۆرێکی چەپەڵن لەو ئاژەڵانەی کە خوای گەورە بۆ ئاوەدان کردنەوەی دنیا بەدیی‌هێناون و، کردوونی بە "یەکەیەکی پێوانە" بۆ مەبەستی ناسینی پلەی ئەو نیعمەتانەی کە بە بەندە ئیماندارەکانی خۆی بەخشیون! خۆ کاتێکیش کە سەرزەوی و هەرچییەکی تێدایە بۆ خوای گەورە دەمێنێتەوە و ڕۆژی دوایی دێتە کایەوە، خوای گەورە هەموو ئەوانە بە دۆزەخ و ئەنجامێك دەسپێرێت کە شایستەیانن.

دووەمەم:

ئینکاری کردنی کافران و گومڕایان بۆ هەر ڕاستییەکی ئیمان، هەڵوێستێکی بێ هێزە و، نەفی کردنیشیان بۆ ئەو بابەتانە کارێکی بێ پاڵپشتە و، یەکگرتنیشیان هیچ گرنگی و نرخێکی نییە!

چونکە کار و هەڵوێستەکەیان بریتییە لە "نەفی کردن". خۆ نەفی کردنی هەزار کەسیش وەك هی یەك کەس وایە؛ هیچ نرخێکی بۆ دانانرێت!

نموونەی ئەمە، وەك ئەوەی کە ئەگەر لە سەرەتای مانگی ڕەمەزاندا هەموو دانیشتووانی ئەستەمبووڵ "نەفی"ی بینینی مانگ بکەن و بڵێن: نەماندیوە، ئەوا شایەتیی تەنها دوو کەسی چەسپێنەر هیچ بایەخێك بۆ یەکگرتنی قسەی ئەو کۆمەڵە هەرە زۆرە ناهێڵێتەوە!

لەم نموونەیەوە تێدەگەین کە مادەم ڕاستی و چییەتیی "کوفر" بریتی‌یە لە "نەفی و ئینکاری و نەزانی و نەبوون" ئەوا یەکگرتنی کافرە زۆر و زەبەندەکان لەسەر کوفرەکەیان هیچ نرخێکی نی‌یە! هەر لەبەر ئەوەشە لە بابەتەکانی ئیماندا - کە بە تەواوی و بێ گومانی چەسپاون - بڕیاری تەنها دوو کەسی ئیماندار (کە لەو بابەتانەدا پشت بە بینین دەبەستن) بەسەر یەکگرتنی چەندەها کەسی لەژمارەبەدەری گومڕا و ئینکار و ملنەدەردا پێش دەخرێت و، قسەی ئەمان بەسەر هی ئەواندا زاڵ دەکرێت!

ئەو نهێنی‌یەی کە لەم ڕاستی‌یەدا هەیە، بریتی‌یە لەمەی خوارەوە:

دەعوای "نەفی‌کەران" هەرچەند لە ڕواڵەتدا بە یەك دەعوا دیارە، بەڵام لە ڕاستیدا بریتی‌یە لە چەندین دەعوای جیا جیا و، هیچیشیان لە یەکێکی تریان ناچێت تاکو ببن بە یەك و پشتی ئەوانی تر بگرێت و بەهێزیان بکات. چونکە ئەو کەسەی کە مانگی یەك شەوە بە ئاسمانەوە نابینێت، دەڵێت: "من مانگ نابینم" یان "پێم وایە مانگ بە ئاسمانەوە دیار نی‌یە". هەروەها ئەوانی تریش هەمان گوفتار دووپات دەکەنەوە. واتە هەریەکەیان لە گۆشەی ڕوانینی تایبەتیی خۆیەوە نەفیی هەڵهاتنی مانگ دەکات، نەك لە واقیعی حاڵ و خودی نەبوونی مانگ - لە ڕاستیدا - بە ئاسمانەوە!

ئیتر جیاوازیی ڕوانینی هەریەکەیان لە چاو ئەوانی تردا و، جۆراوجۆریی ئەو هۆکارانەش کە دەبنە پەردەی نەبینین و، جیابوونی ڕێگری بینین لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی تر.. هەموو ئەمانە، کارێك دەکەن کە دەعواکانیان جیاواز و جۆراوجۆر دەربچێت و هیچ کامیان پشتی ئەوانی تر نەگرێت!

بەڵام هیچ کام لە "چەسپێنەران" ناڵێت: بەپێی بینینی من. یان: لام وایە مانگ بە ئاسمانەوەیە. نەخێر، وا ناڵێت. بەڵکو دەڵێت: "لە ڕاستیدا مانگ

لەوەتا بە ئاسمانەوە". ئنجا گشت بینەرانی تریش لەم دەعوایەدا تەسدیقی دەکەن و لە هەمان بینیندا پشتی دەگرن و، بە یەکدەنگ دەڵێن: "لە ڕاستیدا مانگی یەك شەوە هەڵهاتووە". واتە دەعوای هەموویان هەر یەك دەعوایە.

جا لەبەر ئەوەی ڕوانینی "نەفی کەران" جۆراوجۆرە، ئەوا دەعواکانیشیان لە یەکتر جیاوازە و، حوکمی هیچیان خودی شتە نەفی کراوەکە ناگرێتەوە و، لە ڕاستیدا "نەفی" هەرگیز بە هیچ کەسێك ناچەسپێنرێت. چونکە ئەم کارە داخوازی بوونی زانینێکی گشتی و هەمەلایەنگیر دەبێت!

هەر لەبەر ئەوەشە کە ئەم دەستوورەی خوارەوە کراوە بە یەکێك لە قاعیدە و یاساکانی زانستی "ئوصوولی دین" کە دەڵێت:

"العدم المطلق لا يُثبَتُ إلاّ بمشكلات عظيمة"(١).

بەڵێ، گەر سەبارەت بە هەر شتێکی ناو ئەم دونیایە بڵێیت: لەو شتە "هەیە"، ئەوا تەنها پیشاندانی ئەو شتە سەروزیادە بۆ چەسپاندنی "بوون"ی.. بەڵام گەر "نەفی"ی بوونی ئەو شتەت کرد، دەبێ بۆ چەسپاندنی ئەو "نەفی"یە یان ئەو "نەبوون"ە گشت لایەکی دنیا بگەڕێیت و هەموو گۆشەیەکیشی بپشکنیت و ئنجا هاودەم لەگەڵ ئەم گەڕان و پشکنینەدا پیشانی خەڵکیشیان بدەیت کە شتی وایان تێدا نییە!

بە ڕوونبوونەوەی ئەم نهێنییە، دەردەکەوێت کە هەزار کافر و یەك دانە کافر لە ئینکاری و نەفی کردنی هەر ڕاستییەکی ئیماندا یەکسانن. چونکە زۆرییەکەیان دادیان نادات و پشتگیریی یەکتریی لێ دروست نابێت! ئەو هەڵوێستەی ئەوان کتومت وەك حەلکردنی مەسەلەیەك وایە کە بە زەبن

---

(١) واتە: هەرشتێك بە چەشنێکی ڕەها بە "نەبوو" دابنرێت، مەگەر بە چەندین گیروگرفتی سەخت دەنا هەرگیز ناکرێ بچەسپێنرێت. (وەرگێڕ)

لێکبدرێتەوە و، وەك تێپەڕبوونە بە ناو کونێکی بچووکدا و، چەشنی بازدانە بەسەر چاڵێکی فراوان و مەزندا! کە ئەمانە چەند کردارێکن هەرگیز زۆریی بەشداربووان سوود بە ئاسانکردنی بابەتەکە ناگەیەنێت و پشتگیریی تێدا دروست نابێت!

بەڵام چەسپێنەران وا نین، چونکە مادەم هەموویان سەیری خودی شتە چەسپاوەکە و واقیعی حاڵ دەکەن، ئەوا دەعواکانیان دەبن بە یەك و یەکدەگرن و هێز بە یەکتری دەبەخشن و، چەشنی هەڵگرتنی بەردێکی مەزن وایە کە هەتا دەستی زیاتر لە هەڵگرتنیدا هاوکار بێت، بەرزکردنەوەی ئاسانتر دەبێت، چونکە هەریەکەیان هێز لەوانی تر وەردەگرێت!

یادخەرەوەی حەوتەم

ئەی ئەو کەسەی موسڵمانان بۆ کەرەسە و شمەکی قەڵبی دنیای فانی هان دەدات و، بە زەبر و زەنگەوە بەرەو پیشەی بیانی‌یەکان دەیانداتەبەر و، دەستیان لە داوێنی پێشکەوتنی ئەوان پێ گیر دەکات!

ئەی بەدبەختی لاف لێدەری غیرەت!

وریابە! کارێك نەکەیت پەیوەندیی هەندێ کەسی ئەم نەتەوەیە بە ئایینەکەیانەوە بپچڕێنێت. چونکە ئەگەر لە ژێر زەبری چەکوشی چاولێکەریی کوێرانە و ڕەفتاری چەواشەدا ئەو پەیوەندی‌یانە سەبارەت بە هەندێ کەسەوە بپچڕێن، ئەوا لە ئەنجامدا دەبن بە کەسانێکی مولحیدی زیانەدەر لە کۆمەڵ و چەند خراپکارێکی چەشنی ژەهری کوشندە بۆ ژیانی کۆمەڵایەتی. چونکە "مورتەد" لەبەر ئەوەی هەناوی داڕزاوە و ناوەوەی بە تەواوەتی گەنیوە، ژەهرێکی کوشندەیە بۆ ژیانی کۆمەڵ.

هەر لەبەر ئەوەشە کە زانستی "ئوصوول" دەڵێت:

(مورتەد مافی ژیانی نییە، بە پێچەوانەی کافری ذیمی یان پەیمان لەگەڵ بەستراو، کە مافی ژیانیان هەیە).

ئنجا بە لای زانایانی مەزهەبی حەنەفیشەوە شایەتیی کافری ذیمی وەردەگیرێت، بەڵام لەبەر ئەوەی مرۆڤی لە ڕێ لادەر(فاسق) بە خیانەتکار دادەنرێت، شایەتیی وەرناگیرێت!

دەسا ئەی فاسقی بەدبەخت! زۆریی فاسقان لەخشتەت نەبات. هەرگیز نەڵێیت: بیری زۆرینەی خەڵکی لەگەڵ مندایە و پشتم دەگرێت! چونکە هیچ فاسقێك بە ئارەزووی خۆی و لەبەر خودی "فاسقێتی" ڕێی فاسقیی نەگرتووەتەبەر، بەڵکو گرفتاری بووە و ناشتوانێت لێی دەرباز بێت. هەرچی کەسی فاسق هەیە پڕ بە دڵ حەز دەکات بۆ خۆی مرۆڤێکی چاك و خاوەن تەقوا بوایە و، لە ناخەوە پێی خۆشە کە سەرگەورە و فەرماندەکانی کەسانێکی ئایندار و پیاوچاك بن! مەگەر کەسێك - خوا پەنامان بدات - کە هەڵگەڕانەوە و مورتەددی لە ناخی دڵیدا بە تەواوی ڕیشەی داکوتابێت و بە یەکجارەکی دەروون و هەناوی پێی دارزابێت و، وەکو ماری لێ هاتبێت کە لەزەت لە پێوەدان و ئازاری خەڵکدا دەچێژێت!

ئەی عەقڵە چەپەڵ و، دڵە گەنیوە دارزاوەکە!

ئایا تۆ لەو گومانەدایت کە موسڵمانان حەزیان لە دنیا نییە و بیری لێ ناکەنەوە، بۆیە وا بەم جۆرە گرفتاری دەستکورتی و هەژاری بوون و، پێت وایە ئێستا پێویستیان بە کەسێکە لە خەوی بێ ئاگایی بێداریان بکاتەوە، تا لەو بەشەی لە دنیادا هەیانە لە بیریان نەچێت؟!

نەخێر.. لە گومانەکەتدا بە هەڵەدا چوویت و نیشانەکەت نەپێکاوە!

بەڵکو ڕاستی پێچەوانەی ئەم گومانەی تۆیە، ئەوان هێندە بە توندی دەستیان لە داوێنی دنیا گیر کردووە و لە هەڵپەدان بۆ بەدەستهێنانی تا بە

جاریێ لـه ئـه‌نجامی ئـه‌م هه‌ڵپه‌یـه‌دا كه‌وتوونه‌تـه چنگـی هـه‌ژاری و داوی نه‌بوونی‌یه‌وه. چونكه "هه‌ڵپه‌كاری" بۆ مرۆڤی ئیماندار هۆی ڕه‌نجه‌ڕۆییـه و لـه ئاكامدا دووچاری نـه‌بوونی و ڕه‌جاڵی و نزمیـی ده‌كات، بـه ڕاده‌یـه‌ك كـه وته‌ی: "الحريصُ خائِبٌ خاسر" به وێنه‌ی په‌ندێك ده‌ماوده‌می پێ ده‌كرێت.

به‌ڵێ، ئه‌و هۆكارانه‌ی كـه مرۆڤ بـه‌ره‌و دنیـا هـان ده‌ده‌ن، گه‌لـێ زۆرن. یه‌كێك له‌وانه "ده‌روونی به‌دخواز"ه كه له هه‌موو مرۆڤێكدا هه‌یه. یه‌كێكی تر "هـه‌وا و ئاره‌زووه‌كـان و هه‌سـت و شـه‌یتانی دوژمـن"ه. سـه‌ره‌ڕای "هـاوڕێی خراپی وه‌ك تۆ" و، ســه‌رباری "تـامی شـیرین و به‌لـه‌زه‌تی خێرا و حـازریی دنیا" و، جگه له‌مانه‌ش له‌و بانگه‌وازكاره زۆر و زه‌به‌ندانه‌ی تر كه خه‌ڵكی بۆ لای دنیا بانگ ده‌كه‌ن.

بـه‌ڵام بانگـه‌وازكارانی ئـه‌ودنیای هه‌میشـه‌یی و ڕێنمایی كـارانی ژیــانی هه‌تاهه‌تایی تابلێی كه‌من.

جا ئه‌گه‌ر به ئه‌ندازه‌ی یه‌ك دانه گه‌ردیله غیره‌ت و جوامێریت به‌رامبه‌ر به‌م نه‌ته‌وه‌یه تێدایه و، له لافی خۆبه‌ختكردن و فیداكاریدا ڕاست ده‌كـه‌یت، ئـه‌وا ده‌ستی یارمه‌تی بۆ ئه‌و كه‌سه كه‌مانه درێژ بكه، ئه‌وانه‌ی كه خه‌ڵكی بـۆ ژیـانی هه‌میشـه‌یی و نـه‌بڕاوه‌ی ئـه‌ودنیا بـانگ ده‌كـه‌ن. خـۆ ئه‌گـه‌ر یـاریده‌ی لایه‌نـه زۆره‌كه بده‌یت و ده‌می ئه‌و بانگه‌وازكاره كه‌مانـه بیه‌ستیت، ئـه‌وا بـاش بزانـه كـه به‌م كـاره‌ت ده‌بیـت بـه هـاوده‌م و هـاوكاری شـه‌یتان، كـه چه‌پـه‌ڵترین هاوڕێ و خراپترین هاوده‌مه.

ئایا تۆ پێت وایه كه هه‌ژاریی ئێمه ئه‌نجامی زوهدی ئایینی یان هی ته‌مبه‌ڵیی وازهێنانه له دنیا؟

لـه‌م گومانـه‌تدا گه‌لـێ بـه هه‌ڵـه‌دا چوویـت! نـابینیت "مـه‌جووس" و "به‌رهه‌می"یه‌كانی چین و هیندسـتان و، "ڕه‌ش پێسـته‌كان"ی ئـه‌فریقا و، گه‌لـه

ژێردەستەکانی تری هاوچەشنیان، لەوانەی کەوتوونەتە ژێـر چەپۆکی زەبر و زەنگی ئەوروپاوە، گەلێ لە ئێمە هەژارترن؟

ئایا نابینیت هـەر تـەنها ئەوەنـدە نەبێ کە هۆی مان و نەمردن و مایەی بژێـو بێت هیچی تر بە دەستی موسڵمانانەوە نـامێنێت و، سـەرجەمی دەسکەوت و داهاتـەکانی تریـان تێکـڕا کـافرانی ستەمکاری ئـەوروپا زەوتـی دەکەن، یـان مونافیقـانی ئاسیا - بـە فرتوفێـڵ و پیلانـی چەپـەڵ - دەیـدزن و لـە دەسـتی موسڵمانان دەری دەهێنن؟!

خۆ ئەگـەر مەبەستیشـتان لـە بەرەوپێشـدانی زۆرەملێی موسـڵمانان بـەرەو "مەدەنییـەتی دەنییـەت" (واتـە بـێ میـم) ئاسـانکردنی کـاری بـەڕێوەبردن و سەقامگیربوونی یاسا و باڵ ڕاکێشانی ڕێسا و ئاسایش بێـت، ئـەوا هەڵەیـەکی گەلـێ مەزن دەکەن و بـەم ڕەفتارەتـان ئـەم نەتەوەیـە بـەرەو هـەڵدێری ڕێیـەکی هەڵەتی سەخت و بێ کەڵك ڕاپێچ دەکەن. چونکـە بـەڕێوەبردنی سـەد کەسی فاسقی بەدڕەوشـت لەوانـەی کـە گومـان لـە بیروباوەڕیـاندا هەیـە، هــەروەها چەسپاندنی ئاسایش و ڕێسـا لـەناو ئـەو جۆرە کەسـانەدا، گەلــێ سـەخت و دژوارتـرە لــە بــەڕێوەبردنی هــەزار کەســـی خـــاوەن تــەقوای خوانــاس و، بڵاوکردنەوەی ئاسایش لە نێوانیاندا.

جا لەسەر بناغـەی ئەمانەی باس کـران، دەبێ بزانرێـت کـە: موسـڵمانان هـەرگیز پێویسـتیان بـەوە نیـیـە بەرەو هەڵپەکاری هـان بدرێـن و دەسـتیان لـە داوێنی شمەکی قەڵبی دنیا گیر بکرێت.

بەم شێوازە هـەرگیزاو هـەرگیز پێشـکەوتن نایەتـەدی و ڕێسـا و ئاسـایش بەرقەرار نابێت. بەڵکو ئەوان پێویستیان بەوەیە کە هەوڵ و کـۆششـیان ڕێـك بخەن و، متمانـە بە یەکـتری لــە نێوانیـاندا بـڵاو بکرێتـەوە و، هۆکارەکـانی هاوکاریی نێوانیان ئاسان بکـرێن. ئـەم ئەنجامـانەش بـەوە دێتـەدی کـە شـوێن

فەرمانە خاوێن و پیرۆزەکانی ئایین بکەون و، لەسەری بەردەوام و سوور و دامەزراو بن. هاودەم لەگەڵ دەست گرتندا بە تەقوای خوای گەورەوە و، کارکردنیان تەنها لە پێناوی ڕەزامەندیی ئەودا.

یادخەرەوەی هەشتەم

ئەی ئەو کەسەی پەی بەو لەزەت و بەختەوەرییە نابات کە لە هەوڵ و کارکردندا هەن! ئەی تەمبەڵی تەوەزەل!

بزانە کە:

خواوەندی حەق و مەزن، لەبەر کەماڵی بەخشندەیی خۆی، هەر لە دووتوێی خزمەت کردندا پاداشتی لەو خزمەتە و، لە نێوان کار و کۆششدا قازانج و دەستکەوتی ئەو کار و کۆششەی داناوە.

لەبەر ئەمەیە کە هەموو بوونەوەران بە بێ گیانەکانیشەوە - لە سۆنگەیەکی تایبەتی‌یەوە - لە کاتی ئەنجامدانی کار و فرمانە تایبەتی‌یەکەیاندا بە چەشنە لەزەتێکی تایبەتی و شەوق و تامەزرۆییەکی تەواوەوە گوێڕایەڵیی ئەو فەرمانە پەروەردگارییانە دەکەن کە پێیان دەوترێت: "الأوامر التكوينية". ئەوەتا هەموو شتێك هەر لە هەنگ و مێرووله و باڵندەوە، هەتا دەگاتە مانگ و خۆر، هەریەکەیان بە چێژ و لەزەتێکی تەواوەتی‌یەوە بۆ ئەنجامدانی ئەرکی سەرشانی تێدەکۆشێت و لێ دەبڕێت.

واتە لەناو خودی فەرمانبەرداریی بوونەوەراندا "لەزەت" هەیە. چونکە ئەو بوونەوەرانە بەوپەڕی ڕێکوپێکی‌یەوە ئەرکی سەرشانیان جێبەجێ دەکەن، هەرچەندەش نافامن چ کارێك دەکەن و پەی بە ئەنجامی ئیشەکەیان نابەن!

ئەگەر دەڵێیت: بوونی لەزەت لە زیندەوەراندا شتێکە ڕێی تێدەچێت، ئەی چۆن دەکرێ شەوق و لەزەت لە بێ گیانەکاندا بێت؟

لە وەڵامدا دەڵێین: بێ گیانەکان داخوازی: "شەرمەندی" و "پلە" و "کەماڵ" و "جوانی" و "ڕێکوپێکی"ن کە تیایاندا بێت. تەنانەت ئەوان بە دوای هەموو یەکێك لەو شتانەدا دەگەڕێن تا بەدەستیان بهێنن. ئەمەش نەك لە پێناوی خۆیاندا، بەڵکو لە پێناوی دەرخستنی ئەو ناوە جوانانەی خوای گەورە کە تیایاندا دەدرەوشێنەوە.

لەبەر ئەوە، بێ گیانەکانیش لە دەمی جێبەجێ کردنی فەرمانبەرییە سروشتییەکانی سەرشانیاندا "ڕوونی" و "بەرزی" بەدەست دەهێنن. چونکە لە کاتی ئەنجامدانی کار و فرمانەکانیاندا وەکو چەند ئاوێنەیەکی تیشك دەرەوەی درەوشانەوەی ناوەکانی خواوەندی "نور الانوار"یان لێ دێت.

با دڵۆپە ئاوێك یان پارچە شووشەیەك بە نموونە بهێنینەوە. ئەوەتا هەریەك لەم دوانە هەرچەند لە خۆیدا بێ نرخ و تاریکە، بەڵام ئەگەر بە دڵە خاوێنەکەی ڕوو بکاتە خۆر، یەکسەر دەبێت بە جۆرە عەرشێك بۆ خۆر و بە ڕوویەکی گەش و ڕوونەوە بۆت دەڕوانێت.

هەموو گەردیلەکان و گشت بوونەوەران، وەك ئەم نموونەیە وان، لەو ڕووەوە کە ئەرکی "ئاوێنەی تیشك دەرەوەی درەوشانەوەی ناوە جوانەکانی خواوەندی جوان و خاوەن کەماڵی ڕەها" ئەنجام دەدەن.

ئەوان - لەم کاتەدا - پلەیەکی لەوپەڕی بڵندی و بەرزیدا بەدەست دەهێنن کە تابڵێیت ئاشکرا و ڕووناکە. چونکە ئەو دڵۆپە ئاوە یان ئەو پارچە شووشەیە لە نزمایی خامۆشی و تاریکییەوە بەرەو لوتکەی دەرکەوتن و ڕووناکبوونەوە بەرز دەبنەوە.

لەبەر ئەوە، دەتوانرێت بوترێ: "مادەم بوونەوەران پلەیەکی نوورانی و بەرز لە ئەنجامدانی ئەرکی ئەستۆیاندا بە دەست دەهێنن، ئەوا بەوپەڕی لەزەت و چێژەوە فەرمانبەرییەکانی ئەستۆیان ئەنجام دەدەن".

ئنجا دەبێ بزانین کە لەزەت چەشتنی ئەمانە لە کارەکانیان شتێکی مومکینە گەر ئەو بوونەوەرە بەشێکی لە "ژیانی گشتی"دا بێت.

باشترین بەڵگە لەسەر بوونی لەزەت لە دووتوێی فەرمانبەری‌یەکەیاندا، ئەمەی خوارەوەیە:

سەرنج لە کار و ئەرکی ئەندام و هەستەکانت بدە، دەبینیت هەرکام لەوانە کە لە پێناوی مانەوەی "کەس" یان "جۆری مرۆڤ"دا ئەرکەکانی سەرشانی ڕادەپەڕێنێت، چەندین تام و لەزەتی جۆراوجۆری دەست دەکەوێت. بەڵکو خودی ئەو فەرمانبەری و کار و ئەرکانەش وەك جۆرە لەزەتێك وان سەبارەت بەو ئەندامە. لەوەش زیاتر، وازهێنان لە فەرمانبەرداری و دەست هەڵگرتن لە کار و کۆشش، ئازارێکی بەسوێی ئەو ئەندامە دەدات.

جگە لەمەش، بەڵگەیەکی تری ڕوون هەیە، دەبینیت "کەڵەشێر" لە پێش خۆیدا خەمی مریشکەکان دەخوات، ئەوەتا ڕۆزی‌یەکەی خۆی - کە بریتین لەو دان و دەنکە دانەوێڵانەی دەیانچنێتەوە - بەجێیان دەهێڵێت بۆ مریشکەکان و خۆی نایانخوات، کاتێکیش کە ئەم ئەرکە جێبەجێ دەکات لەوپەڕی شەوق و شانازی و لوتکەی لەزەتدا بەدی دەکرێت! کەواتە چێژێك لەو خزمەتەدا هەیە کە لە چاو تام و لەزەتی خودی خواردنەکە گەلێ مەزنتر و زیادترە!

هەمان شت لەناو ئەو مریشکانەدا دەبینیت کە سەرپەرشتیی جووجەڵەکانیان دەکەن، ئەوەتا لە بریی خۆی خەمی ئەوان دەخوات و لە پێناوی جووجەڵەکانیدا خۆی بە برسێتی دەهێڵێتەوە. تەنانەت لە پێناوی ئەواندا خۆیشی بەخت دەکات و بۆ پاریزگاریی وردیلەکانی، هێرش بۆ سەر ئەو سەگانەش دەبات کە پەلاماری جووجەڵەکانی دەدەن!

کەواتــە ئــەو لەزەتــەی لــە خزمــەتکردندا هەیــە، لــە ســەرووی هــەموو شتێکەوەیە، بە ڕادەیەك کە لە چاو تاڵیی برسێتیدا گەلێ بەتین و بەهێزترە و، ئازاری مردنیشی لە پێناودا هەڵدەبژێرێت. نابینیت دایکانی زیندەوەران ئەوپەڕی لەزەت لە پارێزگاری کردنی بێچووەکانیان دەچێژن هەتا ئەو بێچووانە بچووك بن، بەڵام هەر ئەوەندەی گەورە دەبن، ئەرکی سەرشانی دایکیان تەواو دەبێت و لەزەتەکەشی دەبڕێتەوە و، هەر ئەو دایکە لەو بێچوانەی خۆی دەدات کە پێشتر چاودێریی دەکردن! تەنانەت هەندێ جار "دان"یشیان لێ دەفڕێنێت!

ئەم یاسا خواییە، لە مرۆڤدا نەبێت لە هەموو زیندەوەراندا دەست بەکارە. بەڵام لە مرۆڤدا تا ڕادەیەك ئەرکی دایك هەر بەردەوام دەبێت.

ئنجا لەبەر ئەوەش کە "لاوازی" و "کۆڵەواری" بە درێژایی ژیان هاودەمی مرۆڤن، ئەوا مرۆڤ هەندێ لایەنی منالێتیی هەر تێدا دەمێنێت، کەواتە هەمیشە پێویستی بە شەفەقەت و میهرەبانییە.

بەم جۆرە، سەرنجی نێرینەی هەموو زیندەوەران بدە، وەك سەرنجت لە کەڵەشێر دا. هەروەها لە گشت دایکانیش ورد بەرەوە، وەك لە مریشك ورد بوویتەوە. ئنجا تێبگە کە چۆن ئەو زیندەوەرە لە پێناوی خۆی و کەماڵی زاتیی خودی خۆیدا نییە کاتێ ئەو کارمەندییەی ئەستۆی ئەنجام دەدات، چونکە - گەر پێویست بێت - خۆیشی بەخت دەکات. بەڵکو ئەو ئەرکەی سەرشانی لە پێناوی ئەو نیعمەت بەخشە میهرەبان و بەدیهێنەرە مەزنەدا جێبەجێ دەکات کە لەو فەرمانبەرییەدا خستوویەتیە کار.

ئەو بەدیهێنەرەش - بە میهرەبانیی فراوانی خۆی - لەزەت و چێژێکی لە نێوان خزمەت و فەرمانبەرییەکەدا بۆ داناوە.

جگه له‌مه‌، به‌ڵگه‌یه‌كی تریش له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه‌ پاداشت له‌ دووتوێی خودی كار و كۆششدا هه‌یه‌، ئه‌وه‌یه‌ كه‌ ڕووه‌كه‌كان به‌ چه‌شنێكی ئه‌وتۆ گوێڕایه‌ڵیی فه‌رمانه‌كانی به‌دیهێنه‌ری مه‌زنیان ده‌كه‌ن كه‌ وا هه‌ست بكرێت شه‌وق و له‌زه‌ت له‌و كاره‌یاندا بیێت! چونكه‌ ئه‌و بۆن و به‌رامه‌ عه‌ترین و دڵگیرانه‌ی په‌خشی ده‌كه‌ن و، ئه‌و ئارایشته‌ ناوازانه‌ی خۆیانی پێ ده‌ڕازێننه‌وه‌ و سه‌رنجی بینه‌رانی پێ ده‌بزوێنن و ئه‌و فیداكاری و خۆ به‌خت كردنانه‌ش كه‌ تا دوا هه‌ناسه‌یان له‌ پێناوی گوڵ و به‌ره‌كانیاندا پێشكه‌شی ده‌كه‌ن.. هه‌موو ئه‌مانه‌، بۆ كه‌سانی ژیر و بێدار ڕاده‌گه‌یه‌نن كه‌:

(ڕووه‌كه‌كان له‌ گوێڕایه‌ڵی كردنی فه‌رمانه‌كاندا له‌زه‌تێك ده‌چێژن كه‌ له‌ سه‌رووی هه‌موو چێژ و له‌زه‌تێكه‌وه‌یه‌).

ئایا نابینیت دره‌ختی "گوێزی هیند" و "هه‌نجیر" به‌ زمانی حاڵیان له‌ گه‌نجینه‌ی میهره‌بانیی خوای گه‌وره‌ داوای چ شیرێكی پوخت و خاوێن ده‌كه‌ن و ئنجا لێی وه‌رده‌گرن و پاشان ده‌رخواردی به‌ره‌كه‌ی خۆیانی ده‌ده‌ن، كه‌چی له‌ قوڕ به‌ولاوه‌ هیچی تر ده‌رخواردی خۆیان ناده‌ن؟!

یان دره‌ختی هه‌نار نابینیت شه‌ربه‌تێكی پوخت به‌ به‌ره‌كه‌ی ده‌دات كه‌ خوای په‌روه‌ردگاری پێی به‌خشیوه‌، به‌ڵام بۆ خۆی به‌ شه‌ربه‌تی ئاوێكی لێڵ قه‌ناعه‌ت ده‌كات؟

پاشان نه‌ك هه‌ر له‌م دره‌ختانه‌دا، ته‌نانه‌ت له‌ دانه‌وێڵه‌كانیشدا ئه‌م ڕاستی‌یه‌ ده‌بینیت، چونكه‌ به‌ وێنه‌ی تاسه‌مه‌ندیی كه‌سێكی به‌ندكراو بۆ ژیانی سه‌ربه‌ستی، دانه‌وێڵه‌كانیش تاسه‌یه‌كی ئاوا مه‌زن بۆ گوڵكردن ده‌رده‌خه‌ن.

جا له‌ ڕوانگه‌ی ئه‌م نهێنی‌یه‌ی كه‌ له‌ بوونه‌وه‌راندا ده‌ست به‌كاره‌ و پێی ده‌وترێت: "سنة الله" و، به‌پێی ئه‌م ده‌ستووره‌ مه‌زنه‌، حاڵی مرۆڤی بێ كاری ته‌مبه‌ڵی ڕاكشاوی ناو پێخه‌فی پاڵدانه‌وه‌، گه‌لێ له‌ هی مرۆڤی هه‌وڵده‌ری

کۆڵنەدەر پەرێشانترە و سنگیشی زۆر لەو تەنگترە! چونکە بابای بێ کار هەمیشە سکاڵا لە دەست تەمەنی خۆی دەردەبڕێت و دەیەوێت بە گاڵتە و خێرا لێی بگوزەرێت.

بەڵام هەوڵدەری کۆڵنەدەر هەردەم لە شوکرانەبژێری و سوپاسگوزاریی خوای گەورەدایە و نایەوێت تەمەنی بە خۆڕایی لەدەست دەربچێت. هەر لەبەر ئەوەشە کە وتەی: (المُستريح العاطلُ شاكٍ مِن عمره، و السّاعي المُجدُّ شاكرٌ)[1] بووە بە دەستوورێکی گشتی لە ژیاندا و، ئەو وتەیەش کە دەڵێت: "حەوانەوە لە چەشتنی زەحمەتدا و زەحمەتیش لە حەوانەوەدایە" وەك ئامۆژگاری و پەندێك دەماودەمی پێ دەکرێت.

بەڵێ، ئەگەر بە وردی سەرنجی بێ گیانەکان(الجمادات) بدرێت، بە ڕوونی ئەو یاسا خواییە دەردەکەوێت. چونکە ئەو بێ گیانانەی کە توانا و لێهاتنیان بە تەواوی دەرنەکەوتووە و لەم ڕووەوە بە ناتەواوی ماونەتەوە، بە گورجوگۆڵی تێدەکۆشن و تەقالایەکی مەزن دەدەن تاکو لە دۆخی هێز(القوة) دەربچن و بڕۆنە دۆخی کار(الفعل)ەوە[2].

ئەوان لەو چەشنە کاتانەدا بارێکی وەهایان لێ دەبینرێت ئاماژە دەکات بۆ ئەوەی کە: ئەو بێ گیانانە - بەپێی ئەو یاسا خواییە - لە ئەنجامدانی ئەو ئەرکە سروشتی و ئاڵوگۆڕەدا شەوق و چێژ و لەزەتیان دەست دەکەوێت.

---

(١) واتە: ئەو کەسەی دەستی بەتاڵە و لە حەوانەوەدایە، هەمیشە سکاڵا لە دەست تەمەنی خۆی دەکات.. بەڵام ئەو کەسەی لە هەوڵ و تێکۆشان و لێبڕاندایە، هەمیشە شوکرانەبژێرە. (وەرگێڕ)

(٢) هێز و کار(القوة والفعل) دوو زاراوەی زانستی مەنتیقن. ئەمەی خوارەوە نموونەیەکە بۆ ڕوونکردنەوەی هەردووکیان:
دەتوانیت سەبارەت بە تۆوی هەر درەختێك بڵێیت: ئەمە درەختە! واتە لە هێز و توانایدا هەیە ببێت بە درەخت، جا پێش ئەوەی ببێت، درەختە وا لە دۆخی هێزدا(شجر بالقوة) بەڵام کاتێ کە بوو بە درەختێکی بەرجەستە، ئەوا ڕۆشتووەتە دۆخی کارەوە(شجر بالفعل). (وەرگێڕ)

جا ئه‌و بێ گیانه ئه‌گه‌ر به‌شی له ژیانی گشتیدا ببێت ئه‌وا ئه‌و شه‌وقه هی خۆیه‌تی، ده‌نا هی ئه‌و كه‌سه‌یه كه نوێنه‌ر و سه‌رپه‌رشتیكاری ئه‌وه.

ته‌نانه‌ت له‌سه‌ر بناغه‌ی ئه‌م ڕاستی‌یه ده‌توانرێت بوترێ كه: "ئاو"ی شل و ڕه‌وان كاتێ فه‌رمانی "به‌ستن"ی ده‌درێتێ، ئه‌وه‌نده به گورجی و چوستی و شه‌وقه‌وه جێبه‌جێی ده‌كات، ئاسنیش په‌راش په‌راش ده‌كات.. ئه‌وه‌تا هه‌ر ئه‌وه‌نده‌ی ساردوسڕی و پله‌كانی به‌ستنی ئاو فه‌رمانێكی خوای گه‌وره به ئاوێكی ناو ده‌فرێكی ئاسنین ڕاده‌گه‌یه‌نن، ئه‌و ئاوه هێنده به توندی و چوستی و شه‌وقه‌وه فه‌رمانه‌كه ڕاده‌په‌ڕێنێت كه ده‌فره ئاسنینه‌كه ده‌شكێنێت و جێی خۆی ده‌كاته‌وه و ده‌بێت به سه‌هۆڵ!

هه‌رچی جموجوولی ناو گه‌ردوون هه‌ن، هه‌موویان له‌سه‌ر ئه‌مه قیاس بكه، هه‌ر له خۆره‌كانه‌وه له سووڕگه‌كانیاندا تا ده‌گاته سووڕانه‌وه و خولانه‌وه و له‌رینه‌وه‌ی (عاشقانه و مه‌وله‌وی ئاسای)(١) گه‌ردیله‌كان. هه‌موو شتێك به‌پێی یاسای قه‌ده‌ری خوا ڕه‌فتار ده‌نوێنێت و، به فه‌رمانی ته‌كوینیی ده‌رچووی ده‌ستی توانستی خوای گه‌وره‌ش (كه زانست و فه‌رمان و ویستی خوا ده‌گرێته‌وه) دێته بوون. به ڕاده‌یه‌ك كه هه‌موو گه‌ردیله و بوونه‌وه‌ر و زینده‌وه‌رێك وه‌ك سه‌ربازی سوپا وایه؛ په‌یوه‌ندی و كاری جیاجیا و جۆراوجۆری له‌گه‌ڵ یه‌ك به یه‌كی فه‌رمانگه‌كانی سوپاكه‌یدا هه‌یه.

بۆ نموونه: ئه‌و گه‌ردیله‌یه‌ی وا له چاوتدا، په‌یوه‌ندیی به هه‌موو خانه و ده‌ماره‌كانی چاوه‌وه له ڕووی مرۆڤدا و به خوێنبه‌ر و خوێنهێنه‌ره‌كانی

---

(١) نووسه‌ر لێره‌دا جموجووڵه‌كانی بوونه‌وه‌رانی ناو گه‌ردوون به جه‌زبه و حاڵ لێهاتنی موریدی ته‌ریقه‌تی مه‌وله‌ویی "مه‌ولانا جه‌لاله‌ددینی ڕۆمی" ده‌شوبهێنێ، كه به ده‌وری خۆیاندا ده‌خولێنه‌وه و، له هه‌مان كاتیشدا به ده‌وری ئه‌لقه‌ی زیكره‌كه‌یدا ده‌سووڕێنه‌وه. (وه‌رگێڕ)

لەشەوە هەیە. هەر لەسەر بناغەی ئەم پەیوەندیيانەشە کە کار و فەرمانبەری و چالاکیيەکی دیاری کراوی بۆ دادەنرێت و، لە ڕووناکیی ئەم پەیوەندیيانەوەیە کە چەندین سوود و بەرژەوەندی بەرهەم دەهێنێت.

بەم جۆرە، هەموو شتێکی ناو بوونەوەر بۆ خۆت لێکبدەرەوە.

لەسەر ئەم بناغەیە، هەر شتێك لە بوونەوەردایە، لە دوو لایەنەوە، شایەتی لەسەر "پێویستیی بوون"ی خوای گەورەی خاوەنی توانستی ڕەها دەدات:

لایەنی یەکەم: ڕاپەڕاندن و ئەنجامدانی ئەو کارانەی کە هەزاران جار لە وزەی خۆی زیاترن، لە کاتێکدا کە ئەو بوونەوەرە بۆ خۆی لە ئەنجامدانی کاری وادا گەلێ کۆڵەوار و دەستەوسانە.

لایەنی دووهەم: تەبایی جمووجووڵەکانی لەگەڵ ئەو دەستوورانەی کە ڕێسای جیهان ڕێکدەخەن و، گونجاویی کارەکانی لەگەڵ ئەو یاسایانەی کە هاوسەنگیی بوونەوەران ڕاگر و بەردەوام دەکەن.

جا ئەو بوونەوەرە لەم ڕووەوە و بەم تەبایی و گونجاویيەی، شایەتی لەسەر بوونی ئەو خواوەندە زانا و بەتوانایە دەدات. چونکە بێ گیانێکی وەك "گەردیلە" یان مێروویەکی وەك "هەنگ" هەرگیز سەر لە ڕێسا و هاوسەنگی دەرناکات کە دوو مەسەلەی ورد و گرنگی ناو "کیتابی موبین"ن[1] (کە بریتییە لە توانستی خوای گەورە) چونکە گەردیلە و هەنگ لە کوێ دەتوانن ئەو کتێبە بخوێننەوە کە لە دەستی ئەو کەسەدایە دەفەرموێ:

﴿يومَ نَطْوِي السَّماءَ كَطَيِّ السِّجلِّ لِلْكُتُبِ﴾ (الأنبياء:١٠٤)؟!

---

(١) مامۆستا نوورسی لە پێشەکی مەبەستی دووهەمی وتەی "سیهەم"دا بۆچوون و تێگەیشتنی خۆی لە : "ئیمامی موبین" و "کیتابی موبین" ڕوون کردووەتەوە. بڕوانە کتێبی (وتەکان ل ٨١٩-٨٢٠). (وەرگێڕ)

کەس ناتوانێت دەست بە ڕووی ئەم شایەتییەوە بنێت کە گەردیلە دەیدات، مەگەر بەکێك بە نەفامی و هەرزەییەکی لەڕادەبەدەرەوە لەو گومانەدا بێت کە ئەم گەردیلەیە یان ئەو هەنگە خاوەنی چاوێکی تیژی وەهایە بتوانێت پیتە وردەکانی ناو "کیتابی موبین" بخوێنێتەوە!

بەڵێ، بەدیهێنەری دانا دەستوور و فەرمانەکانی "کیتابی موبین" بەوپەڕی جوانی و پوختی و کورتی، لە دووتوێی لەزەت و پێویستییەکی تایبەتیی ئەو شتەدا دادەنێت. جا ئەگەر هەر شتێك بەپێی ئەو لەزەت و پێویستییە تایبەتییەی خۆی کارێکی ئەنجام دا، ئەوا - بێ ئەوەی بە خۆی بزانێت - فەرمانەکانی ئەو کیتابی موبینەی جێبەجێ کردووە.

بۆ نموونە: سەیری "مێشوولە" بکە، دەبینیت هاودەم لەگەڵ لەدایکبوون و هاتنیدا بۆ دنیا یەکسەر لە ماڵەکەی دەردەچێت و هێرش بۆ سەر دەموچاوی مرۆڤ دەبات و بە گۆچانە درێژ و لمۆزە باریکەکەی، سەروسیمای ئادەمیزاد دادەگرێتەوە و شلە زیندەیی(سائل حیوي)یەکەی[1] دەتەقێنێتەوە و تا دەتوانێت لێی هەڵدەمژێت. ئنجا لەم هێرش و پەلاماردانەشدا کارامەییەکی یەکجار ناوازەی سەربازییانە دەنوێنێت.

ئایا کێ ئەم کارامەییە ناوازە و، پیلانە وردە جەنگییانە و، وردەکاری و لێزانینەی لە تەقاندنەوەی خوێنی مرۆڤدا فێری ئەم بەدیهێنراوە تازە بۆ دنیا هاتووە کرد کە هیچ مەشق و ئەزموونێکی زووتری بە خۆیەوە نەدیوە؟! لە کوێ ئەم زانیارییانەی بەدەست هێنا؟

منی سەعیدی هەژار دان بەوەدا دەنێم کە ئەگەر من بوومایە لە بریی ئەو، مەگەر دوای چەندین تاقیکردنەوەی دوور و درێژ و، دەرس و ئامۆژگاریی

---

(١) مەبەست خوێنە. (وەرگێڕ)

یەك لە دوای یەك و ماوەی زۆر و درێژخایەن نەبوایە هەرگیز فێری ئەو پلان و کارامەییە سەربازی و هێرش و پەلامار و وردەکاری‌یانە نەدەبووم لە دەرهێنانی ئەو شلەمەنی‌یەی جەستەی مرۆڤدا!

بۆ خۆت "هەنگ"ی ئیلهام کراو و، جالجالۆکە و، بولبول - کە بە جۆرێکی ناوازەی ڕەنگین هێلانەکەی دەتەنێت - بەم پێوەرە لێك بدەرەوە. تەنانەت دەتوانیت ڕووەکیش قیاس بکەیتە سەر گیانداران.

بەڵێ، خوای گەورەی شکۆمەندی خاوەنی سەخاوەتی ڕەها و بێ‌سنوور "کارتێکی پێناس"ی بە دەستی هەموو یەکێك لە زیندەوەران سپاردووە. هەموو یەکێك لەو کارتانەش بە پێنووسی "لەزەت" و مەرەکەبی "پێویستی" نووسراونەتەوە و، خوای گەورە بەرنامەی فەرمانە تەکوینی‌یەکانی خۆی و، پێویستیی فەرمانبەری و کاروبارەکانی هەموو یەکێك لەو زیندەوەرانەی لە کارتی پێناسی ئەودا تۆمار کردووە.

کەواتە خاوێنی بۆ ئەو خواوەندە دانا و شکۆمەندەی کە بەم جۆرە هەموو دەستوورەکانی "کیتابی موبین"ی تایبەت بە "هەنگ"ی لەو کارتی پێناسە بچووکە و لە سەری هەنگدا نووسیوە و تۆماری کردووە و کردوویەتی بە کلیلی لەزەتێکی تایبەتیی هەنگ کە هەمیشە لە کار و کۆششدایە، تاکو هەنگ - بەو کلیلە - پێناسەکەی ناو مێشکی بکاتەوە و بەرنامەی کارەکانی خۆی تێدا بخوێنێتەوە و پەی بە ئەرکەکانی سەرشانی ببات و، بەپێی ئەو بەرنامەیە هەوڵ و تەقالا بدات و، یەکێك لەو دانایانە بخاتە ڕوو کە لە ئایەتی: ﴿وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ﴾دا (النحل:٦٨) جەم کراون!

دەسا ئەی ئەو کەسەی کە ئەم یادخەرەوەی هەشتەمە دەخوێنێتەوە یان دەبیستی!

ئەگەر بە ڕاستی و تەواوی لێی تێگەیشتوویت، لەوا لە نهێنی‌یەکی: ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ (الأعراف:١٥٦) گەیشتوویت و..

"یەی"ت بە یەکێك لە ڕاستی‌یەکانی: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾(الإسراء:٤٤) بردووە و..

بە یەکێك لە دەستوورەکانی: ﴿إِنَّما أَمْرُهُ إِذا أَرادَ شَيْئاً أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ (يس:٨٢) شادبوویت و..

مەسەلەیەکی ورد و ناسکی نێوان مەسەلەکانی: ﴿فَسُبْحانَ الَّذي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ (يس:٨٣) فێر بوویت!

یادخەرەوەی نۆهەم

بزانە کە:

"پێغەمبەرێتی"ی ناو گرۆی مرۆڤ: پوختەی هەرچی خێر و، بناغە و کاکڵەی هەموو کەماڵێکە..

هەروەها "ئایینی حەق و ڕاستەقینە"ش(ئیسلام): پێرستی گشت بەختەوەری‌یەك و..

"ئیمان"یش: جوانیی پاك و خاوێنی دوور لە هەموو خلتەیەکە.

جا مادەم جوانی‌یەکی پرشنگداری درەخشان و، ڕۆژنەیەکی بەرز و فراوان و، حەقێکی ئاشکرا و، کەماڵێکی زۆر لەم جیهانەدا دەبینرێن، لەوا بە ڕوونی و بەڵگەنەویستی دەزانرێت کە: هەرچی حەق و ڕاستی هەیە، تێکڕا لە لای ڕێڕەوی "پێغەمبەرێتی" و، لەناو دەستی "پێغەمبەران"دا - درووودیان لەسەر بێت - کۆبوونەتەوە. گومڕایی و، شەڕ و، زیانیش لە لای نەیارەکانیان.

ئەگەر دەتەوێت ئەمەت بۆ دەربکەوێت ئەوا سەیرێکی یەك لە هەزاری ئەو نموونانە بکە - کە هەر هەموویان - جوانی‌یەکانی ئەو "بەندایەتی"یە دەنوێنن کە پێغەمبەری ئازیز ﷺ بۆ گرۆی مرۆڤی هێناوە.

نموونەکەش ئەمەیە:

پێغەمبەر ﷺ لە نوێژی جەماعەت و، جومعە و، جەژنەکاندا "دڵ"ی یەکتاپەرستان بە "خواپەرستی" یەکدەخات و، "زمان"ی هەمووشیان لەسەر "یەك وشە" کۆدەکاتەوە، بە ڕادەیەك کە گرۆی مرۆڤ بە: (نزا و دەنگی چەندەها دڵ و زمانی بێ سنوور) و بە: (هاوکاری و پشتگیری یەکتر) کارێك دەکەن کە شایستەی ئەوە بن ڕووبەڕووی فەرمایشتی پەرستراوی ڕاستەقینەی خۆیان ڕابوەستن، بە چەشنێ کە هەر هەموویان پێکەوە بەرامبەر "مەزنیی خوایەتی"ی پەرستراوی ڕاستەقینەیان "بەندایەتی‌یەکی یەکجار فراوان"ی ئەوتۆ دەنوێنن کە دەڵێی خودی "گۆی زەوی" خۆیەتی ئەو زیکرەی لە زار دەردەچێت و، ئەو نزا و دوعایە دەکات و، بە گشت سووچ و هەرێم و ناوچە و مەڵبەندەکانیەوە نوێژ بۆ خوای گەورەی خۆی بەجێ دەهێنێت و، گوێڕایەڵی ئەو فەرمانە دەبێت کە بە شکۆداری و مەزنی‌یەوە لە سەرووی هەر حەوت ئاسمانەکانەوە هاتووە و دەفەرموێ:

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلاةَ﴾ (البقرة: ١١٠)!

ئەم مرۆڤەی کە لە خۆیدا بەدیهێنراوێکی لاوازی بچووکی چەشنی گەردیلەیەکی نێوان ئەم جیهانەیە، کەچی بەم یەکگرتنەی و، لە ڕووی مەزنیی بەندایەتی‌یەکەیەوە بۆ خوای گەورە، پلەی: "بەندەی خۆشویستراو"ی بەدیهێنەری ئاسمان و زەوی و، پایەی: "جێنشینی" و "پادشایی" لە زەویدا بەدەست هێناوە و بووە بە فەرماندەی گشت زیندەوەران و ئامانج و ئەنجامی بەدیهێنانی هەموو بوونەوەران.

خۆ ئه‌گه‌ر ده‌نگی ئه‌و "ته‌كبیرانه‌ی" كه‌ پاش نوێژه‌كان به‌ تایبه‌ت نوێژی جه‌ژن له‌ زاری سه‌دان ئیمانداره‌وه‌ ده‌رده‌چێت، وه‌ك له‌ جیهانی "غه‌یب"دا یه‌كیان گرتووه‌، ئاوه‌هاش له‌ جیهانی ئاشكرا و بینراودا به‌ یه‌ك ده‌نگ ده‌ربېڕرێن و یه‌كبگرن، ئایا ئه‌و ده‌نگه‌ یه‌كسان نابێت به‌ ده‌نگی "الله أكبر"ێك كه‌ گۆی زه‌وی بیڵێت و به‌ ئه‌ندازه‌ی مه‌زنیی قه‌باره‌كه‌ی خۆی ده‌ری ببڕێت؟ ئه‌و گۆی زه‌وی‌یه‌ی كه‌ ئه‌ویش - بۆ خۆی - وه‌ك مرۆڤێكی زه‌به‌لاحی یه‌كجار مه‌زنی لێ هاتووه‌؟!

چونكه‌ به‌ یه‌كگرتنی ده‌نگی ته‌كبیری یه‌كتاپه‌رستانی سه‌ر ڕووی زه‌وی له‌ یه‌ك كاتدا، ده‌نگی "الله أكبر"ێكی وا مه‌زن پێكدێت كه‌ ده‌ڵێی له‌ زاری گۆی زه‌وی خۆیه‌وه‌ ده‌رده‌چێت! ته‌نانه‌ت له‌ نوێژی جه‌ژندا ئه‌و ده‌نگه‌ هێنده‌ گه‌رموگوڕی و مه‌زنی ده‌نوێنێت كه‌ به‌چه‌شنی بوومه‌له‌رزه‌ گۆی زه‌وی ده‌له‌رزێنێته‌وه‌! چونكه‌ به‌ "الله أكبر"وتنی جیهانی ئیسلامی، هه‌موو ناوچه‌ و هه‌رێمێكی گۆی زه‌ویش "الله أكبر" ده‌ڵێت و به‌ ته‌سبیحات و زیكری ئه‌وانیش، ته‌سبیحات و زیكری خوای گه‌وره‌ ده‌كات!

ئه‌وه‌تا ئه‌میش به‌ "دڵ"ی كه‌عبه‌ی پیرۆزی - كه‌ قیبله‌ی جیهانی ئیسلامه‌ - وه‌ك مرۆڤ نییه‌ت ده‌هێنێت و، به‌ "زمان"ی عه‌ره‌فه‌ش - كه‌ له‌ ده‌می مه‌ككه‌ی پیرۆزدایه‌ - "الله اكبر" دووپات ده‌كاته‌وه‌. زایه‌ڵه‌ی ده‌نگی ئه‌م ته‌كبیرانه‌ش، وه‌كو زایه‌ڵه‌ی بێ سنووری یه‌ك وشه‌ی "الله اكبر" كه‌ له‌ یه‌ك زاره‌وه‌ ده‌ربچێت، ئاوا له‌ هه‌وای ئه‌شكه‌وتی ناوده‌می گشت ئیماندارانی په‌رش و بڵاوی جیهاندا، به‌ چه‌شنێكی بێ سنوور شه‌پۆل ده‌دات. به‌ڵكو زایه‌ڵه‌ی ده‌نگی ته‌كبیر و زیكره‌كانی ئه‌وان له‌ هه‌موو شوێنێكی ئاسمانه‌كان و جیهانه‌كانی به‌رزه‌خیشدا - به‌ هه‌مان جۆر - له‌ شه‌پۆل و ده‌نگدانه‌وه‌دان!

کەواتە سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوایەی کە ئەم گۆی زەوییەی کردووە بە بەندەی سوژدەبەر بۆ خۆی و، بە تەرزێکی وەهاش ئامادەی کردووە کە ببێت بە سوژدەگا و مزگەوتی پەرستکارانی و بێشکە و لانەی بەدیهێنراوانی. ئنجا بە ژمارەی گەردیلەکانی زەوی و بە ئەندازەی بوونەوەرانیش سوپاسگوزاری و تەسبیحات بۆ ئەو خواوەندە پێشکەش دەکەین لەسەر ئەوەی کردووینی بە نەتەوەی ئەو پێغەمبەرە بەرێزەی ﷺ کە ئەم جۆرە پەرستشەی فێر کردووین!

یادخەرەوەی دەهەم

ئەی سەعیدی بێ ئاگای گرفتاری پەرێشان‌حاڵیی خۆی!

بزانە کە:

گەیشتن بە نووری ناسینی خواوەندی حەق و.. بینینی درەوشانەوەکانی ئەو خواوەندە لەناو ئاوێنەی نیشانەکانی خوایەتیی ئەودا و.. سەیر کردنی ئەو نوورە لە کونیلەی بەڵگەکانی بوونیەوە، داخوازی ئەوەیە کە بە پەنجەی رەخنە ئەو نوورانە هەڵنەسەنگێنیت کە بۆ دڵت دێن و لە ژێریت دەردەکەون. هەرگیز نابێت بە دەستی دوودڵی رەخنەیان ئاراستە بکەیت.

کەواتە دەست بۆ گرتنی هیچ نوورێك درێژ نەکەیت کە لێت دەربکەوێت! بەڵکو لەو چەشنە کاتانەدا بە تەواوی دەستبەرداری گشت هۆکارەکانی گومڕایی ببە و، خۆت بەر تیشکی رووناکیی ئەو نوورە بخە و، رووی تێ بکە. چونکە من بۆ خۆم بینیم و بۆم دەرکەوت کە شایەت و بەڵگەکانی ناسینی خوای گەورە، سێ بەشن:

بەشێکیان: وەك ئاو وایە؛ دەبینرێت و هەستی پێ دەکرێت، بەڵام بە پەنجە ناگیرێت! سەبارەت بەم بەشەیان دەبێ بە تەواوی خۆت بهاویتە ناوی و

دەست لە هەموو ئەندێشەیەك دابشۆیت. جا مادەم ئەم بەشە وەك "ئاو" وایە و لەناو پەنجەدا ناوەستێ و دادەچۆڕێت و دەڕوات، ئەوا بە پەنجەی ڕەخنەگرتن هەڵیمەسەنگێنە، چونکە "ئاوی ژیان" ڕازی نابێت پەنجە بکات بە نیشتەجێی خۆی!

بەشی دووهەم: وەك "هەوا" وایە؛ هەستی پێ دەکرێت، بەڵام نابینرێت و ناگیرێت! دە تۆیش ڕوو لە شنە و سروەی ئەو میهرەبانییە بکە و، خۆتی لە بەرامبەرەوە ڕابگرە و، بە "ڕوو" و "دەم" و "گیان"ت ڕووبەڕووی ڕابووەستە. خۆ ئەگەر لە بریی ئەوەی "گیان"ت بەم بەشە بووژێنیتەوە، بچیت بە چاوی دوودڵی و گومانەوە بۆی بڕوانیت و دەستی ڕەخنەی بۆ درێژ بکەیت، ئەوا لە دەستت دەرباز دەبێت و دەڕوات، چونکە ڕازی نابێت دەستی تۆ بکات بە مەڵبەند و مەنزڵی خۆی!

بەشی سێهەم: وەك "ڕووناکی" وایە؛ دەبینرێت، بەڵام ناگیرێت! تۆیش لە بەرامبەر ئەم بەشەوە خۆت ڕابگرە و، بە بینایی "دڵ" و ڕوانینی "گیان" ڕووبەڕووی ڕابووەستە و ڕووی بینینی خۆتی ئاراستە بکە. ئنجا چاوەڕوان بە. لەوانەیە ئەو لە خۆیەوە بێت بۆ لات، چونکە "ڕووناکی" نە بە دەست دەگیرێت و نە دەشکەوێتە ناو داوی پەنجەی تۆوە، بەڵکو تەنها بە نووری بینایی دڵ ڕاو دەکرێت. خۆ ئەگەر دەستێکی ماددیی هەڵپەکاری بۆ درێژ بکەیت و بتەوێت بە تەرازووی ماددی هەڵی بسەنگێنیت، دڵنیابە کە هەرچەندەش ئەو نەکوژێتەوە بەڵام لێت ون دەبێت. چونکە "ڕووناکی"ی ئاوا هەروەك ڕازی نابێت "شتی ماددی" بەندی بکات و مل بۆ کۆت و زنجیر کەچ ناکات، ڕازیش نابێت "شتی چڕ" ببێت بە خاوەن و فەرماندە و سەرکردەی!

یادخەرەوەی یازدەهەم

سەیری پلەی میهرەبانیی فراوان و شەفەقەتی مەزنی قورئانی پیرۆز بکە بەرامبەر جەماوەری عەوامەکان و، فەرموو چاودێریی قورئان بینە بۆ بیرە ساکار و ڕوانینە سادە و وردنەبینەکانی ئەوان..

سەیر بکە و بزانە چۆن ئەم قورئانە پیرۆزە هەمیشە ئەو جۆرە ئایەتە ڕوون و ئاشکرایانە بە چڕی و زۆری دووپات دەکاتەوە کە بەسەر ڕووی ئاسمانەکان و زەوییەوە بە زەقی نووسراون و، ئەو پیتە درشت و مەزنانەیان پێ دەخوێنێتەوە کە هەر زۆر بە ئاسانی دەخوێنرێنەوە، چەشنی: بەدیهێنانی زەوی و ئاسمانەکان و، هێنانەخوارەوەی ئاو لە بەرزایی ئاسمان و زیندووکردنەوەی زەوی و، ئایەتەکانی تری هاوچەشنی ئەمانە..

کەچی بە دەگمەن نەبێت سەرنجی بینەران بۆ لەو پیتە بچووکانە ڕاناکێشێت کە بە وردی لەناو پیتە گەورەکاندا نووسراون، تاکو خوێندنەوەی ئەو پیتانەیان بەلاوە کارێکی دژوار نەبێت!

پاشان سەیری " توندوتۆڵی"ی ڕوونکردنەوەکانی قورئانی پیرۆز و "ڕەوانی" و "سروشتی"ی شێوازەکەی بکە، چۆن ئەو ئایەتانە بەسەر مرۆڤدا دەخوێنێتەوە کە توانستی خوای گەورە لەناو لاپەڕەکانی بوونەوەراندا نووسیونی، بە ڕادەیەك کە دەڵێی قورئانی پیرۆز بریتییە لە:

خوێندنەوەی کتێب و ڕێساکانی ناو گەردوون و..

کاروبارەکانی بەدیهێنەری نەخشەکێشی ئەو گەردوونە و..

کارە سەرانسەر دانستەکانی خواوەند لەناو گەردووندا!

ئەگەر دەتەوێت ئەمەت بۆ دەربکەوێت، ئەوا فەرموو بە دڵێکی بینەری بێدار گوێ لەو فەرمایشتەی قورئانی پیرۆز ڕابگرە کە دەفەرموێ:

﴿عَمَّ يَتَسَاءلُونَ﴾ (النبأ:١) و..

﴿قُلِ اللّٰهُمَّ مالِكَ المُلْكِ﴾ (آل عمران:٢٦) و..

ئایەتەکانی تری هاوچەشنیان.

یادخەرەوەی دوازدەهەم

ئەی ئەو خۆشەویستانەم کە گوێ لەم یادخەرەوانە ڕادەگرن!

بزانن:

من هەندێ جار لاڵانەوەکانی دڵی خۆم دەنووسم کە بۆ پەروەردگاریان دەکەم، هەرچەند دەبوو بشاررانایەتەوە و نەنووسرانایە. چونکە لە میهرەبانیی خوای گەورە ئومێدەوارم کە کاتێ مردن زمانمی بێدەنگ کرد، گوفتاری نووسینەکەمم لە بریی زمانم لێ وەربگرێت.

بەڵێ، تۆبەی زمانم لەم تەمەنە کورتەمدا هەموو گوناهە زۆرەکانم ناگرێتەوە و فریایان ناکەوێت. لەبەر ئەوە، دەمکردنەوەی نووسینە چەسپاو و بەردەوامەکەم دەتوانێت هەموو ئەو گوناهانە بەسەر بکات و بیانگرێتەوە!

ئەوەبوو سیازدە ساڵ پێش ئێستا و، لە کاتی شڵەژانێکی مەزنی باری ڕۆحی و گۆڕانی پێکەنینی "سەعیدی کۆن" بۆ گریانی "سەعیدی نوێ" بە بەرەبەیانی پیری لە خەوی شەوگاری لاوی بێداربوومەوە و، ئەم موناجات و لاڵانەوەیەم بە عەرەبی نووسی، کە ئەمە واتای هەندێکیەتی:

ئەی پەروەردگاری میهرەبان و خواوەندی بەخشندەم!

بەهۆی ئەوەی کردەوەی خراپم هەڵبژارد، تەمەن و لاویم لەدەست دەرچوو، ئەو بەرهەمانەشیان کە لە دەستمدا ماون، تەنها گوناهە پڕ ئێش و ئازارەکانیانە کە مرۆڤ ڕسوا و شەرمەزار دەکەن و زیانی پێ دەگەیەنن و لە

ڕێ لایدەدەن و، چەند وەسوەسەیەکن مرۆڤ بێزار و دەستەپاچە و کۆڵەوار دەکەن.

خۆ منیش بە بینین بۆم دەرکەوتووە کە بەوپەڕی پەلە و خێرایی و بێ هیچ لادان و ویستێکی خۆم و، بە چەشنی باوك و باپیران و خۆشەویستان و خزمان و هاوڕێیانم، لە دەرگای گۆڕ نزیك بوومەتەوە، کە خانەی تەنیاییە لە ڕێگای هەمیشەییدا، بۆ لێکدابڕانی هەتاهەتایی لەم خانەیەی کە بە دڵنیایی دەزانم خانەیەکی فانی و تیاچووە و، وەك بینراوە هەردەم لە ئاوابوون و کۆچکردندایە، بە تایبەت بۆ یەکێکی وەك منی خاوەن نەفسی بەدخوازی غەددار و فێڵباز.

دەسا ئەی پەروەردگاری میهرەبان و بەخشندەم!

بەم نزیکانە، دەبینم کفنەکەمم پۆشیوە و ڕۆشتوومەتە ناو تابووتەکەم و ماڵئاواییم لە خۆشەویستانم کردووە و، ڕووەو دەرگای گۆڕەکەم کەوتوومەتە ڕێ. وا لە دەرگانەی میهرەبانیی تۆدا دەلاڵێمەوە و هاوار دەکەم:

الأمان.. الأمان.. یا حنان یا منــان! لە خەجاڵەتیی بێ گوێیی کردنت ڕزگارم بکە..

ئاخ.. وا کفنەکەم بە ئەستۆمەوەیە و لەسەر قەبرەکەم ڕاوەستاوم و سەرم بۆ دەرگانەی بەزەییت بەرز دەکەمەوە و، هانات بۆ دەهێنم و دەڵێم:

الأمان.. الأمان.. یا رحمن یا حنان! لە قورسیی باری گوناهـ ڕزگارم بکە.

ئاخ.. وا من بە کفنەکەم پێچراومەتەوە و، لە گۆڕەکەمدا نیشتەجێ بووم و ڕەوانەکەران بەجێیان هێشتووم و، چاوەڕێی لێبوردن و میهرەبانیتم و، بە چاو دەبینم کە جگە لای تۆ هیچ پەنا و دالدەیەك نییە و، هاوار دەکەم:

الأمــــان.. الأمــــان.. لەدەست تەنگیی جێگا و بێ هاوەدەمیی ئەنجامی تاوانباری و، لە دەست ناشیرینیی ڕووی گوناهەكان..

یارحمن.. یاحنان.. یامنان.. یادیان! لە هاوەڵێتیی گوناهـ و تاوان ڕزگارم بكە.

ئەی خوای گەورەم!

تەنها میهرەبانی و بەزەیی تۆ داڵدە و پەنامە، سكاڵای خەم و پەژارەشم هەر تەنها بۆ لای تۆیە.

ئەی بەدیهێنەری بەخشندە و پەروەردگاری میهرەبان و گەورەم!

ئەم سەعیدە بەندە و بەدیهێنراوەی خۆت، كە هەم گوناهبار، هەم كۆڵەوار و بێ دەستەڵات، هەم بێ ئاگا، هەم نەزان، هەم بیمار، هەم زەلیل، هەم خراپكار، هەم بەساڵاچوو، هەم بەدبەخت و، هەم لە گەورەی خۆی هەڵهاتوو.. وا دوای چل ساڵی هەڵهاتن، گەڕاوەتەوە و هانا و پەنای بۆ میهرەبانیی تۆ هێناوە و، دان بە تاوان و گوناهەكانیدا دەنێت و، گرفتاری چەندین وەهم و نەخۆشی بووە و، لێت دەپاڕێتەوە..

جا ئەگەر وەری‌بگریت و لێی خۆش ببیت و بەزەییت پێدا بێتەوە، ئەوا تۆ ئەهل و شایانی ئەوەیت و لە هەموو میهرەبانێك میهرەبانتریت..

دەنا پەنا بۆ چ دەرگایەكی جگە لە دەرگای تۆ بەرێت؟ لە كاتێكدا كە تەنها تۆ پەروەردگاری مەبەست و حەقی پەرستراویت؟

لا إله إلاّ أنت وحدك لا شريك لك.

آخر الكلام في الدنيا وأول الكلام في الآخرة وفي القبر:

أشهد أن لا إله إلاّ الله، وأشهد أنّ محمداً رسول الله، صلى الله تعالى عليه وسلم.

یادخەرەوەی سیازدەهەم

ئەم یادخەرەوەیە بریتی‌یە لە پێنج مەسەلەی تەماوی و تێکەڵ کە پێویستیان بە روونکردنەوە هەیە:

◆ مەسەلەی یەکەم:

ئەوانەی کە لە رێی حەقدا کاردەکەن و لە پێناویدا تێدەکۆشن، لە کاتێکدا کە دەبوو تەنها بیر لە کار و ئەرکی سەرشانی خۆیان بکەنەوە، کەچی بیر لە چەند کار و تەگبیرێکی ئەوتۆ دەکەنەوە کە تایبەتن بە خوای گەورەوە و، هەموو ئیش و کارێکیان لەسەر ئەو بناغەیە بنیات دەنێن، ئیتر لە ئەنجامدا بە هەڵەدا دەچن!

کتێبی: (أدب الدنيا والدين) دەگێڕێتەوە کە[1]: جارێکیان شەیتانی لەعنەتی خۆی پیشانی حەزرەتی عیسا - دروودی لەسەر بێت - دا و پێی وت:

"ئایا تۆ نالێیت ئەوەی خوا لە چارەتدا نەینووسیبێت نایەتە رێت"؟

حەزرەتی عیسا فەرمووی:

"بەڵێ".

شەیتانی لەعنەتی وتی:

"کەواتە لەسەر لوتکەی ئەم چیایەوە خۆت فڕێ بدەرە خوارەوە، چونکە ئەگەر لە چارەنووستدا ساغ و سەلامەتیت بۆ نووسرابێت، ئەوا هیچت لێ نایەت"!

حەزرەتی عیسایش فەرمووی:

---

(١) بڕوانە: "أدب الدنيا والدين" لأبي الحسن علي بن محمد الماوردي. تحقيق: مصطفى السقا. ص ٢٧ الطبعة الثانية. (وەرگێڕ)

"لەعنەتی! خوا بۆی هەیە بەندەی خۆی تاقی بکاتەوە، بەڵام بەندە بۆی نی‌یە پەروەردگاری خۆی تاقی بکاتەوە"!

واتە: خوای گەورە بۆی هەیە بەندەی خۆی تاقی بکاتەوە و پێی بفەرموێ: ئەگەر فلانە کار ئەنجام بدەیت ئاوا پاداشتت دەدەمەوە، ئەوەتا لە توانانشتدا هەیە بیکەیت، بەمەش ئەو بەندەیەی خۆی تاقی دەکاتەوە. بەڵام بەندە مافی ئەوەی نی‌یە، تەنانەت هەر لە تواناشیدا نی‌یە پەروەردگاری خۆی تاقی بکاتەوە و بڵێت: وا کارەکەم ئەنجام دا، ئایا تۆش فلانە کارم بۆ دەکەیت؟

ئەم شێوازە گوفتارانەی کە ئاماژەیان تێدایە بۆ تاقیکردنەوەی خوای گەورە، لە ڕاستیدا بێ‌ئەدەبی‌یە لە بەرامبەر پەروەردگاریتیی خوای گەورە و، پێچەوانەی ڕەویەی بەندایەتی‌یە.

جا مادەم وایە، ئەوا دەبێ مرۆڤ ئەرك و واجبی خۆی بەجێ بهێنێت و خۆی لە کارسازی و قەدەری خوای گەورەدا هەڵنەقورتێنێت.

جەلالەددین خوارەزم شا، کە یەکێکە لە پاڵەوانانی ئیسلام و چەندین جار بەسەر سوپای جەنگیزخاندا سەرکەوتنی بەدەست هێناوە، لە جەنگەکانیدا هەمیشە دەکەوتە پێش سوپاکەیەوە. وەزیران و نزیکانی پێیان وت: خوای گەورە بەسەر دوژمنانتدا سەرت دەخات!

وەڵامی دانەوە و پێی وتن:

ئەوەی ئەرکی سەرشانی منە: جیهادکردنە لە پێناوی خوای گەورەدا بۆ ئەوەی فەرمانی خواوەند بەجێ بهێنم و شوێنی بکەوم. ئیتر من کارم بەسەر شتێکەوە نی‌یە کە ئیشی خوای گەورە خۆیەتی و نەخراوەتە ئەستۆی منەوە. چونکە چ سەرکەوتن و چ شکست هێنان هەردووکیان کاری تەقدیری خوای گەورەن.

جا لەبەر ئەوەی ئەم پاڵەوانە لەم نهێنییە وردەی تەسلیم بوون و ملکەچ کردن بۆ فەرمانەکانی خوای گەورە تێگەیشتبوو، ئەوا زۆربەی جار و بە شێوەیەکی دەراسا لە جەنگەکانیدا سەردەکەوت.

بەڵێ، نابێ مرۆڤ بە بۆنەی ئەو جوزئە ئیختیارییەی کە هەیەتی بیر لە ئەنجامی کارەکان بکاتەوە، کە خوای گەورە خۆی ئەو ئەنجامانە دەسازێنێت.

بۆ نموونە: هەندێ لە برایان شەوق و حەماسەتیان بۆ پەیامەکانی نوور زیاد دەبێت کاتێ کە خەڵکی بەدەم ئەم پەیامانەوە بێن و سوودیان لێ وەربگرن، دەبینیت ئەم برایانە لەم جۆرە کاتانەدا پتر چالاکی دەنوێنن، بەڵام کاتێ خەڵکی بەدەم ئەم پەیامانەوە ناچن، ورە و هێزی مەعنەویی لاوازان سست دەبێت و بڵێسەی شەوق و تاسەمەندییان دەکوژێتەوە.

کەچی پێغەمبەر ﷺ کە مامۆستای هەرە مەزن و پێشەنگی هەموان و پێشەوای هەرە بەرزی ئیماندارانە، ئەم فەرمانەی خواوەندی کردبوو بە رابەری خۆی کە دەفەرموێ:

﴿وما على الرسولِ إلاّ البلاغُ المبين﴾ (النور:٥٤).

ئەوەبوو هەتا خەڵکی پشتیان لێ هەڵبکردایە و گوێیان لێ رانەگرتایە و دوور بکەوتنایەتەوە لێی، ئەو لە پێناوی راگەیاندنەکەیدا پتر تێدەکۆشا و زیاتر جیهادی دەکرد. چونکە بە دڵنیاییەوە دەیزانی گوێڕایەڵیی خەڵکی و هیدایەتدانیان کاری خوای گەورەیە، بەپێی ئەم ئایەتە پیرۆزەی کە دەفەرموێ:

﴿إنّكَ لا تـهدي مَنْ أَحبَبْتَ ولكنَّ الله يهدي مَنْ يشاء﴾ (القصص:٥٦).

ئیتر ئەم پێغەمبەرە ئازیزە ﷺ هەرگیزاو هەرگیز دەستی نەدەخستە ناو کاروباری خوای گەورەوە.

ده‌سا برایانم! خۆتـان لـه‌ ئیشـو كارێكدا هه‌ڵمـه‌قورتێنن كـه‌ پـه‌یوه‌ندیی پێتانه‌وه‌ نی‌یه‌ و، كاره‌كانتـان له‌سـه‌ر ئه‌و بناغانه‌ بنیات مه‌نێن و، لـه‌ بـارێكی وه‌هادا مه‌بن كه‌ ئه‌وه‌ بگه‌یه‌نێت به‌دیهێنه‌رتان تاقی بكه‌نه‌وه‌.

◆ مه‌سه‌له‌ی دووهه‌م:

"مه‌به‌ست" له‌ خواپه‌رستیدا جێبه‌جێ كردنی فه‌رمانه‌كانی خوای گه‌وره‌ و ده‌ستكه‌وتنی ڕه‌زامه‌ندی‌یه‌تی. كه‌واته‌ ئه‌وه‌ی داخوازی په‌رستنه‌ جێبـه‌جێ كردنی فه‌رمانی خـوای گه‌وره‌یه‌ و، ئه‌نجامه‌كه‌شـی ده‌ستكه‌وتنی ڕه‌زامـه‌ندیی ئه‌وه‌ و، به‌روبووم و سووده‌كانیشی لـه‌ دوارۆژدان. له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شـدا، ئه‌گـه‌ر سـوودی هـه‌ندێ لـه‌و به‌روبوومانه‌ لـه‌م دنیـادا بـه‌ مـرۆڤ ببه‌خشـرێن، نابێتـه‌ كارێكی پێچه‌وانه‌ی خواپه‌رستی، به‌ مه‌رجێ ده‌ستكه‌وتنی ئـه‌م سـووده‌ نـه‌بێت به‌ هۆكاری سه‌ره‌كی و مه‌به‌ستی ئه‌نجامدانی ئه‌و په‌رستنه‌!

كه‌واتـه‌ ئـه‌و سـوود و به‌روبوومانـه‌ی كـه‌ لـه‌ ئه‌نجامی خواپه‌رسـتنه‌وه‌ و بێ داواكردنیان به‌ مرۆڤی ئیمـاندار ده‌به‌خشـرێن، دژی خواپه‌رسـتی نـین، بـه‌ڵكو وه‌ك هانده‌ر و شه‌وق به‌خش وان بۆ مرۆڤه‌ لاوازه‌كان.

به‌ڵام ئه‌گه‌ر ئه‌و سوودانه‌ی دنیا ببن بـه‌ "هـۆ" یـان به‌شێك لـه‌ "هـۆ"ی ئـه‌و په‌رستنه‌، یـان ئـه‌و ویرده‌، یـان ئـه‌و زیكـره‌، ئـه‌وا به‌شـێك لـه‌و په‌رستنه‌ بـه‌تاڵ ده‌بێته‌وه‌. ته‌نانه‌ت ئه‌و ویرده‌ی كه‌ چه‌ندین تایبه‌تكاریی زۆری هه‌یه‌، بـه‌م نیـازه‌ وای لـێ دێت هیچ ئه‌نجامێكی نامێنێت.

جا ئه‌و كه‌سانه‌ی كه‌ له‌م نهێنی‌یه‌ تێنه‌گه‌یشتوون و "ئـه‌ورادی قودسییه‌"ی شاهی نه‌قشبه‌ند – كه‌ دارای سه‌دان تایبه‌تكاری‌یه‌ – یان "الجوشـن الكبیر" – كه‌ هه‌زاران چاكه‌ و تایبـه‌تكاریی تێدایـه‌ – ته‌نـها بـه‌ نیـازی ده‌ستكه‌وتنی ئـه‌و سوودانه‌ ده‌خوێنن، ئه‌وا ئه‌و سـوودانه‌یان ده‌ستگیر نـابێت، بـه‌ڵكو هـه‌رگیزاو هه‌رگیز ناگونجێ ده‌ستیان بكه‌وێت و بیانبینن و به‌ هیچ جۆرێـك مـافی بینینی

ئەو سوودانەیان نییە. چونکە نابێ ئەو سوودانە هۆی خوێندنی ئەو ویردانە بن، کەواتە نابێ ڕاستەوخۆ ئامانج و مەبەست بن لەو خوێندنەدا، لەبەر ئەوەی ئەو سوودانە فەزڵێکی خوای گەورەن لە ئەنجامی خوێندنی ئەو ویردانەوە کە بە جۆرێکی بێگەرد و بە بێ مەبەستی داوا کردنی هیچ شتێك خوێنرابن، خوای گەورە دەیانبەخشێت.

خۆ ئەگەر خوێنەری ئەم ویردانە ئەو سوودانەی لە نیازدا بوو، ئەوا ئەم نیازەی هەندێ لە "ئیخلاس"ەکەی دەشێوێنێت و تێکی دەدات، تەنانەت لە بازنەی "پەرستن" دەیهاوێتەدەر. دیارە ئەو کاتەش بەهای ئەو ویردانە نامێنێت.

بەڵام هەندێ کەسی لاواز هەن کە هەمیشە پێویستیان بە شەوق و هاندانە. جا ئەگەر یەکێك لەوانە ئەو ویردانەی بە نیازێکی خاوێن بۆ خوای گەورە خوێند و لە هەمان کاتدا ئەو سوودانەشی لە یاددا بوو، ئەوا زیانی نییە و لێی وەردەگیرێت.

جا لەبەر تێنەگەیشتن لەم حیکمەتە، زۆر کەس دووچاری گومان و دوودڵی دەبن کاتێ ئەم ویردانە دەخوێنن و ئەو سوودانەشیان دەست ناکەوێت کە لە قوتب و پیاوچاکە پێشینەکانەوە ڕیوایەت کراون، بگرە لەوانەیە ئینکاریشیان بکەن.

◆ مەسەلەی سێهەم:

"طوبى لمن عرف حده و لم يتجاوز طوره"(١).

"خۆر" لە هەموو شتێکدا دەدرەوشێتەوە و دەردەکەوێت، هەر لە بچووکترین گەردیلە و وردە شووشە و دڵۆپی ئاو و حەوز و کانی و دەریای مەزنەوە، تا دەگاتە مانگ و هەسارە گەرۆکەکان. هەر یەك لەمانەش

(١) خۆشبەختی بۆ ئەو کەسەی لە سنووری خۆی لانادات. (وەرگێڕ)

سنووری خۆیان ده‌زانن و به‌پێی توانا و لێهاتنیان تیشكدانه‌وه و شێوه‌ی "خۆر" له‌سه‌ر ڕووی خۆیاندا مۆر ده‌كه‌ن.

بۆ نموونه:

دڵۆپێك ئاو ده‌توانێت بڵێت: تیشكدانه‌وه‌ی خۆرم له‌لایه. ئه‌مه‌ش به‌پێی لێهاتنی خۆی. به‌ڵام پڕ كێشیی ئه‌وه ناكات كه بڵێت: من به‌ چه‌شنی ده‌ریا ئاوێنه‌ی خۆرم!

مه‌قامه‌كانی ئه‌ولیاش به‌ هه‌مان جۆرن؛ ئه‌وانیش به‌ گوێره‌ی جۆراوجۆریی دره‌وشانه‌وه‌كانی ناوه‌ جوانه‌كانی خوای گه‌وره، چه‌ندین پله‌ی زۆر و زه‌به‌نده‌یان هه‌یه. چونكه هه‌موو یه‌كێك له‌ ناوه‌ جوانه‌كانی خوای گه‌وره – وه‌ك خۆری ناو نموونه‌كه – چه‌نده‌ها دره‌وشانه‌وه‌یان هه‌یه، هه‌ر له‌ "دڵ"ه‌وه تا ده‌گاته "عه‌رش". "دڵ"یش عه‌رشه، به‌ڵام ناتوانێت بڵێت: "من وه‌ك عه‌رشی ئه‌عزه‌م وام".

جا ئه‌و كه‌سه‌ی له‌ ڕێی شانازی و له‌خۆبایی بوونه‌وه سلووك ده‌كات، ئا لێره‌وه ئه‌مه‌ی لێ ده‌ئالۆزێت و دڵه‌ هه‌ره‌ بچووكه‌كه‌ی خۆی، كه‌ وه‌ك گه‌ردیله‌ وایه، له‌گه‌ڵ عه‌رشی ئه‌عزه‌مدا به‌ یه‌ك چاو ته‌ماشا ده‌كات و، ئه‌و پله‌ بچووكه‌ی خۆیشی، كه‌ وه‌ك دڵۆپێك وایه، به‌ هاوشانی پله‌ی ئه‌ولیا مه‌زنه‌كان داده‌نێت كه‌ وه‌ك ده‌ریا وایه.

له‌ كاتێكدا كه ده‌بوو هه‌موو خه‌م و توانایه‌كی بۆ زانین و ناسینی بناغه‌ی خواپه‌رستی ته‌رخان بكردایه، كه‌ بریتی‌یه‌ له‌: كۆڵه‌واری و، هه‌ژاری و، هه‌ست كردن به‌ قسوور و ناته‌واویی خۆی له‌ به‌رده‌م به‌دیهێنه‌ری به‌توانا و، لاڵانه‌وه‌ له‌ ده‌رگانه‌ی خوایه‌تیی خوادا و، سوژده‌بردن له‌و ده‌رگانه‌یه‌دا به‌وپه‌ڕی زه‌لیلی و ملكه‌چی بۆ خوای گه‌وره..

لە کاتێکدا دەبوو ئەمەی بکردایە، کەچی دەبینیت ڕێی شانازی کردن و لەخۆ بایی بوون دەگرێتەبەر! ئنجا بۆ ئەوەش کە لەگەڵ ئەو پلەوپایە بەرزانەدا خۆی بگونجێنێت و پارێزگاریی ئەم خۆگونجاندنەی بکات، تەکەللوفی پێوە دەردەکەوێت. لەمەشەوە دەکەوێتە ناو کاری بێ سوودی وەك: غروور و خۆویستی و گیروگرفتی سەختەوە.

بە کورتی:

لە فەرموودەی پیرۆزدا هاتووە کە:

"هلك الناس إلاّ العالمون، وهلك العالمون إلاّ العاملون، وهلك العاملون إلاّ المخلِصون، والمخلِصون على خطر عظيم"[(١)].

واتە: تەوەرە و خولگەی ڕزگاربوون تەنها هەر ئیخلاسە. کەواتە دەستکەوتنی ئیخلاس لەوپەڕی گرنگیدایە.

چونکە ئەوەندەی گەردیلەیەك کردەوەی خاوێن و بێگەرد لای خوای گەورە لە چەندەها تەن کردەوەی خلتاوی باشترە.

مرۆڤیش بەوە ئیخلاسی دەست دەکەوێت کە بیر بکاتەوە و بزانێت: هاندەری ئەو کارانەی دەیانکات تەنها "بەجێهێنانی فەرمانەکانی خوایە" نەك شتی تر. ئەنجامەکانیشیان تەنها "ڕەزامەندیی خوای گەورەیە" و، ئنجا بەوە دەبێت ئەو مرۆڤە لە ئیشوکاری خوای گەورەدا خۆی هەڵنەقورتێنێت.

هەموو شتێك ئیخلاسی تێدایە، تەنانەت خۆشەویستیی بێ گەردی بە ئەندازەی گەردیلەیەك لە چەندەها تەن خۆشەویستیی ڕواڵەتی باشترە.

شاعیرێك ئەم جۆرە خۆشەویستی‌یەی بەم بەیتە شیعرە دەربڕیوە کە دەڵێت:

---

(١) کتێبی "كشف الخفاء" فەرموودەی ژمارە (٢٧٩٦) دەڵێت: "قال الصغاني: وهذا الحديث مفترى ملحون، والصواب في الإعراب: العالمين والعاملين والمخلصين". (لە چاپە عەرەبی‌یەکەوە)

وما أنا بالباغي على الحُبِ رشوةً ضعيفٌ هــوى يُبغى عليه ثوابُ

واتـە: لەسـەر ئـەم خۆشـەویستییەم داوای هیـچ بـەرتیل و پاداشـت و خـەڵات و بەخششـێك ناكـەم، چونكـە ئـەو خۆشەویسـتییەی داواكـاری پاداشت و خەڵات بێـت، خۆشەویسـتییەكی لاوازە و بە زوویی كۆتایی پێ دێت.

خـوای گـەورە، ئەم خۆشەویستییە بێگـەردەی لـە سروشتی مرۆڤـدا بـە تایبەتیش لە سروشتی تێكڕای دایكاندا، داناوە. شـەفەقەتی دایـك نموونەیـەكی ئاشكرا و بەرجەستەی ئەم خۆشەویستییە بێگەردەیە.

بەڵگـەش لەسـەر ئـەوەی كـە دایكـان هـەرگیز داوای بـەرتیل و پاداشـت و خـەڵات ناكـەن بەرامبـەر خۆشویستنی منداڵـەكانیان، ئەوەیە كـە: لـە پێنـاوی منداڵـەكانیاندا خۆیـان بـەخت دەكـەن، بـەڵكو هــەندێكیان لـــەو پێنـــاوەدا دواڕۆژیشیان دادەنێن! تەنانـەت بـە چاوی خۆت دەبینیـت كـە "مریشـك" پەلاماری "سـەگ" دەدات تـاكو جوجەڵەكـەی لـە دەمـی ئـەو سـەگە ڕزگـار بكـات - وەك خەسـرەو بـە چـاوی خـۆی بینیـی - ئاشكرایشـە كـە هـەموو سەرمایەكەی بریتییە لە ژیانەكەی، كەچی لەو پێناوەدا بەختی دەكات!

◆ مەسەلەی چوارەم:

ئەو نیعمەتانەی كە لە ڕێی هۆكارێكی تایبەتییەوە بۆ مـرۆڤ دێـن، نـابێت بـە حسـابی ئـەو هۆكـارە ڕواڵەتییانـە وەربگـیرێن، چونكـە ئـەو هۆكـارەی نیعمەتەكەی لە ڕێگاوە دێت یان دارای ئیختیارە، یان بێئیختیارە. جـا ئەگـەر چەشنی ئاژەڵ و ڕووەك بێ ئیختیار بوو، ئـەوا هیـچ گومـانێكی تێـدا نییـە كـە ئەو نیعمەتەت بە حساب و بە ناوی خوای گەورەوە دەداتێ. مادەم ئـەو كاتێ نیعمەتەكەت پێشكەش دەكات بە زمانی حاڵ ناوی خوای گـەورە دەهێنێـت،

واتە ﴿بسـمِ الله﴾ دەکات و ئنجا دەتداتێ، ئەوا تۆیش بە ناوی خوای گەورەوە وەریبگرە و بیخۆ.

بەڵام ئەگەر ئەو هۆکارە خاوەنی ئیختیار بوو، ئەوا دەبێ ناوی خوا بهێنێت و بڵێت: ﴿بسمِ الله﴾. هەتا ئەو ناوی خوای لێ نەهێنێت تۆ هیچی لێ وەرمەگرە. چونکە واتای ئاماژەیی - سەرباری واتای ڕاشکاوی - ئایەتی پیرۆزی: ﴿ولا تأكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ الله عَلَيْهِ﴾ (الأنعام:١٢١) ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە هەر نیعمەتێك ناوی خاوەنی ڕاستەقینەی خۆی لەسەر نەهێنرابێت، کە خوای گەورەیە و، بە ناوی ئەو خوایەوە بەدەستتان نەدرابێت، ئێوە لێی مەخۆن.

بەم پێیە، دەبێ بەخشەر و وەرگر - هەردووکیان - ناوی خوا بهێنن. خۆ ئەگەر بەخشەر ناوی خوای نەدەهێنا و تۆیش گەلێ موحتاجی وەرگرتنی ئەو نیعمەتە بوویت، ئەوا تۆ ناوی خوای لێ بهێنە و وەریبگرە. بەڵام لەو کاتەدا کە وەری دەگریت لە سەرووی دەستی بەخشەرەوە دەستی "میهرەبانیی خواوەند" ببینە کە ئەو نیعمەتەی بە تۆ و بەویش بەخشیوە. ئنجا ئەو دەستی میهرەبانییە بە "شوکرانە بژێری" ماچ بکە و نیعمەتەکەی لێ وەربگرە. واتە لە ناوەندی نیعمەت بەخشیندا یادی نیعمەت بەخشی ڕاستەقینە بکەرەوە.

لە ڕاستیدا "شوکرانەبژێری" بریتییە لەم ڕوانین و یادکردنەوەیە.

پاشان - ئەگەر ویستت - ئاوڕێك لە هۆکارە ڕواڵەتییەکە بدەرەوە و دوعای خێر و ستایشی بۆ بکە، لەبەر ئەوەی کە نیعمەتەکەت لەسەر دەستی ئەودا پێگەیشتووە.

ئەو شتەی هۆکارپەرستان دەخاتە هەڵەوە و لە خشتەیان دەبات، ئەوەیە کە هەرکات دەبینن دوو شت بە یەکەوە دێن یان پێکەوە پەیدا دەبن، وا

گومان دەبەن کە یەکێکیان "هۆکار"ی "بوون"ی ئەوی تریان بێت. کە ئەمەش پێی دەوترێت: "إقتران" واتە: "پێکەوەیی" یان "هاودەمی"..

جا لەبەر ئەوەی کە "نەبوون"ی شتێك دەبێت بەهۆی "نەبوون"ی نیعمەتێك، ئەوا مرۆڤ وا گومان دەبات کە بە هەمان جۆر "بوون"ی ئەو شتەش هۆی "بوون"ی ئەو نیعمەتەیە و، ئنجا سوپاسگوزاری پێشکەش بەو شتە دەکات و بەو پێیە دەکەوێتە هەڵەوە. هەڵەکەشی لەوەدایە کە نازانێت "بوون"ی هەر نیعمەتێك - لە ڕاستیدا - ئەنجامی چەندین پێشەکی و هەل و مەرجی زۆر و زەبەندەیە، بەڵام "نەبوون"ی ئەو نیعمەتە تەنها بە نەهاتنەدیی یەك دانە لەو هەل و مەرجانە ڕوو دەدات!

بۆ نموونە: ئەگەر کەسێك جۆگەی ئاوی باخچەکەی نەکاتەوە، دیارە ئەم کارەی دەبێت بەهۆی وشك بوون و مردنی باخچەکەی، پاشان "فەوتان" و "نەمان" و "نەبوون"ی ئەو نیعمەتانەی کە لەو باخچەیەدان. بەڵام "بوون"ی ئەو نیعمەتە زۆرانەی باخچەکە تەنها پشتیان بە ئاوبەردانەوەی ئەو کەسە نەبەستووە، بەڵکو لەگەڵ ئەو مەرجەشدا پشتیان بە سەدان هەل و مەرجی تر بەستووە کە دەبێ "هەموویان" بێنەدی. تەنانەت هێشتا جگە لە هاتنەدیی هەموو ئەوانەش، بە بێ هۆکاری ڕاستەقینە، کە توانستی پەروەردگاری و ویستی خواییە، هەرگیز ئەو نیعمەتانە نایەنەدی!

بۆ خۆت لەم نموونەیەوە مەودای ئەو جەوتی و چەواشەییە بزانە کە لەم هەڵەیەدا هەیە و، ئنجا لە تاوان و سووچی هۆپەرستان تێبگە!

بەڵێ "إقتران" و "هۆ" دوو شتی لەیەکتر جیاوازن.

بۆ نموونە: ئەو نیعمەتەی هاودەم لەگەڵ "نیازی چاکەکاری"ی کەسێکدا ڕووت تێ دەکات، "هۆ"کەی میهرەبانیی خواوەندە. نیازەکەی ئەویش

جگە لە "إقتران" هیچی تری لە هێنانی ئەو نیعمەتەدا نەبووە و، هەرگیز ئەو نیازە "هۆ"ی "بوون"ی ئەو نیعمەتە نی‌یە.

بەڵێ ڕاستە، ئەگەر ئەو کەسە نیازی ئەو چاکەکاری‌یەی نەبوایە کە لەگەڵ تۆدا بیکات، ئەو نیعمەتە بۆ تۆ نەدەهات. واتە "نەبوون"ی ئەو نیازە دەبوو بەهۆی "نەبوون"ی ئەو نیعمەتە. بەڵام "بوون"ی مەیل و نیازی چاکەکاری‌یەکەی ئەو هەرگیز "هۆ"ی "بوون"ی نیعمەتەکە نی‌یە، لەوانەیە مەرجێك بێت لە نێوان سەدان مەرجی تردا.

هەندێ قوتابیی نوور لەوانەی کە خوای گەورە بەخشش و نیعمەتی زۆری بەسەردا باراندوون، وەك "خەسرەو" و "ڕەئفەت" کەوتنە لەم هەڵەیەوە و، "إقتران" و "هۆ"یان لێ ئاڵۆزا. ئەوەبوو لەڕادەبەدەر ڕەزامەندی‌یان لە مامۆستاکەیان دەردەبڕی و سوپاسیان پێشکەش دەکرد.

کەچی لە ڕاستیدا خوای گەورە نیعمەتی سوودوەرگرتنی ئەوانی لە دەرسەکانی قورئان "هاودەم کردبوو" لەگەڵ ئەو چاکەکاری‌یەی کە بە مامۆستاکەی ئەوانی بەخشیبوو و بریتی بوو لە نیعمەتی سوودگەیاندن بەوان. کەواتە مەسەلەکە جگە لە هاودەمی (إقتران) هیچی تر نی‌یە..

ئەوان دەڵێن: ئەگەر مامۆستامان بۆ ئێرە نەهاتایە ئێمە ئەم دەرسە ئیمانی‌یەمان لەکیس دەچوو. کەواتە سوودگەیاندنی ئەو بە ئێمە "هۆ"ی سوودوەرگرتنی ئێمەیە.

منیش دەڵێم:

برا خۆشەویستەکانم! خواوەندی حەق ئەو نیعمەتەی کە بە منی بەخشیوە "هاودەم" لەگەڵ ئەو نیعمەتەدا ناردوویەتی کە بە ئێوەشی بەخشیوە. "هۆ"ی هەردوو نیعمەتەکە تەنها "میهرەبانیی خوای گەورەیە".

ڕۆژێکیان هەستم بە منەتباری‌یەکی زۆر دەکرد بەرامبەر چەند قوتابی‌یەك لەوانەی کە خاوەنی قەڵەمی کارامەی وەك ئێوە بوون و لە خزمەتگوزاریی نووردا تێ‌دەکۆشان. منیش بە هەمان جۆر "إقتران"و "هۆ"م لێ ئاڵۆزا و، دەموت: گەر ئەو قوتابی‌یانە نەبوونایە یەکێکی خەت ناخۆشی وەك من چۆن دەیتوانی ئەرکی خزمەتگوزاریی قورئان ڕاپەڕێنێت؟

بەڵام پاش ئەوە تێگەیشتم کە خوای گەورە دوای ئەوەی نیعمەتی "خەت خۆشی"ی بە ئێوە بەخشی، نیعمەتی "تەوفیق"یشی لەم خزمەتگوزاری‌یەی قورئانی پیرۆزدا بە من بەخشی. کەواتە هەردوو کارەکە "پێکەوە" و بە "هاودەمی" هاتنە پێش و هیچ کامیان هۆی هاتنی ئەوی تریان نی‌یە.

لەبەر ئەوە، من سوپاسی خۆم پێشکەشی ئێوە ناکەم، بەڵکو لە بریی ئەوە، مژدەتان دەدەمێ و پیرۆزباییتان لێ دەکەم. دەسا ئێوەش لە بریی ڕەزامەندی و سوپاسگوزاری بەرامبەر بە من، دوعا و نزای سەرکەوتن و بەرەکەتم بۆ بکەن.

ئەم مەسەلەیە تەرازوویەکی وردی سەرنەکەری تێدایە، پلەکانی بێ ئاگایی و شیرکی پەنهانی پێ دەزانرێت.

◆ مەسەلەی پێنجەم:

هەروەك ئەگەر موڵکی "کۆمەڵ" بدرێت بە "یەك کەس" بە ستەمێکی مەزن لە قەڵەم دەدرێت و..

گەر کەسێك شتێکی تایبەت بە کۆمەڵەوە زەوت بکات، ئەوا ستەمێکی گەلێ ناشیرین بەرامبەر بە کۆمەڵەکەی دەکات..

بە هەمان جۆر:

ئەو "ئەنجامانە"ش کە هی هەوڵ و کۆششی کۆمەڵن و "پلە مەزنەکان"ی بەرهەمی ڕەوشت جوانیی سەرجەمی کۆمەڵەکەش، گەر بە هی "سەرۆك" یان

"مامۆستا" یان "ڕابەر"ی ئەو کۆمەڵە دابنرێن، ئەوا ستەمێکی گەلێ مەزن لە مافی ئەو کۆمەڵە دەکرێت، لە هەمان کاتیشدا - ئەم کارە - ستەمێکی ئاشکرایە لە خودی ئەو سەرۆك و مامۆستایە.

چونکە ئەم چەشنە کارانە ختووکەی "خۆویستی"ی شارراوە و پەنهانی ناوەوەی ئەو مامۆستا و سەرۆکە دەدات و بەرەو "لەخۆبایی بوون"ی دەبات! دەبینیت لە کاتێکدا کە ئەو مامۆستایە جگە لە پاسەوان و دەرگاوانی کۆمەڵەکەی زیاتر نییە، کەچی لە ئەنجامی ئەو بۆچوونە هەڵەیەدا، لە پۆشاکی پادشادا خۆی دەنوێنێت و بەو شێوەیە خۆی دەخاتە وەهمی خەڵکییەوە. خۆ - وەك ئاشکرایە - بەم کارەی ستەم لە خۆی دەکات، تەنانەت لەوانەیە ئەم وەهمەی ڕێیەکی بەرەو جۆرێکی شیرکی پەنهان لێ بکاتەوە.

بەڵێ، ئەگەر سەربازەکانی تابوورێکی سوپا قەڵایەکی سەخت بگرن، سەرکردەکەیان مافی ئەوەی نییە دەستکەوتەکانی جەنگ بۆ خۆی هەڵبگرێت و سەرکەوتنەکەشیان بە هی خۆی لە قەڵەم بدات!

لەبەر ئەوە، نابێ مامۆستا و ڕابەر وەك سەرچاوە سەیر بکرێن. بەڵکو دەبێ وەك ئاوێنەیەکی دەرخەر و تیشکدەرەوە تەماشا بکرێن، چەشنی ئەو ئاوێنەیەی کە گەرمی و ڕووناکیی خۆر دەداتەوە.

چونکە ئەوپەڕی گێلی و گەلحۆییە گەر ئاوێنەکە بە سەرچاوەی ئەو ڕووناکی و گەرمییە بزانرێت و خودی خۆر لە یاد بکرێت و، پاشان تۆش بایەخ و ڕەزامەندی بەرامبەر بەو ئاوێنەیە دەرببڕیت لە بریی خۆرەکە خۆی!

بەڵێ ڕاستە، دەبێ پارێزگاریی ئاوێنەکە بکرێت، چونکە دەرخەرێکە سیفەتەکانی خۆر دەداتەوە. کەواتە "ڕۆح" و "دڵ"ی ڕابەر دوو ئاوێنەی

دەرخەرن، ئەو ڕێژنە پەروەردگارییانە دەدەنەوە کە لە لایەن خواوەندی حەقەوە بەسەریاندا بارێوە.

بەم جۆرە، "ڕابەر" دەبێت بە هۆکاری دانەوەی تیشکی ئەو ڕێژنانە بەرەو مورێدەکەی. هەر لەبەر ئەوەشە کە نابێت ئەو ڕابەرە پلەیەکی لە هی خۆی زیاتری بدرێتێ کە پلەی "هۆکاری دانەوەی ئەو ڕێژنانەیە".

خۆ دەشگونجێ ئەو مامۆستایەی کە وەك سەرچاوەیەك تەماشا دەکرێت، نە سەرچاوە بێت و نە ئاوێنەی تیشکدەرەوەش، بەڵکو ئەو ڕێژنانەی کە مورێدەکە لە ڕێیەکی ترەوە بەدەستی هێناون، بەهۆی ئیخلاسە بێگەردەکەی بەرامبەر مامۆستاکەی و لەبەر ئەوەی کە تەنها چاوی لەوە و بە بۆنەی نزیکیی لێیەوە و پەیوەندیی خەست و خۆڵی پێیەوە، لە ئاوێنەی ڕۆحی شێخەکەیدا بیانبینێت و پاشان بە هی ئەویان بزانێت!

ئەم مورێدە لەمەدا وەك ئەو کەسە وایە کە بە خەواندنی موگناتیسی خەوی لێ خرابێت؛ چونکە ئەمیش - وەك ئەو - دوای ئەوەی کە بە چڕی ڕوانینی خۆی ئاراستەی ئاوێنەکە دەکات، دەرگایەك لەسەر جیهانی میسال بۆ ئەندێشەی دەکرێتەوە و، لەوێوە چەندین دیمەنی سەیر و سەرسووڕهێنەر دەبینێت.

لە ڕاستیدا ئەو دیمەنانە لەناو ئاوێنەکەدا نین، بەڵکو لەو پەنجەرە ئەندێشەییەوە دەیانبینێت کە لە پشتی ئەو ئاوێنەیەوەن و، لە ئەنجامی تەماشا کردنی چڕ و خەستی ئاوێنەکەوە ئەو پەنجەرەیە لە ئەندێشەی ئەو کراوەتەوە.

لەبەر ئەوە، دەگونجێ مورێدێکی خاوەن ئیخلاسی شێخێکی ناکامڵ، لە شێخەکەی کامڵتر بێت و بۆ ڕابەرایەتی کردنی شێخەکەی لێ ببڕێت و ببێت بە شێخی شێخەکەی!

یادخەرەوەی چواردەهەم

ئەم یادخەرەوەیە (چوار) هێمای بچووکی تێدایە، تایبەتن بە "تەوحید"ەوە:

✿ هێمای یەکەم:

ئەی مرۆڤی هۆکارپەرستی پشت بەهۆ بەست!
بزانە کە تۆ شوێن کڵاوی بابردوو کەوتوویت!

چونکە گەر بە چاوی خۆت کۆشکێك ببینیت کە لە چەندین گەوهەری سەیر و نامۆ بنیات بنرێت و، هەندێ لەو گەوهەرانەش لە کاتی بنیاتنانی کۆشکەکەدا لە وڵاتی چین و هەندێکی تری لە ئەندەلوس و هەندێکی تری لە یەمەن و هەندێکی تری لە سیبیریا نەبێت لە شوێنی تر دەست نەکەون، ئنجا بە چاوی خۆیشت ببینیت کە بە جوانترین شێوە کۆشکەکە بەو گەوهەرانە بنیات بنرێت و لە خۆرهەڵات و خۆرئاوا و باکوور و باشوورەوە و بەوپەڕی خێرایی و لە هەمان ڕۆژدا ئەو گەوهەرانەی بۆ ئامادە بکرێت..

ئەگەر بە چاوی خۆت ئەمە ببینیت، ئایا هێشتا هەر گومانت لەوەدا دەبێت کە توانستی وەستای بنیاتنەری ئەو کۆشکە بەسەر هەموو گۆی زەویدا زاڵ و بەدەستەڵاتە؟

بە هەمان جۆر، هەموو بوونەوەرێك، بە تایبەتی "مرۆڤ" خانووبەرە و کۆشکێکی خواییە، چونکە مرۆڤ جوانترین و سەرسووڕهێنەرترینی ئەو گشت کۆشکانەیە. ئەوەتا هەندێ لە بەردە گرانبەهاکانی ئەو کۆشکە هی جیهانی "ڕۆح"ن و، هەندێکی تریان هی "جیهانی میساڵ" و، "لەوحی مەحفووز" و، بەشێکی تریان هی جیهانی "هەوا" و، جیهانی "نوور" و، جیهانی "توخمەکان"ن..

ئنجا – جگە لەمەش – پێداویستی‌یەکانی ئەم کۆشکە (واتە مرۆڤ) تاکو "هەتاهەتایی" درێژخایەنن و، ئاواتەکانیشی بە هەموو کەنار و گۆشەیەکی زەوی و ئاسمانەکاندا بڵاوبوونەتەوە و، پەیوەندی‌یەکانیشی لە ناخی گشت چینەکانی دنیا و قیامەتدا ڕیشکیان داکوتاوە.

دەسا ئەی ئەو مرۆڤەی کە خۆی بە مرۆڤ دەزانێت!

تۆ کۆشکێکی گەلێ سەرسووڕهێنەر و بینایەکی بەکجار سەیر و نامۆیت. جا مادەم چییەتی(ماهیة)ی تۆ بەم جۆرەیە، ئەوا بەدیهێنەرت تەنها ئەو کەسەیە کە (بە چەشنی ئاسانیی گواستنەوەی نێوان درو مەنزڵ و دەست تێوەردان لە کاروباریاندا) دنیا بۆ قیامەت دەگوێزێتەوە و کاریان ڕادەپەڕێنێت. هەروەها (بە ئەندازەی ئاسانیی هەڵدانەوەی دوو لاپەڕەش) ئاڵوگۆڕ لە زەوی و ئاسمانەکاندا دەکات و، هێندەش بە ئاسانی دەست لە "ئەزەل" و "ئەبەد" وەردەدات کە دەڵێیت ئەم دوانە – لای ئەو – وەك "دوێنێ" و "سبەینێ" وان!

کەواتە جگە لەو کەسەی کە فەرمانڕەوای زەوی و ئاسمانەکانە و دنیا و قیامەتی بەدەستە، کەسی تر ڕزگارت ناکات و شایانی ئەوە نی‌یە کە تۆ بیپەرستیت و هانای بۆ لا بەیت!

✿ هێمای دووهەم:

هەندێ کەسی نەفام کە "خۆر" نەناسێت گەر وێنەی خۆر لەناو ئاوێنەدا ببینێت، ئەو خۆشەویستی‌یەی کە بۆ خۆر هەیەتی یەکسەر ئاراستەی ئاوێنەکەی دەکات. لەبەر ئەوە، بە هەڵپەیەکی زۆرەوە و لە پێناوی هێشتنەوە و لەدەست نەچوونی خۆرەکەدا پارێزگاریی ئاوێنەکەی دەکات!

بەڵام گەر پەی بەوە بەرێت کە: بە تێکشکان و مردن و نەمانی ئاوێنەکە خۆرەکەی نامرێت و لەناوناچێت، ئەوا ڕاستەوخۆ خۆشەویستی‌یەکەی

ئاراستەی ئەو خۆرە دەکات کە لە ئاسماندایە. ئنجا هەست دەکات کە خۆری ناو ئاوێنەکەی شوێنکەوتەی ئاوێنەکە نییە و مانەوەشی بە مانەوەی ئاوێنەکەوە بەند و پەیوەست نەکراوە، بەڵکو - لە ڕاستیدا - مانەوەی ورشە و پرشنگ و بریسکانەوەی ئاوێنەکە پشت بە مانەوە و ڕووبەڕوو بوونەوەی درەوشانەوەکانی خۆرەوە دەبەستێت. کەواتە مانەوەی ئاوێنەکە بە مانەوەی خۆرەوە بەندە، نەك بە پێچەوانەوە.

دەسا ئەی کاکی مرۆڤ!

"دڵ" و "کاکڵە" و "چییەتی"ی تۆ ئاوێنەیە. لەو خۆشەویستی و حەزکردنەشت لە "مانەوە" کە لە سروشتتدا ڕیشکی داکوتاوە، لە پێناوی درەوشانەوەی ناوی: "الباقي"ی خواوەندی شکۆمەنددایە، کە ناوێکە بە گوێرە و ئەندازەی توانا و لێهاتنی هەر مرۆڤێك لە سروشتی ئەو مرۆڤەدا دەدرەوشێتەوە. بەڵام ئێستا ئەنجامی گێلی و گەلحۆیی مرۆڤە کە ڕووی ئەو خۆشەویستییە بەرەو لایەکی تر ئاراستە کراوە!

جا مادەم وایە، ئەوا هەردەم بڵێ: "يا باقي أنت الباقي" چونکە مادەم تۆ - ئەی خواوەندی باقی! - هەیت و دەمێنیتەوە، ئیتر "نەمان" چیمان پێ دەکات با بیکات، هەرچییەکمان بهێنێتە ڕێ ئێمە گوێی نادەینێ!

✿ هێمای سێهەم:

کاکی مرۆڤ! یەکێك لەو شتە سەیرانەی کە بەدیهێنەری دانا لە ماهییەتی تۆدا دایناوە، ئەوەیە کە:

هەندێ کاتی وا هەیە لەم دنیا فراوانەدا جێت نابێتەوە و وەکو بەندکراوێك لە بێزاریدا خەریك بێت بخنکێت بێزار دەبیت و دەڵێیت: "ئۆف.. ئۆف" بە دوای جێیەکی لە دنیا فراوانتردا دەگەڕێیت! کەچی کاتی

واش هەیە لەناو تۆوە خەرتەلەیەك، یان ختوورەیەك كە بە دڵتدا بێت، یان لەناو شتێكی ورددا، جێت دەبێتەوە بە ڕادەیەكی وا كە تیایدا ون دەبیت!

هەروەها "دڵ" و "بیر"ت كە لەم دنیا زەبەلاحەدا جێیان نابێتەوە، كاتی وا هەیە لەناو گەردیلەیەكی بچووكدا جێی خۆیان دەكەنەوە و، بە وردترین و تیژترینی هەستەكانیشت لەناو ئەو ختوورەیەدا هاتوچۆ دەكەیت!

بەدیهێنەری دانا چەندین لـەتائیف (واتە چەندین لایەنی ناسك)ی ورد و مەعنەویی لـە ماهییەتی تۆدا داناوە كە هەندێكیان گەر دنیا هەڵبلووشێت هێشتا هەر تێر نابێت.. هەندێكی تریشیان جێی گەردیلەیەكی تێدا نابێتەوە و گەندەموویەك هەڵناگرێت، چەشنی "چاو" كە جێی موویەكی تێدا نابێتەوە و، "سەر" كە چەندین كۆڵی قورس هەڵدەگرێت. جا لـەو لایەنە نەرم و ناسكە، جێی سەنگی تاڵە موویەكیشی تێدا نابێتەوە. واتە باروودۆخێكی زۆر كەمیش هەڵناگرێت كە لـە گومڕایی و بێ ئاگاییەوە پەیدا بوویێت، بەڵكو پێی دەمرێت و ترووسكایی لێ دەبڕێت..

كەواتە ئاگادار بە و بە ئەسپایی هەنگاو بنێ.. وریابە نوقم نەبیت.. نەكەی لە: پاروویەك، یان وشەیەك، یان بریسكانەوەیەك، یان ئاماژەیەك، یان بەرەڕووەكێك، یان ماچێكدا بخنكێیت و ناسكترین لەتائیفیشت لەگەڵتدا بخنكێن، لەوانەی كە دنیا قووت دەدەن!

چونكە چەندین شتی تابڵێی وردی ئەوتۆ هەن كە لـە ڕوویەكەوە دەتوانن مەزنترین شت لە خۆیاندا جێ بكەنەوە.

گەر حەز دەكەیت لەمە دڵنیا بیت، فەرموو سەیری ئاوێنەیەكی بچووك بكە و بزانە چۆن ئاسمان بە هەموو ئەستێرەكانیەوە لە ناویدا نوقم دەبێت. یان سەرنجی "حافیظە"ی خۆت بدە كە ئەوەندەی تۆوە خەرتەلەیەكە، با بزانیت

چۆن خواوەندی حەق زۆربەی ئەو شتانەی لە لاپەڕەی کردەوەکانی خۆت و تەمەنتدا هەن، لەودا تۆماری کردوون.

دەسا پاکی و بەرزی و بێگەردی بۆ لەو بەدیهێنەرەی کە هێندە بەتوانایە و، ڕاگیرکەری هەموو شتێکی ناو گەردوونە!

✿ هێمای چوارەم:

ئەی مرۆڤی دنیاپەرست!

ئەم دنیایەت کە پێت وایە فراوانە، لە ڕاستیدا وەك گۆڕێکی تەنگ وایە. بەڵام لەبەر ئەوەی دیوارەکانی لە ئاوێنە دروست کراون و وێنەکانی یەکتری‌یان تێدا دەردەکەوێت، ئەوا هەتا چاوت بڕ دەکات بە فراوانی دەزانیت!

هۆی ئەمەش بریتی‌یە لەوەی کە: دیواری لای ڕاست و دیواری لای چەپی ئەم دنیایە کە بریتین لە "ڕابوردوو" و " داهاتوو" هەرچەند هەردووکیان "نەبوو"ن، کەچی وەك ئاوێنە وان؛ وێنەی یەکتریان تێدا دەردەکەوێت و، دوو باڵی کاتی تەسك و کەم و کورتی "ئێستا" لەو دوو ئاوێنەدا فراوان دەردەکەون..

ئا لێرەوە "ڕاستی" تێکەڵی "ئەندێشە" دەبێت و، دنیا "نەبوو"ەوەکەی لە بەرچاودا دەبێت بە "بوو"..

هەروەك ئەگەر هێڵێکی ڕاست - کە تاڵێکی باریکە - بە خێرایی بجووڵێنرێت، وەك تەختاییەکی فراوان لە بەرچاودا دەردەکەوێت، دنیاکەی تۆش وەهایە، لە ڕاستیدا گەلێ تەنگ و تەسکە. بەڵام بەهۆی گومانی ئەندێشەت و بە بۆنەی بێ ئاگاییتەوە دیوارەکانی لە یەکتر دوور کەوتوونەتەوە و مەوداکەشی فراوان بووە. بە ڕادەیەك کە ئەگەر

گیرو گرفتێك بێتە ڕێت و لەتاوا سەر بخوولێنیت، سەرت بەر ئەو دیوارە دەکەوێت کە تۆ پێت وابوو گەلێ دوورە لێتەوە! ئنجا ئەندێشەکەت دەفڕێت و خەوە کەشت لێ‌دەزڕێت و دەبینیت دنیا فراوانەکەت گەلێ لە گۆڕ تەنگ و تەسکترە و، دەشزانیت کات و تەمەنت لە هەورە بروسکە زۆر خێراترە و ژیانیشت لە ڕووباری ئاو گەلێ بەخوڕترە!

جا مادەم ژیانی دنیا و گوزەرانی ماددی و ژینی ئاژەڵی ئا بەم جۆرەیە، ئەوا خۆت لە ئاژەڵێتی داماڵە و دەست لە ماددیگەری دابشۆ و، بە پلەکانی ژیانی "دڵ"دا سەربکەوە.. ئەو کاتە ژیانێکی گەلێ فراوانتر و جیهانێکی یەکجار بەرینتر دەبینیت لەچاو ئەوەی کە پێشتر لە جیهانە فراوانەکەتدا گومانت دەبرد.

کلیلی ئەو جیهانە یەکجار فراوانەش بریتی‌یە لە: ناسینی خوا و "زمان" خستنەگۆ و "دڵ" بزواندن و "ڕۆح" خستنەکار بەو واتا و نهێنی‌یانەی کە لە وشەی پیرۆزی "لا إله إلاّ الله"دا هەن.

یادخەرەوەی پازدەهەم

بریتی‌یە لە سێ مەسەلە.

□ مەسەلەی یەکەم[1]:

ئەی ئەو کەسەی دەیەوێت بەڵگەیەك لەسەر ڕاستیی ئەم دوو ئایەتە پیرۆزە ببینێت کە ئاماژە بۆ درەوشانەوەی هەرە تەواوی ناوی جوانی: "الحفیـــظ"ی خوای گەورە دەکەن:

---

(١) بەڵام مەسەلەی دووهەم و سێ‌هەم و یادخەرەوەکانی تر، دانەر لەم نامیلکەیەدا دایناون. بەڵکو هەریەکەیانی کردووە بە پەیامێکی سەربەخۆ، وەك پەیامەکانی: "ئیخلاس و، پۆشتەیی(حیجاب) و، سروشت و، سێ ئاماژەکان.. هتد". (وەرگێڕ)

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ ۞ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَــرّاً يَــرَهُ﴾ (الزلزلة:٧-٨)!

درەوشانەوەی هەرە تەواوی ناوی "الحفیظ"ی خوای گەورە و، هاوونێنەی ئەو ڕاستی‌یەی کە لەم دوو ئایەتەدا هەن، لە هەموو شوێنێکدا پەرش و بڵاون. دەتوانیت بۆ خۆت لە ڕێی بیرکردنەوە و سەرنجدانی لاپەڕەکانی کتێبی بوونەوەرانەوە هەستی پێ بکەیت. لەو کتێبەی کە بە کێش و سەنگ و ڕاستە و پێوانەی "کیتابی موبین" نووسراوەتەوە.

فەرموو - بۆ نموونە - پڕی مشتێك تۆوی جۆراوجۆری گوڵ و درەختە هەمەچەشنەکان هەڵبگرە، کە تێکەڵ و پێکەڵن و لە ناوەڕۆکدا لە یەك جیاوازن و بەڵام لە قەبارە و شێوەدا لە یەك دەچن. پاشان ئەو تۆوانە لە تاریکستانی گڵێکی ساکاری بێ گیاندا بنێژە، ئنجا بەو ئاوەی کە توانای هەڵسەنگاندنی نی‌یە و شتان لێك جیا ناکاتەوە و بەرەو هەر لایەك ئاراستەی بکەیت دەڕژێت و دەڕوات، ئاودێریی بکە..

پاشان لە وەرزی بەهاردا - کە گۆڕەپانی حەشر و زیندوو بوونەوەی ساڵانەیە - سەری لێ بدە و بە سەرنجەوە سەیری بکە و بزانە کە چۆن مەلائیکەتی هەورە بروسکە - وەکو ئیسرافیل - بۆ بانگێشت کردنی باران فوو بە شەیپوورەکەیدا دەکات و مژدەی زیندووبوونەوەی پاش مردن بە تۆوە نێژراوەکانی ژێر گڵی زەوی دەدات!

ئەوەتا بە چاوی خۆت دەبینیت ئەو تۆوانە، کە لەوپەڕی تێکەڵی و لەیەکچووندان، لەبەر تیشکی ڕووناکیی درەوشانەوەی ناوی "الحفیـــظ"دا گوێڕایەڵیی بێ هەڵە و تەواوی ئەو فەرمانە تەکوینی‌یانە دەکەن کە لە لایەن بەدیهێنەری دانایانەوە بۆیان دێت، ئیتر هەموو کارو هەڵسوکەوتێکیان لەگەڵ

ئەو فەرمانانەدا دەگونجێنن و ڕێکیان دەخەن، بە چەشنێ کە بریسکانەوەی کەماڵی دانایی و، زانین و، ویست و، مەبەست و، هەست و نەستیان تێدا هەست پێ دەکرێت.

ئایا نابینیت ئەو تۆوە تێکەڵ و لەیەکچووانە چۆن ئێستا لە یەکتری جیا دەبنەوە و هەریەکەیان شێوەیەکی جیاواز لەوانی تر وەردەگرێت؟ ئەوەتا ئەم تۆوەیان بووە بە درەختێکی هەنجیری ئەوتۆ نیعمەتەکانی بەدیهێنەری دانای خۆی بەسەر لق و پەلەکانیدا پەخش کردووەتەوە و بە دەستی پەلەکانی پێشکەشمانی دەکات..

یان سەیری ئەو دوو تۆوە لەیەکچووانە بکە کە یەکێکیان بووە بە گوڵەبەڕۆژە و ئەوی تریان بە گوڵەوەنەوش، ئەمانە و هاوێنە زۆرەکانی تریان لەو گوڵە قەشەنگ و ناسك و خەملاوانەی کە خۆیان بۆ ئێمە ئارایشت داوە و بە ڕوویەکی گەشەوە بۆمان دەڕوانن و خۆیانمان لە لا خۆشەویست دەکەن..

هەروەها چەندین وردیلە تۆوی تر دەبینیت کە ئێستا بوون بە چەندەها میوەی تام خۆش و بەلەزەتی ئەوتۆ کە ئێمەی مرۆڤ حەزمان لێیانە..

یان بوون بە چەند گوڵە دانەوێڵەیەکی پڕ و چەند نەمامە درەختێکی تازە پێگەیشتوو کە بە تام وچێژە بەلەزەتەکانیان و بۆن و بەرامەی عەترینیان و ڕوخسار و لەشولارە ناوازەکانیان خولکمان دەکەن و بەرهەمەکانیانمان پێ دەبەخشن، تاکو لە پلەی ژیانی ڕووەکی‌یەوە پلەیەك زیاتر بەرز ببنەوە و سەربکەون و پلەی ژیانی زیندەیی بەدەست بهێنن.

ئەم تۆوانە بە ڕادەیەکی وا فراوان گەشەیان کردووە و پەرەیان سەندووە کە ئەو لەوێنچە تۆوە بە فەرمانی بەدیهێنەریان چەندین گوڵی جۆراوجۆر و

درەختی هەمە چەشنیان بەرهەم هێناوە و باخچەیەکی بە گوڵ خەملاوی ڕەنگین و بەهەشتێکی ڕازاوەی بەرینیان سازداوە. سەرنج بدە و بزانە ئایا هیچ هەڵە و ناتەواوی‌یەك دەبینیت:

﴿فارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ﴾ (الملك:٣)؟

هەریەك لەو تۆزوانە، بە بۆنەی لێ درەوشانەوە و چاکەکاریی ناوی جوانی "الحفیظ"ی خوای گەورەوە، هەموو ئەو شتانەی دەرخستووە کە لە بنەچە و باپیرانیەوە بە میرات بۆی بەجێ ماوە، بێ ئەوەی گرفتاری هیچ جۆرە ناتەواوی و هەڵە و لێ تێکچوونێك بێت..

جا ئەم خواوەندە پارێزکارەی کە ئەو پارێزگاری کردنە خاوەن ئیعجازە بە ڕوونی ئەنجام دەدات، بەم کارەی ئاماژە بۆ درەوشانەوەی هەرە مەزنی "پارێزکاری"ی ڕۆژی حەشر و قیامەتی هەرە مەزن دەکات.

بەڵێ، دەرخستن و پیشاندانی کەماڵی "پاراستن" و "چاودێری"ی خواوەند لەم شتە کەم نرخ و فانی و لەناوچووانەدا، بێ هیچ ناتەواوی‌یەك، بەڵگەیەکی گەلێ گرنگ و بەهێزە لەسەر ئەوەی کە ئەو خواوەندە شتانی زۆر لەوە گەورەتر و گرنگتر و کاریگەرتر دەپارێزێت و لێیان دەپرسێتەوە، چەشنی ڕەفتاری جێنشینانی گۆی زەوی و گوفتاری هەڵگرانی ئەمانەت و، چاکە و خراپەی بەندەکانی خوای گەورەی تاك و تەنیا.

﴿أَيَحْسَبُ الإنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدَى﴾ (القيامة:٣٦)؟

ئایا مرۆڤ وا گومان دەبات پشتگوێ دەخرێت و لێپرسینەوەی نایەتەڕێ؟

نەخێر.. مرۆڤ بۆ ژیانی هەمیشەیی زیندوو دەکرێتەوە و، دەستنیشان کراوی: بەختەوەریی هەمیشەیی یان بەدبەختیی هەتاهەتاییە و، لەسەر کەم و زۆر و گەورە و بچووکیی ڕەفتار و گوفتارەکانی بەرپرسیارە. ئیتر لە ئەنجامدا

یان پاداشتی كرده‌وه‌ی چاك وه‌رده‌گرێت، یان سزا و تۆڵه‌ی ڕه‌فتاره چه‌واشه‌كانی ده‌چێژێت.

به‌م جۆره‌ی كه‌ بینیمان، چه‌نده‌ها به‌ڵگه‌ و نیشانه‌ و شایه‌تیی له‌ سنوور به‌ده‌ر هه‌ن له‌سه‌ر دره‌وشانه‌وه‌ی ناوی "الحفیظ"ی خوای گه‌وره‌.

ئه‌م نموونه‌یه‌ی كه‌ ده‌توانیت نموونه‌ی تری له‌سه‌ر بدۆزیته‌وه‌، مشتێكه‌ له‌ خه‌روارێك و.. له‌وێچێكه‌ له‌ ده‌ریایه‌ك و.. ده‌نكه‌ لمێكه‌ له‌ بیابانێك و.. خاڵێكه‌ له‌سه‌ر گۆنای ته‌پۆڵكه‌كانی ناو ده‌شتاییه‌ك و.. دڵۆپێكه‌ له‌ بارانی به‌ لێزمه‌ و زوڵاڵی ئاسمانی به‌هارێك!

كه‌واته‌، به‌رزی و جوانی و خاوێنی بۆ ئه‌و خوایه‌ی كه‌ پارێزه‌ر و چاودێر و ئاگاداره‌ و، له‌ هه‌موو شتێك ده‌پرسێته‌وه‌!

﴿سُبْحَانَكَ لا عِلْمَ لَنَا إِلاَّ مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾.

* * *

لە پەیامی "مونازەرات"ەوە:

چی دووچاری زایەبوونی کردووین؟

پرسیار:

چی ئێمەی بە زایە داوە و لە کاروباری بەرز سستی کردووین؟

وەڵام:

"ژیان" بریتییە لە جموجووڵ و چوست و چالاکی.. "شەوق"یش ئەسپە بۆ ژیان و هیممەتی مرۆڤ..

جا هەرکات هیممەتی ئێوە سواری ئەسپی شەوق دەبێ، ئەوا لە مەیدانی ژیاندا بە دوای کاروبارە بەرزەکاندا دەگەڕێ. تا لەم کاتەدا یەکەم شت دێتە رێی "نائومێدی"یە، کە دوژمنێکی سەرسەختە و هێزی هیممەت لاواز دەکات..

ئێوەش بە شمشێری ئەم ئایەتە پیرۆزە لێی بدەن کە دەفەرموێ:

﴿لا تَقْنَطُوا..﴾ (الزمر:٥٣)..

پاشان "حەز لە خۆدەرخستن" و "ئارەزووی سەرکەوتن بەسەر کەسانی تردا" دێتە مەیدان، کە مەیل و ئارەزوویەکە لە مرۆڤدا رەگی داکوتاوە و دەیەوێ لە ئیشوکاری خزمەتکردنی حەقدا - کە خزمەتێکە لە حەسوودی و قرە دوور و بێگەردە - زاڵ بێت. بەم پێیە دەستی خۆی لە سەروگوێلاکی هیممەت دەوەشێنێ و لەسەر ئەسپەکەی دەیخاتە خوار..

ئێوەش لەم کاتەدا حەقیقەتی ئەم ئایەتە پیرۆزەی ئاراستە بکەن کە دەفەرموێ:

﴿کونوا قوّامین..﴾ (النساء:١٣٥)..

پاشان "پەلەکردن" لە مەیداندا دەردەکەوێ و پێی هیممەت دەخلیسکێنێ و، بازی بەسەر هەنگاوەکانی ڕێکخستنی "هۆکار" و "بەهۆکراوەکان" پێ دەدات و، قۆناغە یەك لە دوای یەکەکانی هۆکارەکانی لێ تێك دەدات، بەمەش بەرەو دواوە پاشەوپاش دەیباتەوە..

ئێوەش دەبێ لە سەنگەری بێ وەیی ئەم ئایەتە پیرۆزەدا خۆتان بپارێزن کە دەفەرموێ:

﴿اصبروا وصابروا ورابِطُوا..﴾ (آل عمران: ٢٠٠)..

پاشان "ڕای شەخسیی خۆسەپێن" و "بیرکردنەوەی تاکە کەسی" کە ئەنجامی کردەوەی مرۆڤ تەفروتوونا دەکات، لە هیممەت دەردەپەڕێ، کە دەبوو ئەمەی نەکردایە و بەپێی سروشتی خۆی لە نێوان مافی کەسانی تردا چاودێریی مافی خۆی بکردایە..

دەبێ ئێوەش بە حەقیقەتی بەرزی ئەم فەرموودە پیرۆزە بەرەنگاری ببنەوە و بەربەستی بکەن کە دەفەرموێ:

(خيرُ الناسِ أنفعُهُم للنّاسِ)[1]..

ئنجا دوژمنێکی تر دێتە مەیدان؛ ئەویش "چاولێکەری"یە. ئیتر بەمە دەرفەتی دەست دەکەوێ بۆ چاولێکردنی تەمبەڵان و دواکەوتووان. ئەم چاولێکەرییە پشتی هیممەت دەشکێنێ..

---

(١) حديث حسن أخرجه القضاعي في مسند الشهاب وابن عساكر في تاريخ دمشق ٢/٤٢٠/٢ وانظر الصحيحة ٤٢٦ وصحيح الجامع الصغير وزيادته برقم ٦٥٣٨. (وەرگێڕ)

ئێوەش بە حەقیقەتی بەرزی ئەم ئایەتە لێی دەرپەڕێن کە دەفەرموێ:

﴿لایضرُّکُمْ مَنْ ضَلَّ إذا اهتَدَیْتُم﴾ (المائدة:١٠٥)..

تاکو دەستی دوژمن نەگاتە داوێنی هیممەت.

پاشان دوژمنێکی غەددار دەردەکەوێ، کە "کار دواخستن"ە. ئەمەش لە ئەنجامی دەستەوسانی و متمانە بەخۆ نەبوونەوە پەیدا دەبێ و، لەمەشەوە دواخستنی کارەکانی دواڕۆژ "لەمڕۆوە بۆ سبەینێ" دروست دەبێ و، ئەم کارەش درێژە دەکێشێ هەتا دەستی هیممەت دەبەستێت و نایەڵێ هەڵسێتەوە..

ئێوەش دەبێ شوێن نهێنیی ئەم ئایەتە پیرۆزە بکەون کە دەفەرموێ:

﴿وعلی اللهِ فَلْیَتَوَکّلِ الْمُتَوَکّلوُن﴾ (إبراهیم:١٢).

واتە: تەنها پشت بە خوا ببەستن، نەك غەیری خوا. کەواتە "تەوەککول" بکەن بە قەڵای هیممەت..

پاشان دوژمنە مولحیدەکە دێتە مەیدان کە "خۆهەڵقورتاندنە لەو ئیشوکارانەی تەنها هی خوای گەورەن".

ئەم دوژمنە، زللە توند و سەخت و بەئازارەکانی خۆی لە سەروگوێی هیممەت دەوەشێنێ، تا کوێری دەکات..

ئێوەش ئەو حەقیقەتە جیددی و هەمیشە سوودبەخشەی ئەم ئایەتە پیرۆزەی ئاراستە بکەن کە دەفەرموێ:

﴿فاستَقِمْ کَما أُمِرْت﴾ (هود:١١٢)..

تاکو لە سنووری خۆی ڕابیگرێ و نەیەڵێ ئەو سنوورە بشکێنێ، چونکە بەندە بۆی نییە ببێت بە فەرماندەی گەورەکەی خۆی.

لە کۆتاییدا "حەز لە حەوانەوە و ڕابواردن" دێتە گۆڕێ، کە سەرچاوەی هەموو بەڵایەك و هێلانەی گشت کردەوەیەکی خراپە و، بە کۆت و زنجیرەکانی خۆی هیممەت دەبەستێتەوە و، نایەڵێ بە دوای کاروبارە بەرزەکاندا بگەڕێ و، بەم حاڵەوە دەیهاوێتە هەڵدێری نزمی و زەلیلیەوە..

دەبێ ئێوەش بەرەو ڕووی ئەم ساحیرە خوێن مژە لەو پاڵەوانە موجاهیدە بنێرن کە لەم ئایەتەدایە:

﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلإِنْسانِ إلاّ ما سَعَى﴾ (النجم:٣٩).

بەڵێ ڕاستە، لە جیهاد و هەڵگرتنی ئەرکە قورسەکاندا گەلێ حەوانەوەتان دەست دەکەوێ.

هەرکەسێکیش خاوەنی سروشتێکی هەستیار بێت، حەوانەوەی خۆی تەنها لە کار و کۆششدا دەبینێتەوە.

* * *

پێرستی بابەتەکان

بابەت — **لاپەڕە**

پێناساندن ٥-١٦

چەند ڕاستی‌یەك لە بارەی نوێژەوە

نوێژ کۆڵەکەی ئایینە ١٩-٢٢
حیکمەتی کاتەکانی نوێژ ٢٣-٤٠
تاسەمەندی بۆ نوێژ ٤١-٥٤

چەند یادخەرەوەیەك لە بابەتی ناسینی خوای گەورە

پێشەکی ٥٧-٥٨
یادخەرەوەی یەکەم: گوفتارێك ئاراستەی دەروون کراوە ٥٩-٦٠
یادخەرەوەی دووهەم: جگە لە خوا کەس لە خۆت بە مەزنتر مەزانە خۆیشت لە هیچ شتێك بە گەورەتر دامەنێ! ٦٠
یادخەرەوەی سێهەم: دنیا زۆر بە پەلە دێت و دەڕوات، کۆڵێك مەخەرە ئەستۆی خۆت پێت هەڵنەگیرێت! ٦١-٦٢
یادخەرەوەی چوارەم: لە زیندووبوونەوەی قیامەتدا، خودی هەموو مرۆڤێك زیندوو دەکرێتەوە ٦٢-٦٣
یادخەرەوەی پێنجەم: گفتوگۆیەك لەگەڵ ئەورووپای دووهەم ٦٣-٨٠

یادخەرەوەی شەشەم: زۆریی ژمارەی کافران و ئینکاریيان نرخ و
بایەخی نیيە ٨٠-٨٤
یادخەرەوەی حەوتەم: گوفتارێك بۆ ئەو كەسەی كە موسـڵمانان
بۆ كەرەسە و شمەكی قەڵبی دنیای فانی هان
دەدات ٨٤-٨٨
یادخەرەوەی هەشتەم: لەزەت و بەختەوەری لە كاركردندا و ئازاریش
لە تەمبەڵی و كارنەكردنایە ٨٨-٩١
پاداشت لە دووتوێی كار و كۆششدا هەيە ٩٢-٩٥
هەموو شتێك شايەتی لەسەر خوای گەورە دەدات .. ٩٥-٩٨
یادخەرەوەی نۆهەم: "پێغەمبەریتی" پوختەی هەموو خێر و كەماڵێكە و
ئایینی ئیسلام پێرستی گشت بەختەوەرییەكە و
"ئیمان"یش جوانیی پاك لە هەموو خڵتەیەكە ٩٨-١٠١
یادخەرەوەی دەهەم: نوورەكانی ناسینی خوای گەورە سێ بەشن ١٠١-١٠٢
یادخەرەوەی یازدەهەم: پلەی میهرەبانیی فراوان و شەفەقەتی مەزنی
قورئانی پیرۆز بەرامبەر جەماوەر ١٠٣-١٠٤
یادخەرەوەی دوازدەهەم: نزا و لالآنەوەیەك ١٠٤-١٠٦
یادخەرەوەی سیازدەهەم: پێنج مەسەلەی تەماوی و تێكەڵ كە
پێویستیان بە ڕوونكردنەوە هەیە ١٠٧-١٢٠
یادخەرەوەی چواردەهەم: چوار هێمای بچووك تایبەتن بە تەوحیدەوە .. ١٢١-١٢٦
یادخەرەوەی پازدەهەم: درەوشانەوەی ناوی "الحفيظ"ی خوای گەورە ١٢٦-١٣٠
چی دووچاری زایەبوولی كردووین؟ ١٣١-١٣٤
پوختەیەك لە ژیانی دانەر ١٣٥-١٣٨